

Kaupunkirutiinit ja väkivalta:

tutkielma Porissa julkisella alueella tapahtuneesta
väkivallasta

Jussi Hannula

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Porin yksikkö

Sosiologian pro gradu –tutkielma

Lokakuu 2014

HANNULA, JUSSI: Kaupunkirutiinit ja väkivalta: tutkielma Porissa julkisella alueella tapahtuneesta väkivallasta

Pro gradu –tutkielma, 77 s., 6 liites.

Sosiologia

Ohjaaja: Antti Saloniemi

Lokakuu 2014

Tutkielman tavoitteena on analysoida Porissa julkisella alueella tapahtunutta väkivaltaa hyödyntäen Lawrence E. Cohenin ja Marcus Felsonin kehittämän rutiinitoimintojen teorian tarjoamia näkökulmia. Analyysissä kiinnitetään huomiota siihen kuinka väkivallan osapuolet kohtaavat toisensa ajassa ja paikassa sekä miten näiden tekijöiden konvergenssia ja siten väkivallan tapahtumista voidaan tulkita ihmisten rutiinitoiminnan tuotteena.

Tutkielman aineistona käytettiin kaikkea poliisin tietoon tullutta julkisella alueella Porissa tapahtunutta väkivaltaa vuoden ajanjaksolla 1.10.2011 – 30.9.2012. Tapauksista kerättiin tiedot väkivallan osapuolista, väkivallan luonteesta ja sen tapahtumaympäristöstä ja ajasta. Väkivaltatapaukset sijoitettiin karttapohjalle, jolta voitiin tunnistaa kaupungilta kohonneen väkivallan alueita, eli nk. hot spotteja. Ajatuksena oli, että näiden hot spottien tapausten osapuolten ja tapahtumaympäristön ja -ajan analysoinnilla voidaan tulkita sitä miten porilainen väkivalta on sidoksissa kaupunkitilaan ja siinä elävän yhteisön rutiineihin.

Analyysien perusteella näyttäisi siltä, että porilainen julkisen alueen väkivalta tapahtuu pitkälti yhteisön alkoholin käyttöön liittyvän vapaa-ajan vieton mukana. Pääosa väkivallasta oli nuorten humalaisten miesten välistä ja se tapahtui suurelta osin alkoholia tarjoavien palveluiden yhteydessä tai läheisyydessä tyypillisinä vapaa-aikaan liittyvinä ajankohtina. Suurin osa väkivallasta tapahtui liikenteen ja palveluiden solmukohtana toimivalla keskusta-alueella, josta nousi esiin erityisesti Kauppatorin välitön läheisyys, jossa tapahtui 28 prosenttia koko aineiston väkivallasta. Humalaisten ihmisten kohtaaminen samassa kaupunkitilassa vaikuttaisi näin auttamatta johtavan myös lisääntyneeseen väkivaltaan. Keskusta-alueen lisäksi tunnistettiin myös muita kohonneen väkivallan alueita Kirjurinluodosta, Etelärannasta sekä Sampolasta. Siinä missä keskusta-alueen väkivalta oli ympärivuotista ja sellaista jota voitaisiin pitää ehkä tyypillisenä katuväkivaltana, muiden alueiden väkivallan taustalta tunnistettiin vaihtelua. Kirjurinluodon ja Etelärannan alueet olivat väkivaltaisista vain kesäkuukausina, ja Kirjurinluoto nousi esiin erityisesti nuorisoväkivallan suhteen mikä kertoo siitä, kuinka vuodenaikojen mukaan muuttuvat kaupunkirutiinit ja toisaalla nuorten ajanviettotavat heijastuvat suoraan myös väkivaltaan. Sampolassa taas nousi esiin väkivaltatapauksien taustatekijöiden suhteen ongelmallinen alue, joka voitiin tulkita tavallisesta poikkeavaksi väkivallan houkuttimeksi. Tuloksista voidaan näin johtaa tyypiesimerkkejä siitä, kuinka kaupunkitila voi tuottaa eri tavoin väkivaltaa.

Asiasanat: väkivalta, hot spot, rutiinitoimintojen teoria, rutiiniaktiiviteettiteoria, kriminologia

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Tutkielman teoreettiset lähtökohdat	6
2.1 Rutiinitoimintojen teoria	6
2.2 Rutiinitoimintojen teoriasta johdettuja toimenpidesuosituksia	9
2.2.1 Rikos ajassa ja paikassa	10
2.2.2 Rikoksen kohde	13
2.2.3 Rikoksen tekijä	14
2.3 Rutiinitoimintojen teoria suhteessa muihin rikollisuutta selittäviin teorioihin	15
2.4 Teorian kritiikkiä	17
2.5 Rutiinitoimintojen teoria tutkielman teoreettisena viitekehyksenä	22
3. Tutkimusaineisto	24
3.1 Aineisto ja sen kerääminen	24
3.2 Väkivaltatapauksen maantieteellinen kartoittaminen	28
4. Väkivalta ilmiönä ja Pori	30
4.1 Erot julkisen ja yksityisen alueen väkivallassa	30
4.2 Piilorikollisuus	37
4.3 Tarkastelujakson väkivalta suhteessa muihin ajanjaksoihin	39
4.4 Porin väkivalta suhteessa vertailukaupunkeihin	40
5. Julkisen alueen väkivalta Porissa	42
5.1 Väkivallan luonne	42
5.1.1 Väkivallan osapuolet	44
5.1.2 Väkivalta ja alkoholi	46
5.1.3 Väkivallan ajallinen ulottuvuus	50
5.1.4 Yhteenveto	53
5.2 Väkivallan maantieteellinen sijoittuminen Porissa	53
5.2.1 Kauppatori ja Itäpuisto	57
5.2.2 Kirjurinluoto ja Eteläranta	62
5.2.3 Sampola	64
6. Johtopäätökset	69
7. Lähdeluettelo	75
8. Liitteet	78

Liite 1: Muuttajat	78
Liite 2: Alueet ja postinumerot	83

1. Johdanto

Kysymykset väkivallasta, sen juurista ja seurauksista ovat aina olleet osana ihmisluonnon ympärillä pyörivää keskustelua. Niin kauan kun on ollut olemassa ihmiskulttuureja, on myös pohdittu väkivallan roolia ihmiselossa, kuten ihmiskunnan vanhimpiin kirjallisiin tuotoksiin lukeutuvassa sodan ja kunnian yhteen kietovassa Homeroksen Iliaksessa. Tyypillisemmin väkivalta on kuitenkin liitetty ihmisen pimeään puoleen, jonka voi eepoksien hengessä jatkaen nähdä esimerkiksi viattomien verta miekalleen juottaneen ja siihen lopulta heittäytyvän Kullervon kohtalossa. Modernina aikana filosofien väittelyissä on taas kiistelty erityisesti yhteisön ja väkivallan suhteesta. Onko ihmisluonto pohjimmiltaan väkivaltainen, jota yksilön yläpuolella toimiva yhteisö sopimuksineen hillitsee ja kaitsee? Vai muuttavatko sivistys ja yhteisöt vain väkivallan saamia muotoja ja mahdollisesti jopa kohottavat ne ennennäkemättömälle tasolle? Tavallisessa kansalaiskeskustelussa on kuitenkin ehkä eniten pohdittu järjestöinä nähtyjen joukkosurmien syitä tai sitten pinnalla ovat keskustelut katuväkivallasta ja ihmisten peloista mahdollisesti väkivaltaiseksi koettua kaupunkitilaa kohtaan.

Tämän tutkielman tavoitteena on tuoda jälleen yksi näkökulma tähän väkivaltaan liittyvään moninaiseen keskusteluun. Tutkimuskohteena on joissain yhteyksissä väkivaltaisena kaupunkinakin nähty Pori ja siellä julkisella alueella tapahtunut väkivalta. Tässä mielessä tutkielman voi liittää osaksi viimeksi mainittua keskustelua kaupunkitilasta ja katuväkivallasta.

Pori on Satakunnassa sijaitseva n. 83 000 asukkaan rannikkokaupunki. Porin kaupungin lähihistoriassa merkittävin tapahtuma lienee ollut 1970 – 1990 – lukujen elinkeinoelämän rakennemuutos. Rakennemuutoksen taustalla oli useita tekijöitä. Pori oli 70-luvulle tultaessa raskaan teollisuuden kaupunki, jonka työtätekevästä väestöstä merkittävä osa oli töissä muutamassa suuressa teollisessa yrityksessä. Esimerkiksi Rosenlew-konsernin palkkalistoilla oli vuonna 1974 joka kolmas teollisuustyöntekijä ja yritys antoi töitä 14 prosentille ammatissa toimineelle väestölle. Tämänkaltaisen suhteellisen yksipuolinen elinkeinorakenne oli haavoittuvainen muutoksille. Perusteollisuuden kriisi kosketti tällöin isoa osaa porilaisista. 1980-luvulla yhteiskunnan uusliberaalin kehityksen myötä suomalainen teollisuus alkoi avautua yhä enemmän globaalille kilpailulle. Tämä

yhdistettynä 90-luvun alussa idänkaupan romahtamiseen ja lamaan asetti porilaisen suurteollisuuden uudenlaiseen markkinatilanteeseen, jossa kilpailukyvyn säilyttäminen edellytti suuria tehostamistoimenpiteitä ja organisaatiomuutoksia. (Koivuniemi 2006, 100 – 106.) Suurteollisuudella ei ollut enää entisenlaista elinvoimaa ja toimintaedellytyksiä Porissa.

Teollisuuden työpaikkojen määrä putosi vuoden 1974 huippuluvuista 16 305 paikasta vuonna 1995 7 428 paikkaan. Kun vuonna 1975 ammatissa toimivasta väestä 43 prosenttia sai elantonsa teollisuudesta, oli heidän osuutensa pudonnut vuonna 1995 28 prosenttiin. Tämän rakennemuutoksen seurauksena Poriin tuli pysyvä joukkotyöttömyys sosiaalisine lieveilmiöineen, esimerkiksi laman aikana työttömänä oli joka neljäs porilainen. (Koivuniemi 2006, 96 – 98.) Tilanne on helpottunut 2000 –luvulla mm. kaupungin uudistamishankkeiden ja monipuolistuneen elinkeinorakenteen muutosten myötä, mutta tavallista korkeamman työttömyyden ongelmat eivät ole täysin poistuneet porilaisten arkipäivästä (emt., 111 – 112).

On luultavaa, että nämä rakennemuutoksen seurauksena ilmenneet sosiaaliset lieveilmiöt näkynevät yhä ainakin osittain myös poliisin tilastoissa, esimerkiksi mahdollisesti kohonneessa väkivallan tasossa:

Taulukko 1. Julkisella alueella tapahtuneet pahoinpitelyt eri kaupungeissa/10 000 asukasta kohden (Satakunnan poliisilaitos).

	Pori	Jyväskylä	Kuopio	Lahti	Koko maa
Kaikki pahoinpitelyt vuosina 07 - 11	47,7	40,1	40,6	43,8	35,1
Törkeät ja niiden yritykset vv 07 - 11	3,3	2,3	1,2	2,1	1,6
Lievät pahoinpitelyt vuosina 07 - 11	10,2	7	19,5	13,9	10,1

Kaupungin taloustilanteen parantumisesta ja uudistumisesta 2000 –luvulla huolimatta, rakennemuutoksen pidempiaikaiset vaikutukset saattavat osin selittää Porin korkeampaa väkivallan tasoa vertailukaupunkeihin ja muuhun maahan nähden.

Tilastojen valossa Porissa tapahtuu tavallista enemmän pahoinpitelyrikoksia. Ero on huomattava erityisesti törkeissä väkivaltarikoksissa. Niitä tapahtui Porissa vuosina 2007 - 2011 noin kaksi kertaa enemmän verrattuna maan keskimääräiseen tasoon. Lähimmässä vertailukaupungissakin Jyväskylässä niitä sattui n. 2,3 10 000 asukasta kohden, kun Porissa luku oli 3,3. Sen sijaan lievien pahoinpitelyiden määrässä Pori noudattaa koko maan tasoa.

Tässä tilanteessa Porin kaupunki ja Satakunnan poliisilaitos aloittivat Oikeusministeriön rahoittaman "Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla" –hankkeen vuonna 2012. Itse tulin hankkeeseen mukaan saman vuoden syksyllä toteuttamaan hankkeen tihentymäkartoitus osuutta. Kartoituksessa oli tavoitteena käydä läpi Porissa tapahtunutta väkivaltaa ja sijoittaa tapaukset karttapohjalle. Kartalta väkivallan tihentymiä, eli nk. hot spotteja, joissa tapahtuu väkivaltaa tavallista enemmän, tunnistamalla voidaan mahdollisesti kohdentaa tehokkaammin väkivallan vähentämiseen tähtääviä viranomaistoimia. Kartoitukseen kerättiin taustatiedot väkivallan tekijästä, uhrista ja ympäristötekijöistä. Näiden tietojen pohjalta porilaista väkivaltaongelmaa oli tarkoitus lähestyä.

Väkivallanvähennystyöryhmässä työskentely ja sen käyttöön tekemäni väkivaltakartoitus tarjosi näin oivallisen tilaisuuden jalostaa aiheesta laajempi opinnäytetyö, joka pureutuisi väkivaltaan porilaisessa kontekstissa.

Ilmiönä väkivalta on kuitenkin erittäin laaja, joka asettaa sen tutkimiselle ja ymmärtämiselle haasteita. Yksittäisten satunnaisten väkivallan tekojen, parisuhde- ja läheisväkivallan, katuväkivallan tai laajemmin yhteiskuntia järkyttäneiden koulusurmien ja terrori-iskujen taustalta voidaan löytää hyvin erilaisia syy-seuraus suhteita ja tilannetekijöitä. Tämän vuoksi väkivaltaa ymmärtämään pyrkivät näkökulmat ovat itse ilmiön lailla myös moninaisia. Jotta voimme löytää oikeita vastauksia väkivallan ongelmaan, meidän on ensin päätettävä minkälaisesta väkivallasta puhutaan ja minkälaisesta näkökulmasta aihetta lähestytään.

Väkivaltaan liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa moniulotteisen ilmiön kuvaamisen helpottamiseksi onkin käytetty nk. sosiaalsekologista mallia, joka jakaa väkivallan tarkastelun neljään eri tasoon (Krug & Dahlberg & Mercy & Zwi & Lozano 2005, 31 - 34):

1. Yksilötaso, jossa biologiset, psykologiset tai henkilöhistoriaan liittyvät syyt lisäävät yksilön riskiä väkivaltaiseen käytökseen. Tällä tasolla tutkitaan väkivallan riskiä lisääviä yksilötekijöitä.

2. Sosiaalisten suhteiden taso, jossa väkivaltaisen käytöksen riskiä kasvattavat sosiaalisen kanssakäymisen saamat muodot. Esimerkiksi väkivaltaan taipuvaisissa ja sen hyväksyvissä sosiaalisissa verkostoissa eläminen lisää riskiä myös yksilön väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tällä tasolla tutkitaan sitä miten sosiaaliset suhteet lisäävät väkivallan riskiä.

3. Yhteisötaso, jossa väkivallan taustalla vaikuttaa yhteisön sosiaaliset yhteydet, kuten alueiden sosioekonominen luonne, sosiaalinen eriarvoisuus, palvelurakenne, väestötiheys ja yhteisöllisyyden tunteen taso. Tällä tasolla liikkuvien tutkimusten mielenkiinto on löytää yhteisöllisistä yhteyksistä ja tarkkailtavan alueen luonteesta sellaisia ominaispiirteitä, jotka lisäävät väkivallan riskiä.

4. Yhteiskunnallinen taso, jossa väkivallan taustalla vaikuttaa laajemmat kulttuuriset normistot, eri kansanryhmien väliset konfliktit tai yhteiskuntapoliittiset tekijät, kuten taloudellinen ja sosiaalipoliittinen tilanne. Väkivaltatutkimusten mielenkiinto keskittyy tällä tasolla laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja niiden vaikutukseen väkivallan riskiin.

Työryhmän lähtökohtana oli tarkastella väkivaltaongelmaa kaupunkitasolla ilmenevien väkivallan tihentymien kautta. Tämän lähtökohta liikkuu osin kolmannella yhteisötasolla. Tällä tasolla väkivallan voi osin nähdä yhteisön sosiaalisen toiminnan tuotteena. Väkivalta ei ole vain yksittäisten henkilöiden tyhjiössä tuottamaa, vaan rakennettu ympäristö ja yhteisön tavallinen toiminta voivat kasvattaa väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä, joka realisoituu usein kaupunkielämässä.

Tästä lähestymistavasta muodostuukin tutkielman lähtökohta porilaisen julkisella alueella tapahtuneen väkivallan tulkitsemiseen. Tavoitteenani on kuvata sitä miten porilainen kaupunkielämä tuottaa väkivaltaa tavallisen laillisen toiminnan sivutuotteena. Tämä näkökulma sivuuttaa pitkälti esimerkiksi segregaatioon ja alueelliseen eriarvoisuuteen liittyvät yhteisötason näkökulmat, mutta se auttaa ymmärtämään julkisen alueen väkivallan syntyprosessia ihmisten ja kaupunkirutiinien vuorovaikutuksen tuotteena. Tässä suhteessa

myös kysymykset johdannon alussa viitatuista mahdollisista rakennemuutoksen vaikutuksista jäävät pitkälti tutkielman ulkopuolelle. Niillä voi olla oma vaikutuksensa myös julkisen alueen väkivaltaan, mutta päähuomioni kiinnittyy lähinnä ilmiön ja kaupunkirutiinien suhteeseen. Tarkoitukseni ei ole siis tulkita porilaista väkivaltaa kokonaisvaltaisesti, vaan näkökulman rajauksen avulla haluan kuvata tarkasti yhtä, joskin mielestäni ehkä merkittävintä prosessia, joka on tunnistettavissa porilaisen julkisen alueen väkivallan taustalla.

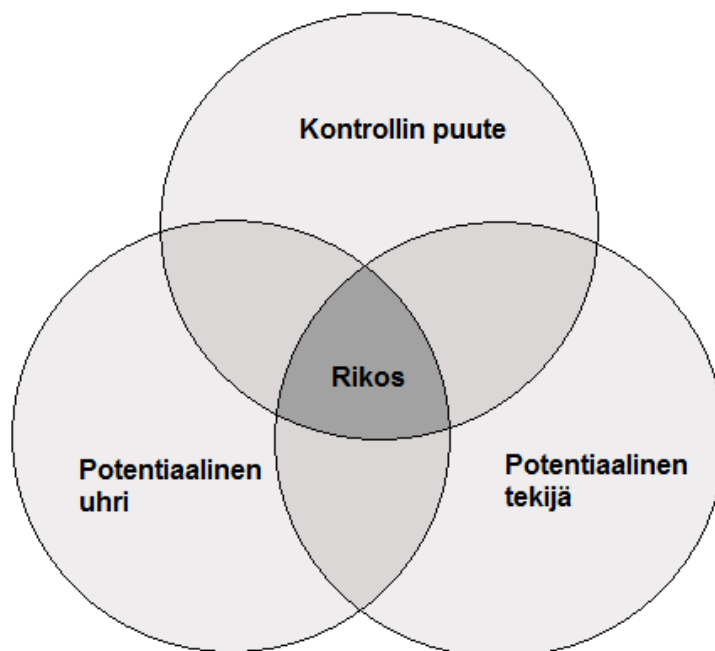
Teoreettisen viitekehyksen tähän tarkasteluun antaa Lawrence Cohenin ja Marcus Felsonin (1979) kehittämä rutiinitoimintojen teoria, joka on usein suomennettu kirjallisuudessa myös muotoon rutiiniaktiviteettiteoria. Rutiinitoimintojen teoria tarjoaa työkalut kerätyn empirian tulkitsemiseen kaupunkirutiinien ja väkivallan välisen suhteen kautta ja siten myös porilaisen väkivallan ymmärtämiseen yhteisötason ilmiönä ja ihmisten rutiinitoiminnan sivutuotteena.

Tutkielma etenee siten, että 2. luvussa käsittelen rutiinitoimintojen teoriaa esittelemällä sen lähtökohtia, suhdetta muihin kriminologisiin teorioihin, teoriaan kohdistettua kritiikkiä sekä sitä miten se toimii tutkielman viitekehyksenä. 3. luku käsittelee tutkielman tekoprosessia. 4. luvussa selostan kerätyn empirian luonnetta, ongelmakohtia ja sen kontekstia osana väkivaltaa laajempänä ilmiönä. 5. luku on puhdas analyysiluku, jossa sovellan rutiinitoimintojen teorian näkökulmia Porissa julkisella alueella tapahtuneeseen väkivaltaan ja 6. luku on tutkielman teemoja ja analyysin tuloksia yhteen vetävä johtopäätösluku.

2. Tutkielman teoreettiset lähtökohdat

2.1 Rutiinitoimintojen teoria

Rutiinitoimintojen teoria on Lawrence E. Cohenin ja Marcus Felsonin kehittämä rikollisuutta selittävä teoria, joka kiinnittää huomiota rikostilanteisiin ja niiden syntyyn osana yhteiskunnan tavallista toimintaa. Sen sijaan, että rikollisuutta selitettäisiin rikoksen tekijän taustatekijöiden ja motivaatioiden kautta, he nostavat tarkasteltaviksi seikoiksi rikoksen tapahtumapaikan ja ajankohdan, sekä sen miten potentiaalinen rikoksen tekijä ja uhri kohtaavat niissä. Rikos tapahtuu kun motivoitunut tekijä kohtaa sopivan uhrin tilanteessa, jossa rikos voi tapahtua kontrollin puutteen vuoksi. Cohen ja Felson käyttävät teoriaansa selittämään nk. kontaktirikollisuutta, jossa rikollinen varastaa tai vahingoittaa toisen omaisuutta tai henkilöä. Näin ymmärrettynä teoria ei ole kaiken kattava. Ulkopuolelle jäävät esimerkiksi nk. uhrittomat rikokset, joilla tarkoitetaan rikoksia jotka eivät kohdistu suoraan toiseen yksilöön, mutta ovat lainvastaisia kuten huumausaineiden käyttörikos. Kuitenkin väkivaltarikollisuuden tarkasteluun se antaa työkalut. (Cohen & Felson 1979, 588-589.)

Kuvio 1. Venn-diagrammi rutiinitoimintojen teorian mukaisesta rikostapahtumasta (Kivivuori 2009, 325).

Potentiaalinen rikoksen kohde voi olla lukitsematon pyörä, lompakkoaan takataskussa pitävä turisi tai väärälle henkilölle suutaan aukova humalainen. Eli joku, joka syystä tai toisesta valikoituu kohteeksi. Vastaavasti potentiaalinen tekijä voi olla kylmän rationaalinen varas tai impulsiivinen ja aggressiivinen humalainen. Siis joku jolla on rikollista taipumusta ja kykyä toteuttaa se. Kontrolli, joka pitää näiden kohdatessa rikosta tapahtumasta, voi olla suoraa konkreettista valvontaa, esimerkiksi poliisin, vartijan tai valvontakameran suorittamana. Se voi olla myös epäsuorempaa sosiaalista kontrollia, kuten ulkopuolisten ihmisten läsnäoloa tai tilan valoisuudesta ja avoimuudesta johtuvaa pelkoa kiinni jäämisestä. Tilan kontrollin taso voi kuitenkin vaihdella ajankohdan mukaan. Oleellisinta on millä tasolla potentiaalinen rikoksentekijä arvioi sen olevan kohdatessaan kohteensa. Impulsiivisemmalla rikollisella kynnys tehdä rikosta voi toki olla pienempi kuin laskelmoivammalla, mutta myös näennäisesti irrationaalisempi toiminta noudattaa usein yhteiskunnan rutiineja. Esimerkiksi humalaista katuväkivaltaa harvemmin tapahtuu päiväsaikaan.

Kontaktirikos on näin tiettyyn tilaan ja aikaan sidottu ihmisten (ja/tai kohteiden) välinen tapahtuma. Teorian kuvaama rikollinen toiminta on sidoksissa yhteiskunnan arkisiin toimintoihin. Tarkasteluun nostetaan niiden tavat vaikuttaa tilaan, tekijään ja kohteeseen siten, että rikostapahtuma tulee mahdolliseksi. Tunnistamalla niitä yhteisön toiminnan trendejä ja vaihteluita, jotka johtavat uhrien, tekijöiden ja kontrollin puutteen konvergenssiin, voidaan rakentaa rutiinitoimintojen teorian mukaista selitystä rikollisuuden muutoksille. (Cohen & Felson 1979, 590.)

Cohen ja Felson käyttivät rutiinitoimintojen teoriassa ekosysteemin analyysin käsitteitä ja näkökulmia. Alkuperäisessä tutkimustekstissä he käyttivät kontaktirikollisuudesta käsitettä 'direct contact predatory violations', tai saalistavat kontaktirikkeet, jonka voi nähdä viittaavan myös luonnon kiertokulkuun. Cohen ja Felson näkivät luonnon mekanismeja käyttävän lähestymistavan olevan muutakin kuin vain vertauskuva. Heille kontaktirikollisuudessa on kyse samanlaisista mekanismeista kuin luonnossa saalistajien ja saalistettavien välisestä suhteesta:

Rikollisten ja uhrien välistä riippuvuutta voidaan tarkastella ravintoketjumaisena suhteena eri yksilöiden tai ryhmien välillä. Koska pelkästään saalistava toiminta

ei kykene tuottamaan mitään nettohyötyä oman ryhmänsä sisällä, on se riippuvainen ulkopuolisen toiminnan hyödyntämisestä. Kun rikolliset pyrkivät kasvattamaan saalistustoimintansa tehokkuutta ja potentiaaliset uhrin organisoituvat puolustautumaan tätä vastaa, molemmat ryhmät pyrkivät parantamaan asemaansa suhteessa toisiin. (...) Koska laiton toiminta edellyttää muunlaisen toiminnan hyväksikäyttöä, rutinoituneen laillisen toiminnan ajallinen ja tilallinen rakenne määrittää myös laittoman toiminnan sijaintia, tyyppiä ja määrää kussakin yhteisössä tai yhteiskunnassa. (Cohen & Felson 1979, 590.)

Aivan kuten luonnossa saaliseläimen toiminta ohjaa osin saalistajan toimintaa, niin yhteisössä rikollista toimintaa ohjaa laillisen toiminnan rutiinit.

Myös yhteisön käytössä oleva teknologia ja organisoitumisen taso vaikuttavat laillisen ja laittoman toiminnan suhteeseen. Paremmiin organisoitunut valvonta voi ajaa rikollista toimintaa vähemmän valvottujen uhrien luokse. Teknologian voi antaa uusia puolustautumisen tapoja, kuten valvontakamerat tai paremmat lukot, mutta vastaavasti teknologia voi tuoda myös rikollisen käsiin uusia työkalua, joilla parantaa toimintansa tehokkuutta. (Cohen & Felson 1979, 590-591.)

Laillinen toiminta voi myös luoda rikollisille uusia kohteita. Se mille asioille laillisessa yhteisössä annetaan materiaalista tai symbolista arvoa, voi tehdä niistä myös houkuttelevia kohteita rikolliselle toiminnalle. (Cohen & Felson 1979, 591.)

Teoriaa testatakseen Cohen ja Felson (1979) tarkkailivat tutkimuksessa rikollisuuden tason muutoksia Yhdysvalloissa vuosina 1947 – 1974. Heidän hypoteesinaan oli, että rikosten ja niiden uhrien määrän kasvua voidaan selittää yhteiskunnallisessa elämässä tapahtuneella muutoksella tänä ajanjaksona. Toisen maailmansodan jälkeen ihmisten toiminta siirtyi enenevässä määrin pois kodin alueelta työpaikoille ja toisaalta kodin ulkopuoliseen vapaa-ajan viettoon. Sukupuolen kannalta muutos oli vielä merkittävämpi, koska naiset alkoivat siirtyä aiempaa enemmän työelämään miesten rinnalle. Tämä tarkoitti yhtäältä ihmisten kasvavaa altistumista kodin ulkopuolella tapahtuvalle rikollisuudelle, kuten ryöstöille tai katuväkivallalle, niin toisaalta myös sitä, että omaisuuden valvonta heikkeni ihmisten ollessa pois kotoa, mikä näkyi mm. kasvaneena asuntomurtojen määränä. Cohen ja Felson havaitsivatkin hypoteesinsa mukaisesti, että näillä muutoksilla oli tilastollisesti merkittävä yhteys rikollisuuden kasvuun. (Eml., 602 – 604.) Sosiaalinen muutos johti rikostilaisuuksien kasvuun ja siten rikollisuuden kasvuun.

Nykypäivänä teknologian kehittymien ja niiden myötä uusien toimintaympäristöjen syntyminen on johtanut myös uusiin rikollisuuden muotoihin. Kun ihmisten toiminta siirtyy enenevässä määrin esimerkiksi verkkoympäristöön, syntyy laillista toimintaa hyödyntämään myös rikollista toimintaa. Internet mahdollistaa aivan uudella tavalla kontaktin potentiaalisten rikollisten ja potentiaalisten uhrien välillä ilman rikollista toimintaa ehkäisevää selkeää kontrollia. Verkkoympäristössä tilanteen arviointi on tyypillisesti täysin tavallisen kuluttajan vastuulla. Rikollinen toiminta esimerkiksi nettikaupankäynnissä tai verkkopankkitunnusten urkinnan kohdalla ovatkin osasyynä siihen, että 2000-luvulla petosrikokset ovat lisääntyneet merkittävästi Suomessa (Sirén, Salmi & Aaltonen 2013, 138).

Vaikka kyse ei ole tavanomaisesta kontaktirikollisuudesta, rutiinitoimintojen teoriaa voi hyvin soveltaa verkkomaailmaan. Esimerkiksi Pratt, Holtfreter & Reisig (2010) ovat hyödyntäneet sitä tutkiessaan Yhdysvalloissa verkkopetoksen uhriksi joutuneita ihmisiä. Uhrit eivät olleet vanhempia, oletetusti tietotekniikkaan ja verkkoympäristön suhteen tietämättömämpiä ihmisiä, vaan he olivat tyypillisesti korkeammin koulutettuja nuoria, jotka käyttävät paljon aikaa Internetissä. Uhrit olivat siis tyypillisesti niitä, joiden rutiinitoiminnot muutenkin rakentuivat paljon verkkoympäristön ympärille. Uhriksi valikoitumisessa on taustalla samanlaiset mekanismit kuin esimerkiksi yhdysvaltalaisessa katuväkivallassa, jossa uhrit ovat tyypillisesti itsekkin kaduilla paljon aikaa viettäviä vähemmistöjen edustajia. (Emt., 281 – 285.)

2.2 Rutiinitoimintojen teoriasta johdettuja toimenpidesuosituksia

Cohenin ja Felsonin (1979, 589) ajatus, että muutos missä tahansa niistä kolmesta kontaktirikokseen johtavassa tekijässä (uhri, tekijä, paikka) on riittävä ehkäisemään rikoksen tapahtumista, tarkoittaa sitä, että tehokasta rikostentorjuntaa voi toteuttaa suhteellisen yksinkertaisilla toimenpiteillä. Sen sijaan, että toteutettaisiin työläisiä muutoksia esimerkiksi yhteiskunnan syvärakenteisiin, joilla vähennettäisiin köyhyyttä ja syrjäytymistä ja siten potentiaalisten rikosten tekijöiden määrää, huomio voidaan keskittää tilannetorjuntaan muuttamalla esimerkiksi potentiaalisten uhrien rutiineja ja potentiaalisten rikospaikkojen valvontaa. Riittää, että voidaan jollain tapaa estää em. tekijöiden

konvergenssi. Lisäksi, koska rutiinitoiminnoilla on niin merkittävä vaikutus rikollisuuteen, sellaisilla toimilla olisi teoriassa suuri rikollisuutta alentava vaikutus.

Näistä seikoista johtuen rutiinitoimintojen teoria on rikollisuutta selittävistä teorioista kehittynyt suorimmassa vuorovaikutuksessa käytännön rikostorjunnan kanssa. Samalla arviot teoriasta johdettujen rikosten tilannetorjuntaan liittyvien toimenpiteiden onnistumisesta ovat toimineet empiirisinä testeinä teorian olettamuksille. (Kivivuori 2009, 329.)

Teoriasta johdettuja toimenpidesuosituksia voidaan tarkastella siltä kannalta miten ne käyttävät hyväkseen rikostapahtuman taustalta tunnistettaviin kolmeen tekijään liittyviä näkökulmia. Eli sitä mitä toimenpiteitä voidaan kohdistaa aikaan ja tilaan sidottuun potentiaaliseen rikospaikkaan, potentiaaliseen rikoksen kohteeseen tai potentiaaliseen tekijään, jotta rikoksen tapahtuminen voitaisiin ehkäistä.

2.2.1 Rikos ajassa ja paikassa

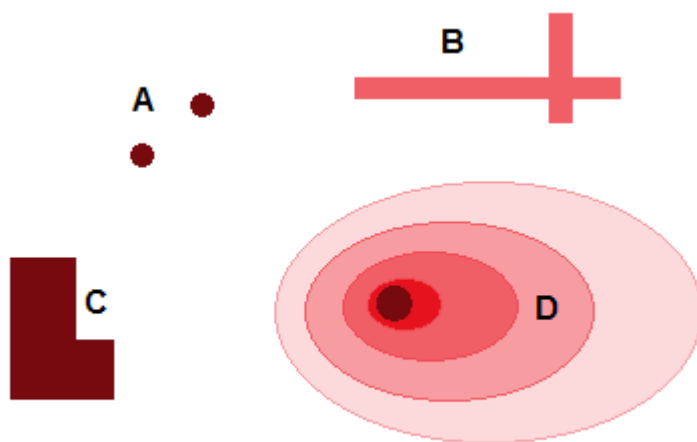
Yleinen tapa tarkastella rikollisuutta rutiineihin pohjaavana ilmiönä on tunnistaa ja kartoittaa miten rikollisuus on sijoittunut yhteiskunnassa aikaan ja tilaan. Rikollisuus ei ole sattumanvaraisesti levittäytynyt näiden suhteen, vaan sen tasoissa on tunnistettavissa selkeää vaihtelua eri ympäristöissä. Puhutaan myös ”ympäristön kriminologiasta”, joka pyrkii tunnistamaan rikollisuuden nk. hot spotteja. (Chainey & Ratcliffe 2005, 79-80.) Rutiinitoimintojen teorian näkökulmasta nämä hot spotit ovat alueita, joissa potentiaalisen tekijän, uhrin ja kontrollin pettämisen konvergenssi on muihin alueisiin verrattuna yleinen tapahtuma.

Rikoskartoitusmenetelmiä tutkiva John Eck (2005, 2) näkee hot spoteilla yleisesti tarkoitettavan aluetta, jolla on keskimääräisestä enemmän rikollisuutta tai aluetta, jolla ihmisillä on tavallista kohonneempi riski joutua rikoksen uhriksi. Jotkin hot spotit ovat myös toisia tihentymiä kuumempia eli ne nousevat kohonneen rikollisuuden alueidenkin joukosta esiin. Vastaavasti on olemassa nk. cool spotteja, joissa tapahtuu keskimääräistä vähemmän rikollisuutta. (Eck, 2.) Näiden cool spottien tunnistaminen voi olla hyödyllistä,

jotta selvitetäisiin miksi muuten ulkoisesti samankaltaiset alueet eroavat rikollisuuden määrän suhteen toisistaan.

Itse hot spotteja on monen tasoisia ja eroja on vastaavasti myös eri kartoitusmenetelmissä. Hot spotteja voidaan tutkia tarkkoihin osoitteisiin sijoitetuista paikka hot spoteista laajempia alueita kattaviin katu tai naapurusto hot spotteihin tai jopa kaupunkien välisiin vertailuihin. Hot spottien analyysimenetelmät ja toimenpidesuosituksukset luonnollisesti vaihtelevat sen mukaan minkälaisista hot spoteista puhutaan. (Eck 2005, 2.)

Eck (2005, 12) erittelee neljä erilaista hot spot tyyppiä, joita voi käyttää analyyseissä:

Kuvio 2. Erilaisia tapoja kartoittaa hot spotteja (Eck 2005, 12).

A: Paikka hot spot, jossa rikokset ovat keskittyneet tiettyyn osoitteeseen. Riski joutua rikoksen uhriksi on kohonnut juuri pisteiden kohdalla, ei muualla. Esimerkiksi jokin tietty ravintola, jossa tapahtuu paljon väkivaltaa.

B: Katu tai lineaarinen hot spot, jossa yksittäisten eri paikoissa tapahtuvien rikosten havaitaan tapahtuvan jonkin kulkuväylän varrella. Riski joutua rikoksen uhriksi on kohonnut tällä hot spot kadulla kokonaisuudessaan verrattuna muihin katuihin. Esimerkiksi havaitaan, että tappeluita sattuu paljon jollain tietyllä kadulla.

C: Alue hot spot, jossa yksittäisten eri paikoissa tapahtuvien rikosten havaitaan jakautuneen jollekin tietylle maantieteelliselle alueelle. Riski joutua rikoksen uhriksi on

kohonnut tällä alueella kokonaisuudessaan verrattuna muihin alueisiin. Siirryttäessä pois alueelta, riski laskee heti. Esimerkiksi jokin puistoalue, jossa tapahtuu paljon väkivaltaa.

D: Gradientti hot spot, jossa rikoksia tapahtuu enemmän alueen tietyissä osissa ja vähemmän toisissa. Yleisesti koko alueella on kohonnut riski joutua rikoksen uhriksi, tietyissä alueen osissa riski on vain suurempi. Esimerkiksi kaupungin keskusta, jossa on suurin riski joutua rikoksen uhriksi ja riski laskee tasaisesti mitä kauemmas keskustasta mennään.

Hot spotteja tunnistamalla voidaan löytää sellaisia alueita, joissa potentiaalisten uhrien, rikollisten ja kontrollin puutteen konvergenssi on toistuvaa. Voidaan ajatella, että näillä alueilla rikollisuus on osin rutinoitunutta. Hot spottien tunnistaminen ja yleisemmin rikollisuuden maantieteellinen kartoittaminen tarjoaakin rutiinotoimintojen teorian käytännön soveltamiseen erinomaisen työkalun (Chainey & Ratcliffe 2005, 304; 334-335).

Teorian mukaan mihin tahansa em. tekijöistä puuttumalla voitaisiin ehkäistä rikollisuutta. Hot spottien ollessa paikkaan sidottuja, usein yksinkertaisin tapa ehkäistä rikollisuutta on kontrollin ja valvonnan lisääminen tunnistetulla ongelma-alueella. Alueen valvonta voi olla virallista valvontaa, esim. poliisipartioiden kohdentaminen ulkoalueelle jossa tapahtuu paljon väkivaltaa, valvontakameroiden lisääminen alueella jossa tapahtuu ryöstöjä tai järjestyksenvalvojien määrän lisääminen ravintolaan, jossa on tavallista enemmän järjestyshäiriöitä.

Valvonta voi olla myös epävirallista tai luonnollista valvontaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että potentiaalinen rikoksentekijä kokee kiinnijäämisriskin liian suureksi ulkopuolisten harjoittaman sosiaalisen kontrollin vuoksi. Esimerkiksi näkyvällä alueella potentiaalinen rikollinen voi pelätä mahdollisia silminnäkijöitä, jotka saattavat ottaa yhteyttä poliisiin. (Kivivuori 2009, 333.) Epävirallista valvontaa voi näin lisätä hot spotin alueella esimerkiksi valaistusta ja näkyvyyttä parantamalla.

Rikosten alueellista tilannetorjuntaa voidaan lähestyä myös laajemmin yhdyskuntasuunnittelun kautta. Nk. CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) – lähestymistavan mukaan ”erilaiset rakennetut ympäristöt tuottavat eriasteisesti

rikollisuutta” (Laitinen & Aromaa 2005, 90). Lähestymistapa onkin hyvin lähellä rutiinitoimintojen teorian ajatuksia rikollisuudesta yhteisön rutiinitoiminnan tuotteena.

CPTED –mallissa lähdetään liikkeelle ”puolustettavan tilan” käsitteestä , jolla tarkoitetaan sitä, että ympäristön tulisi tarjota ihmisille mahdollisuuden puolustautua rikollisuutta vastaan ja luoda turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi katujen, pihojen ja muiden julkisten alueiden suunnittelussa olisi otettava huomioon näkyvyys, jotta luonnollinen valvonta toimisi tehokkaammin. Huomiota voidaan myös kiinnittää yhteisöllisyyden ja omistajuuden tunteisiin. Jos julkista aluetta pidetään yhteisölle kuuluvana, siitä myös pidetään huolta ja sitä valvotaan. Toisaalta tunnistamalla niitä rakennettuun ympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka tekevät hot spoteista kohonneen rikollisuuden alueita, voidaan jatkossa yhdyskuntasuunnittelussa välttää niitä tekijöitä. Suunnittelemalla kaupunkiympäristöä CPTED:n teesien mukaisesti, muutetaan rikollisuutta aiheuttavia rutiineja ja siten vähennetään teoriassa rikollisuutta. (Laitinen & Aromaa 2005, 93 – 94.)

2.2.2 Rikoksen kohde

Potentiaalisen uhrin tai kohteen toimintaa muuttamalla voidaan vastaavalla tavalla vähentää rikostilaisuuksia. Kohteen suojaus on tyypillisin tapa toteuttaa se. Esimerkkejä on lukuisia potentiaalisten varkaita kiinnostavien kohteiden lukitsemisesta vaikeiden salasanojen käyttöön ja varjeluun verkkoympäristössä.

Uhritutkimuksen piirissä on myös tehty hot spot analyysia, jossa alueellisen tarkastelun sijaan kiinnitetään huomiota ihmisiin tai ihmisryhmiin, jotka joutuvat muita tyypillisemmin rikosten uhreiksi. Näin voidaan nostaa esiin sellaisia rutiineja, jotka yhdistävät uhreja ja ovat siten riskialtista toimintaa. (Eck 2005, 6.)

Valistus voi olla tässä suhteessa merkittävä keino vähentää rikollisuutta. Esimerkiksi tiedottaminen riskialueista tai neuvot siitä miten rikoksilta kannattaa suojautua, voivat vähentää potentiaalisten uhrien määrää. Tämä korostuu erityisesti uuden teknologian kehittymisen myötä ihmisten toiminnan muuttuessa ja siirtyessä uusiin tuntemattomampiin ympäristöihin. Esimerkiksi vanhempia kannustetaan seuraamaan tarkemmin lastensa nettikäyttäytymistä tai liikkeellä olevista nettipetoksista pyritään varoittamaan. Valistus

mainitaankin usein yhtenä osa-alueena, jolla verkkorikollisuutta voitaisiin vähentää (esim. Pratt ym. 2010, 284 - 285).

2.2.3 Rikoksen tekijä

Kolmas tapa vähentää rikollisuutta rutiinitoimintojen teorian mukaan on vaikuttaa itse rikosentekijään. Jos ajatellaan, että potentiaalisella rikosentekijällä on motiivi johonkin rikolliseen toimintaan ja kykyä toteuttaa se, niin eräs tapa ehkäistä rikollisuutta on pyrkiä vaikuttamaan jompaankumpaan niistä.

Motiiviin vaikuttaminen voi tapahtua nk. kanavoinnin kautta. Kun potentiaalisen rikollisen toiminta kanavoidaan lailliseen toimintaan, vähennetään luonnollisesti rikollisuutta. Esimerkiksi roskakorien lisääminen vähentää roskaamista tai vaikkapa graffitien tekijöille varatut lailliset pinnat vähentävät laittomien graffitien tekemistä. (Kivivuori 2009, 330 – 331.) Lisäksi jonkin toiminnan määrittäminen rikolliseksi voi itsessään lisätä rikoksen teon houkuttavuutta ja rikollisuutta. Esimerkiksi alkoholin kieltolain voimaantuleminen teki paitsi isosta osasta väestöä lainrikkokijia, niin se myös synnytti laajat pimeät markkinat trokarien vastatessa alkoholin kysyntään. Alkoholiin liittyvä ihmisten toiminta siirtyi laittomalle alueelle. Kieltolain purkaminen vähensi pimeän alkoholin myymisen ja ostamisen kannattavuutta, jolloin laittoman viinakaupan ympärillä pyörinyt järjestäytynyt rikollinen toiminta ja sen lieveilmiöt vähenivät.

Potentiaalisen rikollisen kykyyn toteuttaa rikosta voidaan vaikuttaa esimerkiksi kontrolloimalla rikoksiin käytettävien välineiden saatavuutta. Tästä esimerkkinä on käytetty aselainsäädäntöä. (Kivivuori 2009, 331.)

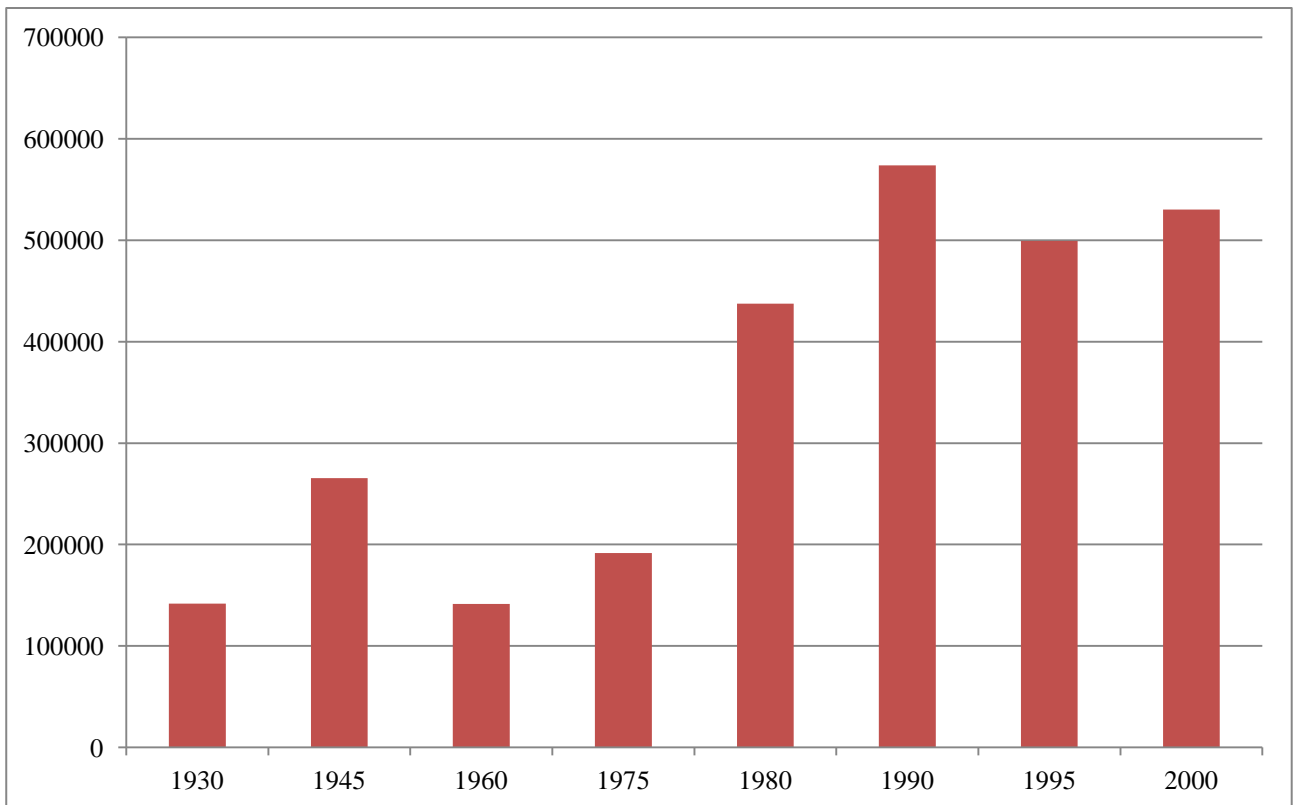
Näiden lisäksi aivan kuten uhritutkimuksessa voidaan tarkastella tyypillisiä uhreja, niin rikollisia voidaan profiloida ja hyödyntää sitä ennaltaehkäisyssä tunnistamalla potentiaalisia rikollisia. Esimerkki tämänkaltaisesta ennakoivasta tilannetorjunnasta toimii se, että poliisi käyttää resursseja alkoholin ongelmakäyttäjien kuljettamiseen kotiinsa tai putkaan. Yhtäällä juopunut ongelmakäyttäjä aiheuttaa usein häiriötä joka voi muuttua rikolliseksi toiminnaksi ja toisaalta juopunut tarjoaa myös houkuttelevan kohteen potentiaalisille rikollisille. (Kivivuori 2009, 331.)

2.3 Rutiinitoimintojen teoria suhteessa muihin rikollisuutta selittäviin teorioihin

Rutiinitoimintojen teoria poikkeaa monista muista rikollisuutta selittävistä teorioista sen lähestymistavan osalta. Valtaosa kriminologisista teorioista etsii selitystä rikollisuudelle rikoksentehtäjästä. Esimerkiksi valikoitumisnäkökulman mukaan yksilöiden väliset erot elämäkokemuksissa tai perinnöllisissä alttiuksissa näkyvät eroissa aggressiivisessa ja impulsiivisessa käytöksessä, jolloin tietyt yksilöt hakeutuvat tai päätyvät muita useammin rikollisuutta aiheuttavien sosiaalisten mekanismien piiriin. Paineteorian mukaan taas ihmiset pyrkivät toteuttamaan kulttuurista omaksuttuja normeja sosiaalisen aseman parantamisesta ja vaurauden keräämisestä. Kun yksilön kohtaamat sosiaaliset, taloudelliset tai rakenteelliset olosuhteet estävät omaksuttujen odotusten toteuttamisen lain puitteissa, niin yksilö saattaa pyrkiä niihin rikollisin keinoin. (Kivivuori 2009, 361.)

Näistä poiketen rutiinitoimintojen teoria ei tarkastele yksilöiden rikosalttiuteen vaikuttavia taustatekijöitä tai motivaatioita, vaan itse rikoksen tapahtumista (Kivivuori 2009, 323). Mielenkiinnon kohteena ovat ne rakenteet ja rutinoituneet toiminnot jotka johtivat uhrin ja rikollisen kohtaamiseen sekä kontrollin pettämiseen. Esimerkiksi kaupungissa tapahtuva väkivalta voidaan nähdä yksilöistä irti olevana ilmiönä samaan tapaan kuin kaupungissa havaittavia hiukkaspäästöjen keskittymiä voidaan tarkastella ilman, että huomio kiinnitettäisiin yksittäisiin autoilijoihin.

Rutiinitoimintojen teorian eroaminen muista rikollisuutta selittävistä teorioista tekee siitä hyödyllisen työkalun muiden teorioiden rinnalle, sen tarjotessa paitsi vaihtoehtoisia tarkastelutapoja rikollisuuteen, niin myös selityksiä muiden teorioiden ongelmakohtiin. Esimerkiksi monet rikollisten motivaatioihin liittyvät teoriat, kuten paineteoria, näkevät rikollisuuden taustalla olevan usein taloudelliset olosuhteet. Köyhyys ja halua parantaa omaa asemaa johtavat rikollisuuteen, kun mitään muuta realistista keinoa siihen ei ole. Kuitenkin paradoksaalisesti esimerkiksi Suomessa talouden kehitys ja hyvinvointivaltion rakentaminen ovat tapahtuneet samanaikaisesti rikollisuuden kasvun kanssa, vaikka nämä teoriat ennustaisivat päinvastaista kehitystä:

Kuvio 3. Rikoslakirikokset Suomessa vuosina 1930 – 2000 (Laitinen & Aromaa 2005, 212).

Osaa rikostilastojen kasvusta selittää väestönkasvu, parantuneet tilastointimenetelmät, uusien rikosnimikkeiden mukaantulo ja piilorikollisuuden osuuden pieneneminen viranomaisten toiminnan tehostuessa ja ihmisten ilmoitusalttiuden kasvaessa, mutta merkittävä osa muutoksesta kertoo todellisesta rikollisuuden kasvusta (Laitinen & Aromaa 2005, 214).

Rutiinitoimintojen teoria tarjoaa selitystä tähän paradoksaaliselta vaikuttavaan tilanteeseen. Kaupungistuminen ja vaurastuminen johtivat muutoksiin ihmisten rutiineissa ja rikollisissa tilanteissa. Vaurastuminen tarkoitti potentiaalisten uhrien määrän kasvua ja kaupungistuminen toi heitä tehokkaammin yhteen potentiaalisten tekijöiden kanssa. Päihteiden käytöllä on myös merkittävä vaikutus erityisesti väkivaltarikollisuuteen. Suomalaisten alkoholin kokonaiskulutus on kasvanut 1,7 litrasta 100 % alkoholia vuodessa henkeä kohden vuonna 1950, 6,3 litraan vuonna 1980 ja 9,0 litraan vuonna 2001. (Laitinen & Aromaa, 217.) Vuonna 2012 luku oli 9,6 litraa (Varis & Virtanen 2013, 1). Humala vähentää ihmisten estoja ja siten potentiaalisten tekijöiden kynnystä tehdä rikoksia ja toisaalta humala voi tarkoittaa potentiaalisten uhrien arviointikyvyn laskua lisäten uhriksi joutumisen riskiä. Alkoholin käyttö voi myös tuoda ihmisiä yhteen tiloissa joissa on

heikompi kontrolli. Näin muutokset ihmisten juomarutiineissa saattavat näkyvät muutoksina myös rikollisuuden tasossa.

Paradoksaalinen tilanne johtuukin rutiinitoimintojen teorian mukaan siitä, että mm. paineteorioiden ennustama vaurauden kasvusta johtuva rikollisuuden väheneminen olisi pienempää kuin rutiinitoimintojen muutoksesta johtuva rikollisuuden kasvu. Tai toisin sanoen ja olettaen paineteorian pitävän paikkansa, suuremmat tuloerot yhteiskunnassa olisivat luultavasti tarkoittaneet vielä mittavampaa rikollisuuden kasvua.

2.4 Teorian kritiikkiä

Ilmeisin rutiinitoimintojen teorian kritiikki lähtee liikkeelle sen muista rikollisuutta selittävistä teorioista poikkeavasta lähestymistavasta. Sen yksinkertaistava ja selkeä lähestymistapa tekee teoriasta yhtäällä helposti yleistettävän ja päteviä analyyseja tarjoavan, mutta toisaalta se kadottaa monia rikollisuuteen ilmiönä kiistatta kuuluvia piirteitä, joiden syy-seuraus suhteiden osoittaminen on kuitenkin haastavampaa. Rutiinitoimintojen teoriaa voi pitää taloustieteen kaltaisen lähestymistavan omaavana näkökulmana, jossa tiettyjen asioiden pois rajaaminen antaa uudenlaista perspektiiviä ja voi viedä ilmiön tutkimista eteenpäin (Kivivuori 2009, 323).

Tämä vain tiettyihin asioihin keskittyminen voi kuitenkin tuottaa ongelmia. Keskittymällä vain rikostilanteen syntymiseen eikä esimerkiksi rikoksen tekijän motiiveihin tai rikosalttiuden taustoihin, rutiinitoimintojen teoria tarjoaa enemmän perspektiiviä suoraan rikosten tilannetorjuntaan kuin syvempiin rikollisuutta aiheuttaviin yksilötekijöihin tai rakenteisiin. Koska tilannetorjuntaa on helpompi toteuttaa ja sillä saadaan kiistatta vaikutusta aikaan, voi tämänkaltaisen lähestyminen johtaa oireiden tarkasteluun ja hoitoon sairauden sijaan.

Näin teorian kautta saatavaa yksinkertaistavaa, mutta pragmaattista lähestymistapaa voidaan pitää tietyllä tavalla kyynisenä ja laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa muutosvastaisena. Redusoimalla tutkittava rikostilanne uhrin ja tekijän kohtaamiseen samassa aika-avaruudessa, rikollisuutta lähestytään osin annettuna vakiona. Esimerkiksi humalaisten välinen väkivalta on teorian mukaan selviö jos he kohtaavat paljon toisiaan

kaupungin yössä. Sellaiseen mahdollisuuteen, että esimerkiksi juomiskulttuuri ja ihmisten välinen vuorovaikutus saattaisivat olla luonteeltaan myös vähemmän väkivaltaista, ei teorian yksinkertaisella soveltamisella oteta kantaa. Unohtuu helposti se rikostilanteen osa-alue, että mitkä tekijät tekevät potentiaalisesta rikollisesta potentiaalisen rikollisen.

Muunlainen vaikuttaminen rikollisuuteen kuin suora tilannetorjunta saatetaan tämänkaltaisessa näkökulmassa nähdä epärealistisen utopistisena. Esimerkiksi rutiinitoimintojen teoriaan läheisessä yhteydessä olevaa (Laitinen & Aromaa 2005, 81) rationaalisen valinnan kriminologista teoriaa kehittänyt Ronald V. Clarke on kirjoittanut seuraavasti:

Kaukaisiin rikollisuuden syihin keskittyminen on johtanut kriminologit poliittiseen tyhjiöön: ehdotukset muutoksille ovat utopistisia luonteeltaan; vaikka ne voitaisiin toteuttaa, niiden vaikuttavuus on epäselvää; jos ne toimisivat, niistä johtuva rikollisuuden väheneminen tulisi näkyviin vasta kaukana tulevaisuudessa; ja pitkästä ajasta johtuen niiden todellista vaikuttavuutta on vaikea todentaa. Kukaan poliittinen päättäjä ei käyttäisi poliittista pääomaa ja resursseja näin epävarman agendan ajamiseen. (Clarke 2004, 57.)

Clarke näkee muunlaisen kriminologisen tutkimuksen ajavan tyypillisesti enemmän sosiaalista reformismia ja poliittisia agendoja kuin rikollisuuden suoraa vähentämistä (Clarke 2004, 58). Vaikka Clarken näkökulman voi nähdä poliittisesti realistisena, se voi helposti johtaa tilanteeseen, jossa rikollisuus ilmiönä nähdään vain suoran tilannetorjunnan kannalta.

Vielä pidemmälle tämänkaltaisessa ajattelussa menee rutiinitoimintojen teoriaa alunperin kehittänyt Marcus Felson, josta ”rikollisuuden muutoksilla teollisuusvaltioissa ei ole mitään tekemistä hyvinvointivaltion kanssa”. Felson viittaa siihen, että yleinen vaurastuminen länsimaissa toisen maailmansodan jälkeen ei ole johtanut rikollisuuden vähenemiseen, vaan oli kyse sitten sosiaalidemokraattisista tai liberaaleista järjestelmistä, rikollisuus on vain kasvanut. Näin hänestä on erheellistä olettaa, että rikollisuus olisi osa työttömyyden, köyhyyden ja sosiaalisen eriarvoisuuden kaltaisia sosiaalisia ongelmia. Felson puhuu ”hyvinvointivaltioagendasta”, jonka hän näkee virhepäätelmänä, jossa kriminologinen tutkimus on saatettu alisteiseksi poliittiselle pelille, vaikka rikollisuuden ja sosiaalisten ongelmien välillä ei hänestä ole suurempaa yhteyttä. (Felson & Boba 2010, 16-18.)

Kuitenkin rikollisuuden luonteessa voi olla suuria eroja eri järjestelmien välillä, ja vaikka tietynlainen rikollisuus olisikin riippumatonta yhteiskunnan harjoittamasta sosiaalipolitiikasta, toisenlaiseen rikollisuuteen se on saattanut vaikuttaa. Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa toimiva Janne Kivivuori on kirjoittanut siitä miten yhteiskunnan tulontasaus saattaa vaikuttaa paine- ja kontrolliteorian kuvaamiin rikollisuuden syihin, mutta vähemmän yksilökohtaisiin alttiustekijöihin (Kivivuori 2009, 205 - 206). Vastaava huomio voitaneen liittää osin myös rutiinitoimintojen teorian kuvaamiin muutoksiin. Tietyissä pisteissä hyvinvointivaltion laajentamisessa tulevat vastaan yhä pienenevät rajahyödyt rikollisuuden torjunnan kannalta. Toisaalla tietyissä vaiheissa hyvinvointivaltion purkaminen voi lisätä rikollisuutta, kun muut rikollisuutta aiheuttavat syyt alkavat taas vaikuttaa merkittävämmiin. (Emt, 205 – 206.)

Esimerkiksi humalaisessa katuväkivallassa ei ole harvinaista, että osallisina on tavallisia työssäkäyviä henkilöitä, joilla ei ole aiempaa rikostaustaa. Näissä tapauksissa yhteiskunnan tasaisemmat tuloerot tuskin olisivat vaikuttaneet rikoksen tapahtumiseen. Toisaalta kärjistäen suuremmat tuloerot ja segregatio voivat johtaa esimerkiksi isojen asuinalueiden eriytymiseen ja ihmisten kasvavaan syrjäytymiseen, jolloin tilannetta voitaisiin parantaa ja rikollisuutta vähentää toisenlaisella sosiaalipolitiikalla. Liian suorien yleistyksien tekeminen esimerkiksi erilaisten hyvinvointivaltiomallien toimivuudesta rikollisuuden torjunnassa johtaa vääristyneeseen kuvaan, jos huomio kiinnitetään vain kokonaisrikollisuuden tasoon ilman, että pureudutaan siihen kuinka moniulotteinen yhteiskunnallinen ilmiö rikollisuus oikeasti on.

Kuten luvussa 2.3 on esitetty, kokonaisrikollisuus on voinut kasvaa Suomessa, mutta kasvu on saattanut olla hyvin eri luokkaa kuin jos suomalainen sosiaalipolitiikka ei olisi seurannut pohjoismaista mallia.

”Oikean” ja ”puhtaan” kriminologian ja sitä edustavaksi koetun rutiinitoimintojen teorian näkeminen jotenkin vapaana irrationalisiksi mielletyistä poliittisista agendoista ja ideologioista johtaa harhaan. Kaikilla yhteiskunnallisiin ilmiöihin kantaa ottavilla teorioilla on poliittinen ulottuvuutensa. Muun esittäminen voidaan nähdä parhaimmillaan sokeutena omalle agendalle ja pahimmillaan tahallisen harhaanjohtamisena.

Rutiinitoimintojen teoria on yhtäläillä kytköksissä sillä perusteltuihin poliittisiin päätöksiin ja niiden yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Sitä voikin kritisoida moraalisisista ja eettisistä näkökulmista. Teorian mukaan oleellisena osana rikoksen tapahtumista on potentiaalisen uhrin rooli, jolloin hänen toimintansa tulee myös tarkkailun alle. Voi syntyä mielikuva, että uhri on toiminnallaan osin vastuussa tapahtuneesta. Tämä kritiikki on noussut esiin esimerkiksi nk. lutkamarsseihin liittyen. Ne lähtivät liikkeelle Kanadasta vastalauseena poliisin pitämälle seksuaalista häirintää käsittelevälle luennolle. Siinä paikallinen poliisi neuvoi, että ”naisten tulisi välttää pukeutumasta kuin lutkat, jotta eivät joutuisi uhreiksi” (Yle Uutiset, 2012). Syyllistävän diskurssin lisäksi herää kysymys kansalaisvapauksista. Kuinka pitkälle on oikein odottaa tavallisten ihmisten rajoittavan toimintaansa näennäisen katujärjen mukaisesti rikollisuuden vähentämisen nimissä? (Kivivuori 2009, 356 – 357.)

Potentiaalisten tekijöiden kohdalla erityisesti profilointi on herättänyt maailmalla paljon kritiikkiä. Jos nk. katujärki tai tilastot kertovat, että tietyt vähemmistöt aiheuttavat valtaväestöä enemmän rikollisuutta, joutuvat he herkästi ennaltaehkäisevän tilannetorjunnan kohteeksi. Esimerkiksi New Yorkissa poliisin 2000-luvulla käyttöön ottama nk. stop and frisk –käytäntö, jossa poliisit pysäyttivät ja tarkistivat epäilyttävän näköisiä henkilöitä, kohdistui yli 80 prosenttisesti mustaan tai latinalaisamerikkalaiseen väestöön. 90 % pysäytetyiltä ei löytynyt mitään laitonta. (NYCLU 2012.) Valtaosa ennaltaehkäisevän profiloinnin nimissä tehdystä kontrollista kohdistui siis viattomiin vähemmistöryhmien edustajiin. Tämänkaltaisessa tilanteessa herääkin kysymys, että missä vaiheessa lainkuuliaiselle väestölle rikoksen torjunnasta koitunut haitta kasvaa suuremmaksi kuin sillä mahdollisesti estettyjen rikosten haitta.

Yleisempi eettinen ongelmakohta liittyy valvonnan rooliin yhteiskunnassa. Koska tilan kontrolli on yksi tekijä rikostilanteen syntymisessä, lisävalvonta ja -kontrolli voivat vaikuttaa houkuttelevilta keinoilta vähentää rikollisuutta. Pelkona kuitenkin voi olla nk. valvonta- tai linnoitusyhteiskunnan synty (Kivivuori 2009, 352).

Urbaania turvallisuuspolitiikkaa problematisoinut Hille Koskela (2009) kirjoittaa ”turvallisuuden paradokseista”, joilla hän kuvailee erinäisiä ristiriitaisuuksia ja ongelmia, joita turvallisuuden lisäämisen nimissä tehtyjen yhteiskunnallisten päätösten ja toimenpiteiden sivuvaikutuksilla on. Esimerkiksi kaupunkitilan kontrolli ja valvonta lisää turvallisuuden tunnetta, mutta samalla luo epävarmuutta kaupunkielämää kohtaan, jonka

sujuvuuden edellytyksenä kontrolli aletaan nähdä. Näkyvän kontrollin ja valvonnan puuttuminen lisää näin epäluottamusta muihin samassa tilassa liikkuviin ihmisiin ja kasvattaa pelkoa heitä ja valvomattomaksi koettua kaupunkitilaa kohtaan. (Koskela, 17 – 27.) Kaupunkitilassa olemista alkaa ohjata todellisten tai kuviteltujen riskien tiedostaminen ja välttäminen. Tilanteessa alkaa korostua myös edellä esitetyt moraaliset ongelmat rikoksen uhrin roolista ja vastuusta rikoksen tapahtumisessa. Samalla tämän kaltainen ”pelon kulttuuri” luo sen ympärillä pyörivää ja turvallisuuden tarpeen kasvattamisesta hyötyvää bisnestä, oli kyse sitten yksityisten turvapalveluiden ja –tuotteiden myynnistä tai sitten median kohdalla myyntiä lisäävien rikosten ja tragedioiden näyttävästä uutisoinnista. Kontrolli luo pelkoa, joka luo tarvetta ja kysyntää lisäkontrollille. (Emt., 24.)

Turvallisuuden muuttuessa yhä enemmän kulutushyödykkeeksi, myös maksukyvystä tulee yhä tärkeämpi turvallisuuden takaaja. Tämä marginalisoi huonommassa sosioekonomisessa asemassa olevaa väestöä. Esimerkiksi turvallisuuden jakautuminen tulotason mukaan johtaisi siihen, että rikollisuus siirtyisi ja keskittyisi alueille jossa on vähemmän toimivaa kontrollia ja valvontaa. Tämä vuorostaan kiihdyttäisi laajempaan segregaatioon johtavaa kehitystä muuttamaan kykenevien ihmisten lähtiessä turvallisemmiksi koetuille alueille. (Koskela 2009, 21.)

Koskelasta rutiinitoimintojen teoria edustaakin tyypillistä ”kontrollin kriminologiaa”, jonka tarjoamat nopeat ja helposti mitattavat rikosten tilannetorjunnan keinot johtavat niiden yleistymiseen rikollisuuden sosiaalisia syitä painottavien ratkaisumallien kustannuksella (Koskela 2009, 263). Valvonnan ja kontrollin lisääminen näyttäytyvät näin ainoilta järkeviltä tavoilta puuttua rikollisuuteen, jolloin hänen mainitsemansa paradoksit tulisivat vain pahenemaan.

Johtuen rutiinitoimintojen teorian läheisestä suhteesta käytännön rikosten tilannetorjuntaan, teoriaan voi näin kohdistaa pitkälti myös samoja kriittisiä näkökulmia. Kontrolliin sekä potentiaalisen uhrin ja potentiaalisen rikollisen toimintaan liittyvät ilmeiset puuttumiskeinot tekevät teorian päällepäin kauniin yksinkertaisista selityksistä potentiaaliin ongelmiin johtavia. Viranomaistoimenpiteiden mahdollisesti ongelmalliset seuraukset näyttäytyvät näin myös teorian seurauksina.

Teorian varsinaisen ytimen paikkansapitävyys ei kuitenkaan tästä kritiikistä kärsi. Kontaktirikos tapahtuakseen edellyttää osapuolten kohtaamista jossain tietyssä ajassa ja tilassa, jolloin näiden tekijöiden analyysillä voidaan analysoida myös rikosta. Teoria maalaa uskottavan kuvan rikollisuuden ja yhteisön rutiinitoimintojen välisestä yhteydestä ja sen mekanismeista. Sen, että teorian pohjalta voidaan tehdä helposti normatiivisia ja näkökulmasta riippuen ongelmallisia toimenpidesuosituksia, ei pitäisi vaikuttaa siihen kuinka selitysvoimaisena teoriaa pidetään.

Suurempi ongelma onkin juuri siinä seikassa, että rutiinitoimintojen teorian nostaminen ainoaksi tarkastelua ohjaavaksi näkökulmaksi sokeuttaa sille kuinka monimutkainen ja –muotoinen yhteiskunnallinen ilmiö rikollisuus oikeasti on. Vaikka teoriasta vedetyt johtopäätökset tarjoaisivat esimerkiksi poliittista toimintaa ohjaamaan helppoja ratkaisuja, on huomioitava, että teoria tarjoaa vain rajatun perspektiivin ilmiöön. Tässä mielessä rutiinitoimintojen teorian voimavara sen yksinkertaistetussa ja sen vuoksi toimivassa lähestymistavassa, on samalla teorian mahdollinen ongelmakohta. Tämän vuoksi teoriaa sovellettaessa on hyvä pitää jatkuvasti mielessä, että mitä sen avulla pyritään sanomaan ja millaisia johtopäätöksiä voidaan lopulta tehdä. Tämän tutkielman tarkoituksena on pohtia vain sitä miten yhteisön arkirutiinit ovat yhteydessä väkivaltaan.

2.5 Rutiinitoimintojen teoria tutkielman teoreettisena viitekehyksenä

Tutkielman tarkoituksena on tarkastella Porissa julkisella alueella tapahtunutta väkivaltaa käyttäen hyväksi rutiinitoimintojen teorian tarjoamia näkökulmia.

Se, että väkivalta on usein hyvin irrationaalista ja suunnittelematonta vaikuttaa ensi tuntumalta asettavan tiettyjä haasteita teorian soveltamiselle. Toisin kuin esimerkiksi varkaudet, joissa potentiaalinen tekijä usein etsii kohteita ja analysoi kiinnijäämisriskiä, on katuväkivallassa kyse tyypillisemmin humalaisista riitatilanteista, joiden kulkua voi harvoin ennustaa. Tämä ei kuitenkaan ole kovin iso ongelma teorian kannalta. Rikoksen tapahtumisen taustalla on kuitenkin samat perusasiat, rikoksen välittömät motiivit ja syyt vaikuttavat vain irrationaalisemmilta kuin laskelmoivammissa rikoksissa. Jatkaen Cohenin ja Felsonin vertausta ekosysteemin toiminnasta, rutiinitoimintojen teorian näkökulma julkisen alueen väkivaltaan ei ole niinkään siinä miten leijonat etsivät saaliseläimiä

juomapaikan ääreltä, vaan se mitä tapahtuu kun monia (humalaisia) eläimiä sattuu saman juomapaikan äärelle.

Rutiinitoimintojen teorian mukaan väkivalta tapahtuakseen edellyttää uhrin ja tekijän kohtaamista ajassa ja tilassa, jossa kontrolli pettää. Väkivallan taustalla olevien mahdollisten rutiinien löytämiseksi onkin tärkeää saada tietoa kaikista näistä kolmesta tekijästä. Tutkielmaan kerätty empiria mahdollistaakin niin uhrin ja tekijän taustatietojen ja tilannetekijöiden kuin väkivallan tapahtumapaikan ja ajankohdan tarkastelun.

Sijoittamalla Porissa tapahtunut väkivalta kartalle ja nostamalla sieltä esiin väkivallan hot spotteja, voidaan mahdollisesti tunnistaa sellaisia alueita kaupungilta, joissa väkivallan osatekijöiden konvergenssi on jatkuvaa. Tämä kertoisi siten tietynlaisesta väkivallan rutinoitumisesta ja kietoutumisesta yhteen kaupunkielämän kanssa näillä alueilla. Kun näitä alueita analysoidaan uhrin, tekijän ja paikan sekä ajan suhteen, voidaan toivon mukaan tarkastella tämän yhteen kietoutumisen luonnetta.

Tutkielmassa on tavoitteena siis tarkastella hot spot kartoituksen avulla, miltä Porissa vuoden ajanjaksolla tapahtunut julkisen alueen väkivalta näyttäytyy rutiinitoimintojen teorian perspektiivistä. Empirian analysoinnissa huomio kiinnittyy siihen kuinka Porissa nousee esiin väkivallasta epäillyn, sen uhrin ja väkivallan tapahtumapaikan ja –ajan konvergenssi ja kuinka perustellusti tämän voi tulkita liittyvän kaupunkielämän rutiineihin. Näin tutkimuskysymyksiä nousee esiin kaksi: 1. Minkälaisia säännönmukaisuuksia on havaittavissa Porissa julkisella alueella tapahtuneissa väkivaltatapauksissa ja 2. Miten tämän väkivallan voi tulkita olevan yhteydessä porilaisiin kaupunkirutiineihin.

3. Tutkimusaineisto

3.1 Aineisto ja sen kerääminen

Tutkielma perustuu Porin väkivallanvähennys työryhmän käyttöön tekemääni Porin väkivaltakartoitukseen, jossa kerättiin tiedot kaikesta Porissa vuoden ajanjaksolla tapahtuneesta poliisin tietoon tulleesta väkivallasta. Tutkielmassa käytetty aineisto käsittää kaikki tässä kartoituksessa julkiselle alueelle sijoitetuista väkivaltatapauksista. Julkisella alueella tarkoitetaan kaikkea väkivaltaa, mikä ei tapahtunut joko uhrin, epäillyn tai jonkun kolmannen osapuolen yksityisasunnossa.

Väkivallan tarkastelussa ja kartoituksessa käytettyjen mittareiden operationalisointi tapahtui työryhmän keskustelujen perusteella väkivallanvähennys Hankkeen tavoitteisiin sopiviksi. Hankkeessa oli tavoitteena kerätä tietoa Porissa tapahtuvasta väkivallasta, josta kävisi ilmi sen maantieteellinen sijainti, sekä väkivallan taustatekijät mm. tekijän, uhrin ja ympäristötekijöiden osalta.

Kartoituksen aineisto antaa näin hyvät eväät tarkastella potentiaalisen väkivallan tekijän ja uhrin taustoja, sekä väkivallan tapahtumapaikan luonnetta ja näiden tekijöiden konvergenssia. Aineisto oli siten oivallinen tämän tutkielman rutiinitoimintojen teoriaan tukeutuvien näkökulmien testaamiseen.

Operationalisoinnissa ensimmäisenä asiana oli määrittää mitä väkivallalla tarkoitetaan. Työryhmässä päädyttiin nostamaan tarkasteluun seuraavat rikosnimikkeet: lievä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys, törkeän pahoinpitelyn yritys, murha, murhan yritys, tappo, tapon yritys, raiskaus, raiskauksen yritys, törkeä raiskaus, törkeän raiskauksen yritys, pakottaminen sukupuoliyhteyteen ja pakottamisen sukupuoliyhteyteen yritys.

Liki kaikki alkuperäisen aineiston henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista (n. 97 %, n= 476) oli lieviä pahoinpitelyitä, pahoinpitelyitä, törkeitä pahoinpitelyitä tai niiden yrityksiä.

Pahoinpitelyksi luetaan tapaukset, joissa toiselle tehdään ”ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan” (Rikoslaki 21:5).

Lievällä pahoinpitelyllä tarkoitetaan tapausta, jossa pahoinpitely, ”huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen” (Rikoslaki 21:7).

Törkeällä pahoinpitelyllä tarkoitetaan pahoinpitelyä, jossa ”1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, 2) rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla tai 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä” (Rikoslaki 21:6).

Mukaan otettujen nimikkeiden lisäksi kartoitukseen liitettiin myöhemmin mukaan myös järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamiset. Ajatuksena oli, että niiden avulla saataisiin hieman kattavampi kuva ravintoloissa tapahtuvasta väkivallasta. Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisista otin kuitenkin aineistoon vain osan tapauksista. Osassa ilmoituksissa on samassa yhteydessä kirjattu myös muita väkivaltarikoksiin liittyviä nimikkeitä (pahoinpitely, törkeä pahoinpitely jne.), jolloin kyseisistä tapauksista oli kerätty tiedot jo aiemmassa aineistonkeruuvaiheessa. Lisäksi jätin pois tapaukset, joissa kyse oli ollut enemmän passiivisemmasta vastarinnasta (vastaan haraaminen, ”veltoksi heittäytyminen”). Mukaan otettiin vain ne tapaukset, joissa epäilty oli käyttänyt aktiivisempaa väkivaltaa vastustamisessa, esim. lyöminen, ”aggressiivinen vastaan haraaminen” tai järjestyksenvalvojaan kiinni käyminen. Tämä sen vuoksi, että mielestäni vain aktiivisempi vastustaminen voitiin lukea hankkeen puitteissa oleelliseksi tiedoksi, kun tarkastellaan nimenomaan väkivaltaa. Yhteensä tarkastelujaksolla oli järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisista tehty 72 ilmoitusta. Em. toimenpiteiden jälkeen itse aineistoon otettiin 39 tapausta.

Väkivaltatapauksen tutkimisessa käytettävien muiden taustamuuttujien muodostamisen pohjasiin pitkälti Anu Leanderin (2007) *Poliisin tietoon tulleen vakavan väkivaltarikollisuuden nykytila Porin kihlakunnan alueella* -selvitykseen kehittämiin ja

käyttämiin muuttujiin. Em. rikosnimikkeiden lisäksi työryhmässä päädyttiin ottamaan mukaan seuraavat muuttajat, joiden avulla oli tarkoitus saada tietoa väkivallan osapuolista ja tapahtumaympäristöstä ja –ajasta: tapahtumapaikan osoite, rikostyyppi, epäillyn suhde asianomistajaan, osapuolten väkivallan käyttö, rikosväline, otettiin epäilty talteen, takavarikoitiin epäilyltä jotain, rikospaikka, kuukausi, viikonpäivä, kellonaika, epäillyn/asianomistajan syntymävuosi, epäillyn/asianomistajan sukupuoli, epäillyn/asianomistajan sosioekonominen asema, oliko epäilty/asianomistaja päihteiden vaikutuksen alaisena rikoshetkellä, onko epäilty/asianomistaja Suomen kansalainen, epäillyn/asianomistajan asuinpaikan postinumero Porissa, tapahtumapaikan postinumero, onko epäilty/asianomistaja ollut aiemmin epäiltynä väkivaltarikoksesta, onko epäilty/asianomistaja ollut aiemmin asianomistajana väkivaltarikoksessa. Muuttajat on eritelty tarkemmin liitteessä 1.

Tarkasteluväliksi työryhmässä valittiin vuoden pituinen ajanjakso 01.10.2011 – 30.09.2012. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman ajankohtaista tietoa Porin väkivaltatilanteesta, jolloin oli tarpeellista ulottaa tutkittavat väkivallanteot selvityksen aloitusajankohtaan. Vuoden mittainen jakso oli looginen. Pidempi tarkastelujakso olisi tuonut selvitykseen vanhempaa informaatiota, joka ei välttämättä enää vastaisi ajankohtaisinta tilannetta väkivallan sijoittumisen suhteen, ja toisaalta vuotta lyhyempi tarkastelu olisi kadottanut mahdollisen vuodenaikojen vaihtelun vaikutuksen.

Itse aineisto kerättiin Poliisin tietojärjestelmä Patjasta käymällä ajanjaksolta läpi kaikki mukaan otettujen nimikkeiden alle tehdyt rikosilmoitukset. Tyypillisesti tiedot kerättiin poliisipartion tekemän rikosilmoituksen ja raportin pohjalta. On huomioitava se seikka, että aineistosta ei tule esiin tuomioistuimien myöhempää kantaa tapaukseen. Yleisesti, johtuen mm. siitä, että selvittämättömät rikokset eivät etene syyttäjälle saakka eivätkä siten näy tuomioistuimien tilastoissa, poliisin tilastot ovat tyypillisesti kuvaavampia tapahtuneiden rikosmäärien suhteen. Toisaalta rikosnimikkeiden kohdalla poliisitilastoissa saatetaan usein rikokset luokitella törkeämpään kategoriaan kuin mihin tuomioistuimen arvio lopulta päättyy, jolloin rikosten törkeysasteen kuvaamisessa pelkkään poliisin aineistoon tukeutuminen saattaa johtaa hieman harhaan. (Lappi-Seppälä & Niemi 2013, 3.)

Jouduin tekemään tiettyjä rajauksia kartoituksen aineistossa. Koska selvityksen tavoitteena oli väkivallan maantieteellinen paikannus, osa ilmoituksista jätettiin ottamatta

mukaan. Poisjätöt johtuivat mm. siitä, että rikospaikasta ei ollut minkäänlaista selvyyttä, jolloin maantieteellinen paikannus ei onnistunut tai rikospaikka ei ollut Porin lähialueella, vaan se oli esimerkiksi kaukana saaristossa. Lisäksi joitain ilmoitettuja rikoksia ei poliisitutkinnan jälkeen todettu tapahtuneen tai tapauksessa oli muita epäselvyyksiä. Yhteensä poisjätettyjä tapauksia oli 19, joka on suhteellisen pieni osuus koko aineistosta (julkisen alueen aineisto koostuu 292 tapauksesta). Näin aineisto ei täysin vastaa saman ajanjakson poliisin tilastoja Porissa tapahtuneesta väkivallasta.

Usein saman tapauksen kohdalla oli tehty useampia rikosilmoituksia, esimerkiksi joissain tappeluissa oli molemmat osapuolet niin epäiltyinä kuin asianomistajina. Näiden tapausten erillinen tarkastelu olisi vääristänyt kuvaa kokonaisväkivallasta, koska tapauksissa on lopulta kyse yhdestä väkivaltatilanteesta. Esimerkiksi keskittymällä vain rikosilmoituksiin, ravintolassa sattunut tappelu luettaisiin aineistossa kahdeksi väkivaltatapaukseksi, koska tilanteesta on tehty kaksi rikosilmoitusta. Merkitsin nämä tapaukset havaintomatriisiin tapauksen ilmoitusnumerolla ja sen jälkeisellä kirjaimella A, B, C jne., riippuen siitä kuinka monta rikosepäilyä ilmoitusnumeron alla on.

Analyysivaiheessa kuitenkin poistin aineistosta kaikki muut tapaukset kuin A:n. A-ilmoitukseksi valitsin tapauksista aina vakavimman nimikkeen ja mikäli kyse oli samoista nimikkeistä, valitsin A kohtaan poliisipartion kertomuksen mukaan väkivallan aloittajan tai 'syyllisimmältä vaikuttavan' epäillyksi (esimerkiksi tappelu, josta vain toinen osapuoli vietiin poliisin säilöön). Joissain epäselvissä tapauksissa valinta kuitenkin piti tehdä summittaisesti valitsemalla. Tällä tavalla esimerkin ravintolassa tapahtunut tappelu näkyy aineistossa yksittäisenä väkivaltatapauksena, vaikka siitä olisi tehty kaksi rikosilmoitusta. Analyysissä kuitenkin tulevat tappelut ja väkivallan osalliset esiin, kun tarkastellaan osapuolten välisestä väkivallankäytöstä kertovaa muuttujaa.

Näin jotkin aineiston tiedot poikkeavat pakostikin siitä mitä todellisuudessa väkivaltatilanteessa on tapahtunut. Totuuden löytäminen kaoottisesta ja usein humalaisten välisestä väkivaltatilanteesta, jonka tapahtumien kulusta edes osallisilla ei ole jälkikäteen tarkkaa kuvaa, on erittäin vaikeaa. Tässä mielessä kerätty empiria ei aina täysin vastaa osallisten totuutta asiasta, mutta kyse on pakollisesta kompromissista jos halutaan ylipäättänsä harjoittaa yhteiskuntatiedettä aiheesta. Vaikka syyllistä ei koskaan löydetäisi tai myöhemmin juridinen totuus tapahtumista olisi toisenlainen, oleellista on kuitenkin se,

että väkivaltaa on todennettu todennäköisesti tapahtuneen ja tapausta voidaan tarkastella osana laajempaa kuvaa kaupunkirutiinien ja väkivaltailmiön suhteesta. Koen, että tällä tasolla satunnaisten epäselvän tapahtuman tarkat yksityiskohdat esimerkiksi syyllisyydestä ovat suhteellisen merkityksettömiä.

Itse aineiston analyysi tapahtui SPSS –ohjelmistolla.

3.2 Väkivaltatapausten maantieteellinen kartoittaminen

Tutkielman tavoitteena olevaan kaupunkirutiinien ja väkivallan suhteen selvittämiseen kuuluu olennaisena osana väkivallan maantieteellinen sijoittuminen ja sen ympäristökriminologinen analyysi. Hyödynnänkin tässä väkivallan vähennyshankkeen käyttöön tekemääni väkivaltakartoituksen alueellista osuutta, jossa olin selvittänyt väkivallan maantieteellistä jakautumista Porin alueella.

Väkivallan paikantamisessa käytin *Mapinfo Professional* ohjelmaa. Pyrin sijoittamaan väkivaltatapaukset niistä kerättyjen osoitetietojen perusteella kartalle käyttämällä ohjelman tietokantoja Porin alueesta. Valtaosa väkivaltatapauksista paikantui tällä tavalla ilman ongelmia, mutta osaa osoitteista ei kuitenkaan Mapinfon tietokanta kyennyt sijoittamaan tarkasti kartalle. Nämä osoitteet paikansin automaattisella paikannuksella lähimpään osoitteeseen mikäli kyse oli yhden tai kahden kadunnumeron heitosta. Ne osoitteet joita ohjelmiston tietokannat eivät osanneet sijoittaa ollenkaan, tarkistin *Google Maps* -sivustolta, jonka jälkeen sijoitin pisteet Mapinfon karttapohjalle manuaalisesti oikeille paikoilleen.

Osassa tapauksia rikosilmoituksen yhteyteen ei kuitenkaan oltu kirjoitettu väkivallan tarkkaa tapahtumaosoitetta ylös. Suuressa osassa näistä tarkka osoite oli kuitenkin pääteltävissä, esimerkiksi ravintolaväkivalta oli helposti yhdistettävissä tarkkoihin osoitteisiin Internet haulla. Joidenkin tapahtumapaikkojen kohdalla kuitenkin puhuttiin laajoistakin alueista, esim. väkivalta oli kirjattu tapahtuneeksi ”jazzkadulla”, ”Kirjurinluodolla” tai ”Kauppatorilla”. Nämä tapaukset erittelin selvyyden vuoksi omiin osoitteisiin alueelle siten, että kyseisiin pisteisiin osaisi jälkeinpäin analyysissä suhtautua suuntaa-antavana alue hot spottina.

Väkivaltatapausten sijoittaminen tiettyihin osoitteisiin tarkoittaa hot spot analyysissä sitä, että tarkastelutasona on luvussa 2.2.1 esitelty nk. paikka hot spotit. Tarkoissa osoitteissa ilmenneet hot spotit tulivat esiin selkeästi tapausten määriä vertailemalla. Kuitenkin jos ajatellaan laajemmin, että rikollisuuden hot spotit ovat alueita, joissa on muihin läheisiin alueisiin verrattaessa enemmän rikollisuutta, voi paikka hot spottien tasolla liikkumien johtaa yleisemmän tason analyysissä ongelmiin. Esimerkiksi mitkä paikka hot spotit ovat yhteydessä toisiinsa ja mitkä muodostavat yhtenäisen alueen? Kartta, jolle on tarkasti merkitty kaikki yksittäiset väkivaltatapaukset, voi olla visuaalisesti vaikeaselkoinen ja siten monitulkintainen. Yksi paikka hot spottien perusteella analyysia tekevä ihminen saattaa tunnistaa eri alueita alue hot spoteiksi kuin joku toinen. (Chainey & Ratcliffe 2005, 148 – 149.)

Tutkielmassa käsitelty alueelliset hot spotit pyrin tunnistamaan visuaalisesti kartalta alueina, joihin sijoittuu paljon yksittäisiä paikka hot spotteja ja joiden voi nähdä muodostavan loogisesti yhteneväisen alueen kaupunkiympäristössä. Esimerkiksi Kauppatorin ympäristön ravintoloissa ja niiden ulkopuolella torilla tapahtuneen väkivallan voi nähdä muodostavan alue hot spotin. Näin paikka hot spoteista johtamani muut hot spot tasot ovat subjektiivisesti muodostettuja, mutta näkisin valintojen olevan perusteltuja ja todellisuutta riittävästi kuvaavia.

4. Väkipalta ilmiönä ja Pori

Kuten johdantoluvussa tuotiin esiin, väkipalta on laaja yhteiskunnallinen ilmiö, jolloin sen yksityiskohtainen tutkiminen edellyttää tietyn perspektiivin ottamista ja aiheen rajaamista. Tämän tutkielman lähtökohdaksi on valikoitunut rutiinitoimintojen teorian tarjoama näkökulma ja tutkimuskohteeksi julkisella alueella tapahtunut väkipalta. Aiheen kontekstualisoimiseksi vertailen tässä luvussa julkisen alueen väkipaltta yksityisellä alueella tapahtuneeseen väkipaltaan. Näin lukija toivon mukaan pystyy ymmärtämään paitsi julkisen väkivallan erityisluonnetta, niin myös sitä mitä tämä tutkielma jättää kertomatta väkivallasta.

Lisäksi väkipalta, kuten rikollisuus yleisestikin, jää yhteiskunnassa osin näkymättömiin. Tämä osaltaan vaikeuttaa empiirisen tutkimuksen tekoa. Sen vuoksi selvennän luvussa myös piilorikollisuuden roolia väkivallan tutkimisessa ja arvioin sen mahdollista vaikutusta tutkielman analyysien pohjalta tehtäviin johtopäätöksiin.

Luvun lopussa pohdin tutkielmassa käytetyn aineiston potentiaalisia ongelmia ajankohdan ja muun maan väkivallan kannalta.

4.1 Erot julkisen ja yksityisen alueen väkivallassa

Tutkielma käsittelee julkisella alueella tapahtunutta väkipaltta, joka on vain yksi osa väkivallan tarkastelua yhteiskunnallisena ilmiönä. Onkin tarpeellista nostaa esiin niitä seikkoja, jotka erottavat julkisen alueen väkivallan yksityisellä alueella tapahtuneesta väkivallasta. Näin tutkielman tulokset osataan asettaa oikeanlaiseen kontekstiin. Aineistona käytän tässä luvussa väkivaltakartoitukseen kerättyä aineistoa kokonaisuudessaan, mukaan lukien yksityisellä alueella tapahtuneet väkivaltatapaukset. Tavoitteenani on käyttää aineistoa havainnollistavana esimerkkinä, jota vertaan aiempien tutkimusten tuloksiin ja niissä tehtyihin johtopäätöksiin.

Vertailemalla Porissa julkisella alueella tapahtunutta väkipaltta samalla ajanjaksolla yksityisellä alueella tapahtuneeseen väkipaltaan, voidaan tuoda esiin eroja väkivallan luonteessa sen tapahtuma-alueen perusteella.

Kaiken kaikkiaan koko väkivaltakartoitukseen kerätyssä aineistossa väkivallasta tapahtui 44 prosenttia (n=232) yksityisellä alueella ja 56 prosenttia (n=292) julkisella alueella. Tosin lukuun on otettu mukaan myös 39 järjestyksen valvojan vastustamista, jolloin varsinaisten väkivaltarikosten suhteen luvut ovat yksityisellä alueella 48 prosenttia ja julkisella alueella 52 prosenttia. Luvut ovat lähellä muun Suomen lukuja, vuonna 2012 julkisella alueella tapahtui pahoinpitelyrikoksista kokonaisuudessaan 47 prosenttia (Lehti ym. 2013, 71).

Väkivallan osapuolten välistä suhdetta tarkasteltaessa tulee esiin ensimmäinen selvä eroavaisuus. Julkisen alueen väkivallasta 72 prosenttia oli tuntemattomien välistä, kun yksityisen alueella luku oli vain 9 prosenttia. Näissä harvoissa yksityisen alueen tapauksissa kyse oli tyypillisesti juhlien tai nk. jatkojen yhteydessä tapahtuneesta väkivallasta, joissa usein saatetaan olla tekemisissä ennalta tuntemattomien kanssa yksityisessä ympäristössä.

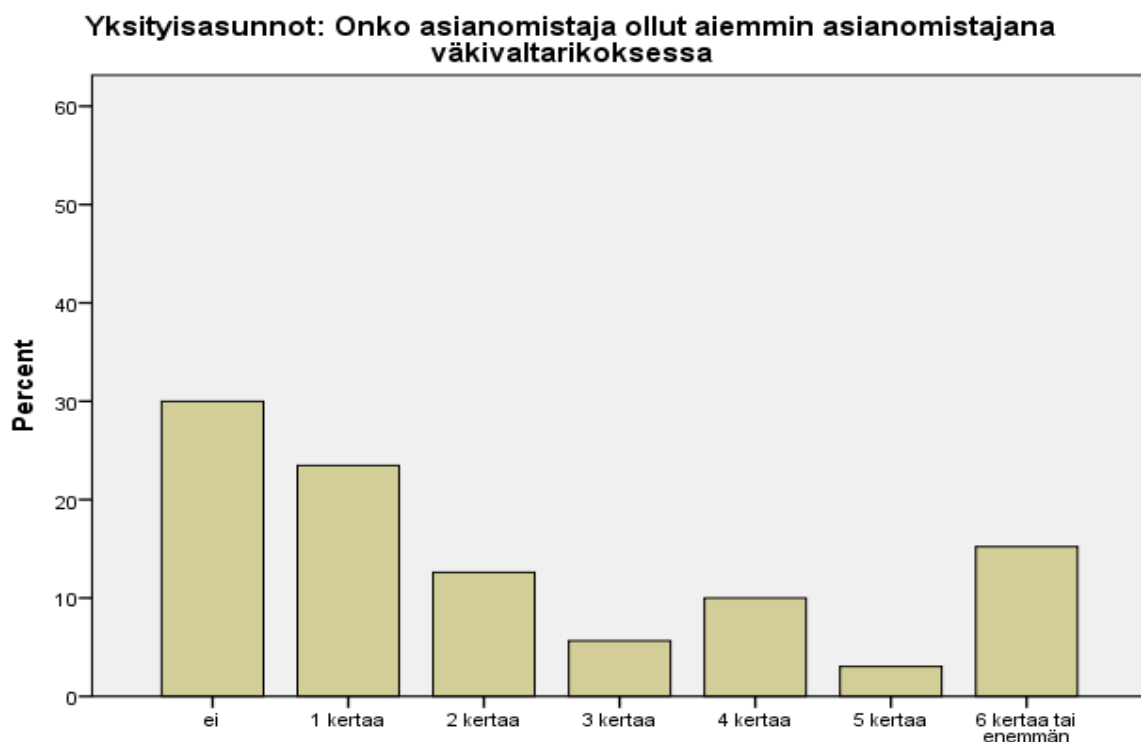
Sukupuoli muodostaa merkittävimmän eron julkisen ja yksityisen alueen väkivallan välillä. Kaikessa väkivallassa mies oli epäiltynä 84 prosentissa tapauksia ja asianomistajana 55 prosentissa tapauksia. Asianomistajan sukupuolen jakautuminen kuitenkin riippuu väkivallan tapahtumapaikasta. Julkisen alueen väkivalta on tyypillisesti hyvin miehinen ilmiö, jossa 71 prosenttia väkivallasta oli miesten välistä. Yhteensä mies oli asianomistajana julkisella alueella 78 prosentissa tapauksista. Yksityisellä alueella taas naiset olivat asianomistajina 71 prosentissa tapauksista.

Yli puolet naisten kokemasta väkivallasta oli parisuhdeväkivaltaa (epäiltynä kumppani tai entinen kumppani). Kun mukaan otetaan muut läheiset, 81 prosenttia naisten kohtaamasta väkivallasta oli läheisten tekemää. Miehillä vastaava luku oli vain 42 prosenttia. Loput miesten kohtaamasta väkivallasta oli tuntemattomien tekemää. Läheisväkivalta tapahtuu useimmiten neljän seinän sisällä ja se kohdistuu tyypillisesti naisiin. Tuntemattomien välinen väkivalta taas tapahtuu tyypillisesti julkisella alueella ja kyse on useimmiten miesten välisestä väkivallasta.

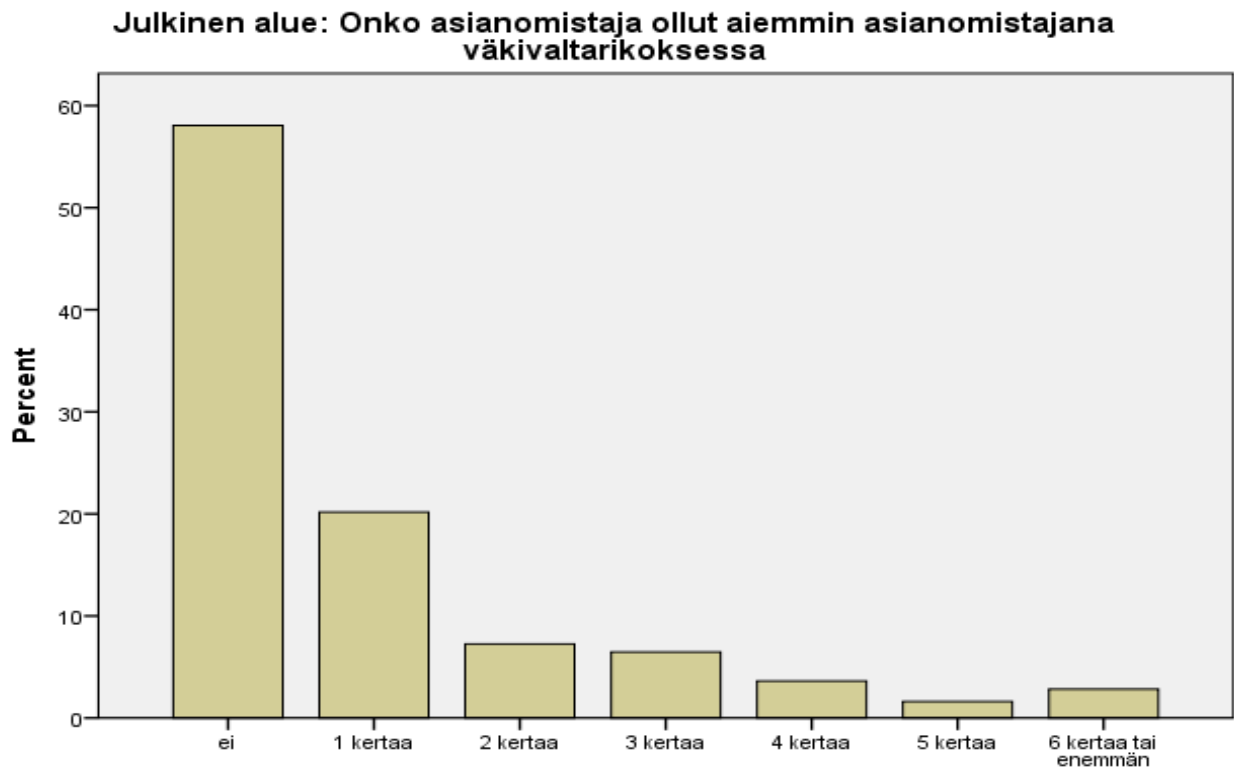
Mielenkiintoisena huomiona nainen oli väkivallasta epäiltynä niin yksityisellä kuin julkisella alueella vajaassa 17 prosentissa tapauksia. Väkivallasta epäiltyjen sukupuolijakauma ei siis näytä liittyvän väkivallan tapahtumapaikkaan.

Tulokset myötäilevät aiempia tutkimuksia, joiden mukaan miesten ja naisten kohtaama väkivalta on erityyppistä tapahtumapaikan ja väkivallan osapuolten keskinäisen suhteen osalta. Miehet joutuvat tyypillisesti tuntemattoman tekemän väkivallan kohteeksi kun naiset joutuvat kokemaan läheisten tekemää väkivaltaa. Lisäksi miesten kohtaama väkivalta on usein kertaluontaista julkisilla paikoilla tapahtuvaa, kuten kadulla tai ravintoloissa, kun nainen kohtaa tyypillisesti väkivaltaa yksityisissä asunnoissa. (Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Sirén 2006, 3.)

Yksi huomionarvoinen ero liittyykin väkivallan uhrikokemusten kasautumiseen, joka on naisille miehiä tyypillisempää. Taustalla ovat em. erot naisten ja miesten väkivaltakokemuksissa. Miesten kohtaama tuntemattomien välinen julkisen alueen väkivalta on suhteellisen satunnaista, vaikka he viettäisivätkin paljon aikaa riskialueilla. Sen sijaan, koska naisten kokema väkivalta on tyypillisemmin läheisväkivaltaa, on se tiukemmin kiinni välittömässä sosiaalisessa ympäristössä. Näin ollen tämä väkivalta on jatkuvampaa. (Sirén & Honkatukia 2005, 145.) Tämä seikka näkyy aineistossa: Väkivallan uhreista, joilla on taustallaan 6 kertaa tai enemmän aiempia asianomistajuuksia, on naisia 74 prosenttia. Yleisemmin aineistosta huomataan, että yksityisellä alueella tapahtuneessa väkivallassa asianomistajilla on tyypillisesti enemmän uhrikokemuksia kuin julkisella alueella tapahtuneessa:

Kuvio 4. Asianomistajan uhriutuminen yksityisellä alueella.

Kuvio 5. Asianomistajan uhriutuminen julkisella alueella.

Näiden lisäksi merkittävä ja osin myös sukupuoleen liitettävä ero julkisen ja yksityisen alueen väkivallan välillä tulee väkivallan osapuolten iästä:

Taulukko 2. Epäillyn ikä julkisella alueella.

Julkinen alue				
	Tapausten lkm.	%	% ikä tiedossa	kumulatiivinen %
alle 18 vuotias	28	9,6	12,1	12,1
18 - 25 vuotias	85	29,1	36,6	48,7
26 - 35 vuotias	60	20,5	25,9	74,6
36 - 45 vuotias	35	12,0	15,1	89,7
yli 45 vuotias	24	8,2	10,3	100,0
Yhteensä	232	79,5	100,0	
Puuttuvat tapaukset	60	20,5		
Yhteensä	292	100,0		

Taulukko 3. Epäillyn ikä yksityisellä alueella.

Yksityinen alue

	Tapausten lkm.	%	% ikä tiedossa	kumulatiivinen %
alle 18 vuotias	4	1,7	1,8	1,8
18 - 25 vuotias	31	13,4	14,0	15,8
26 - 35 vuotias	51	22,0	23,1	38,9
36 - 45 vuotias	65	28,0	29,4	68,3
yli 45 vuotias	70	30,2	31,7	100,0
Yhteensä	221	95,3	100,0	
Puuttuvat tapaukset	11	4,7		
Yhteensä	232	100,0		

Julkisen alueen väkivallasta epäillyistä, joiden ikä oli selvillä, lähes puolet oli alle 26 vuotiaita. Vastaavasti yksityisellä alueessa tähän ikähaarukkaan osui vain 16 prosenttia epäillyistä. Tyypillinen väkivallasta epäilty on julkisella alueella nuori tai nuori aikuinen, kun taas yksityisellä alueella epäilty on tyypillisesti yli 36 vuotias. Kaikkein vanhimmista väkivallasta epäillyistä julkisella alueella vain 5 prosenttia oli yli 50 vuotiaita, kun yksityisellä alueella heitä oli 20 prosenttia.

Vastaavan suuntaiset suhteet näkyvät myös asianomistajien iästä tarkasteltaessa:

Taulukko 4. Asianomistajan ikä julkisella alueella.

Julkinen alue

	Tapausten lkm.	%	% ikä tiedossa	kumulatiivinen %
alle 18 vuotias	45	15,4	17,6	17,6
18 - 25 vuotias	107	36,6	42,0	59,6
26 - 35 vuotias	41	14,0	16,1	75,7
36 - 45 vuotias	29	9,9	11,4	87,1
yli 45 vuotias	33	11,3	12,9	100,0
Yhteensä	255	87,3	100,0	
Puuttuvat tapaukset	37	12,7		
Yhteensä	292	100,0		

Taulukko 5. Asianomistajan ikä yksityisellä alueella.

Yksityinen alue

	Tapausten lkm.	%	% ikä tiedossa	kumulatiivinen %
alle 18 vuotias	14	6,0	6,1	6,1
18 - 25 vuotias	45	19,4	19,5	25,5
26 - 35 vuotias	43	18,5	18,6	44,2
36 - 45 vuotias	67	28,9	29,0	73,2
yli 45 vuotias	62	26,7	26,8	100,0
Total	231	99,6	100,0	
Puuttuvat tapaukset	1	,4		
Yhteensä	232	100,0		

Julkisella alueella niistä asianomistajista, joiden ikä oli selvillä, alle 26 vuotiaita oli yli puolet, kun vastaava luku yksityisellä alueella oli 26 prosenttia. Tyypillinen yksityisen alueen väkivallan uhri oli yli 35 vuotias, kun julkisella alueella tyypillinen uhri oli alle 26 vuotias.

Toisaalta on huomioitava, että yksittäistapauksina väkivallan lapsiuhreja oli yksityisellä alueella enemmän: Julkisen alueen väkivallasta tapauksia, joissa asianomistaja oli 10 vuotias tai alle oli 2, kun yksityisellä alueella vastaavia tapauksia oli 6. Nuorimmat väkivallan uhrit joutuivat läheisväkivallan kohteeksi, jota tapahtuu tyypillisesti kotona eli yksityisellä alueella.

Luvut ovat lähellä aikaisempia tutkimuksia, joissa on tunnistettu lähes universaali ikä-rikosjakauma, jonka mukaan rikosalttius on nuorilla korkeimmillaan. Väkivallan kohdalla tämä seikka vielä korostuu. (Kivivuori 2009, 57 – 58.) Koko aineiston tasolla suurin yksittäinen ikäryhmä olikin 20 vuotiaat. Mutta kun ikä-rikosjakauma lajitellaan väkivallan osapuolten sukupuolen mukaan, tuloksiin tulee eroa: Miesten välinen väkivalta on tyypillisintä nuorilla ja nuorilla aikuisilla siten, että huippu osuu 20 ikävuoden molemmiin puolin. 30 ja 40 ikävuotta lähestyttäessä miesten välinen väkivalta vähenee. Vastaavasti miesten naisiin kohdistama väkivalta on tyypillisesti alhaista nuorilla aikuisilla ja sen määrä alkaa kasvaa miesten väliseen väkivaltaan suhteutettuna peilikuvamaisesti 30 ja 40 vuotiaiden kohdalla. (Emt., 57- 58.)

Koska aineiston yksityisellä alueella tapahtunut väkivalta oli tyypillisesti naisiin kohdistunutta läheisväkivaltaa ja julkisella alueella miesten välistä väkivaltaa, selitys alueellisille ikäeroille löytynee juuri tästä kehityksestä.

Sen taustalla voi olla esimerkiksi iän myötä ihmisten tavallisissa rutiineissa tapahtuvat muutokset ajanvietossa, kuten alkoholin nauttimistiloissa ja -seurassa. Ihmisten vanhetessa ja siirtyessä pysyvimpiin parisuhteisiin, riskiaikoina julkisella alueella oleskelu ja siten siellä tuntemattomiin miehiin kohdistuva satunnainen väkivalta vähenee. Samalla yksityisellä alueella oleskelu ja siellä vuorostaan lähipiiriin kohdistuva väkivalta kasvaa. Vastaava muutos tapahtuu tässä tilanteessa myös uhriksi joutumisen riskin suhteen.

Itse väkivallan tekoa tarkasteltaessa nousee esiin myös pieniä eroavaisuuksia. Väkivallan törkeysastetta katsottaessa yksityisellä alueella tapahtui hieman enemmän vakavampia tekoja. Koko aineiston törkeistä pahoinpitelyistä (n= 26) 58 prosenttia tapahtui julkisella alueella, mutta törkeän pahoinpitelyn yrityksistä (n= 10) valtaosa (70 %) tapahtui yksityisellä alueella. Lisäksi kaikki aineiston raiskaukset (5 raiskausta ja 1 törkeä raiskaus) tapahtuivat yksityisellä alueella. Itse väkivaltatilanteessa osapuolten väkivallan käyttö jakautui siten, että yksityisellä alueella 75 prosentissa (n= 175) tapauksissa vain yksi epäilty käytti väkivaltaa, kun julkisen alueen väkivallassa luku oli 52 prosenttia (n= 152). Ero kuvastanee sitä, että julkisen alueen väkivallassa oli useammin kyse tuntemattomien välisistä tappeluista tai joukkotappeluista, kun taas yksityisen alueen väkivalta oli tyypillisesti läheisväkivaltaa ja siten kyse oli useammin yksipuolisemmasta vallankäytöstä osapuolten välillä.

Piilorikollisuudesta on myös huomioitava se seikka, että kynnys tehdä ilmoitus kotona tapahtuvasta läheisväkivallasta on suurempi kuin julkisilla paikoilla tuntemattomien tekemästä väkivallasta. Tämän vuoksi läheisväkivalta jää useammin piilorikollisuudeksi (Honkatukia 2011, 250). Koska tässä käsitelty aineisto pohjaa poliisin tietoon tulleet väkivaltaan, on luultavaa, että tämä vääristymä näkyy näissäkkin luvuissa. Onkin oletettavaa, että todellisuudessa naisten osuus väkivallan uhreista on hieman suurempi kuin koko Porin aineiston 45 prosenttia.

Yksityisen alueen ja julkisen alueen väkivaltaa vertailtaessa tulee selväksi, että kyse on eriluonteisesta väkivallasta. Koska tutkielma käsittelee julkisen alueen väkivaltaa,

läheisväkivallan rooli on suhteellisen pieni ja väkivalta näyttäytyy hyvin miehisenä ja suhteellisen nuorten ihmisten välisenä ilmiönä. Tästä syystä onkin hyvä pitää mielessä tutkielman aiheen rajoitukset, kun miettii porilaisen väkivallan kokonaiskuvaa. On varottava liikaa yleistämisestä tuloksia kaikkea väkivaltaa koskevaksi. Tarkoituksena on selvittää vain julkisen alueen väkivallan ja kaupunkirutiinien suhdetta, joka väistämättä tarkoittaa silloin tyypillisesti nuoriin miehiin liittyvään väkivaltaan keskittymistä.

Rutiinitoimintojen teorian soveltamisessa väkivaltarikollisuuden analysointiin on otettava huomioon myös sen tapahtuma-alueeseen liittyviä seikkoja. Koska yksityisen alueen väkivalta on useammin kiinni uhrin välittömässä sosiaalisessa ympäristössä, voi rutiinitoimintojen teorian tarjoama perspektiivi esimerkiksi väkivallan maantieteellisestä ja ajallisesta kasautumisesta olla suhteellisen köyhä. Yksityisen alueen väkivaltatapaukset saattavat sijaita hyvinkin paljon erillään toisistaan ja niiden taustalta on tunnistettavissa merkittävämpiä tekijöitä kuin se miten ennalta tuntemattomien osapuolten kohtaaminen kontrollista vapaassa tilassa tapahtuu. Tietyt taustatekijät saattavat tulla esiin. Esimerkiksi mikäli läheisväkivalta jollain tasolla linkittyy sosioekonomiseen tilanteeseen ja toisaalla sosioekonominen asema näyttäytyisi ihmisten asumisen eriytymisessä. Yleisesti pitäisin kuitenkin kyseenalaisena sitä kuinka hyvin rutiinitoimintojen teoria on sovellettavissa yksityisen alueen väkivallan syvempään analysointiin.

Sen sijaan julkisen alueen väkivaltaan rutiinitoimintojen teoria tarjoaa työkaluja. Siinä on kyse enemmän katu- ja ravintolaväkivallasta, jonka voi nähdä olevan suuremmin yhteydessä kaupunkitilaan, ihmisten liikkumiseen ja rutiineihin.

4.2 Piilorikollisuus

Kun mietitään tutkielman tutkimuskysymyksiä ja sitä mitä kerätty empiria niihin pystyy vastaamaan, on kiinnitettävä huomiota erityisesti piilorikollisuuden merkitykseen. Piilorikollisuudella tarkoitetaan kaikkea rikollisuutta, joka ei tule ilmi virallisissa tilastoissa. Käytännössä sillä viitataan rikollisuuteen, joka ei tule poliisin tietoon ja jota ei siten rikoksena rekisteröidä (Tilastokeskus). Koska tutkielman aineisto on kerätty vain poliisin tietoon tulleesta väkivallasta, tutkimuksen ulkopuolelle jää kaikki muu tapahtunut väkivalta.

Sytä sille, että rikoksesta ei ilmoiteta viranomaiselle voi olla monia. Esimerkiksi uhri saattaa ajatella ettei poliisi voi tehdä tapahtuneelle enää mitään, rikosilmoituksen tekeminen nähdään liian vaivalloisena, pelätään kosta, ei luoteta viranomaisiin, halutaan hoitaa asiat itse tai rikollisuuteen on turruttu (Giddens 2009, 958).

Kriminologisessa tutkimuksessa piilorikollisuutta on pyritty kartoittamaan erilaisilla kysely- ja haastattelututkimuksilla. Yleinen tapa on nk. uhritutkimukset, joissa laajoilla kyselyillä selvitetään ihmisten rikoskokemuksia. Toinen tapa on kyselytutkimukset, joissa ihmisiltä kysytään anonyymisti heidän tekemistään rikoksista. (Giddens., 959 – 960.)

Suomessa tärkein piilorikollisuutta selvittävä tutkimus on vuodesta 1980 säännöllisin väliajoin toteutettu Kansallinen uhritutkimus, jossa selvitetään väestön joutumista väkivallan tai uhkailujen kohteeksi ja omaisuusrikosten uhriksi. Sen mukaan pahoinpitelyrikoksista pääosa jää piilorikollisuudeksi. Esimerkiksi vuonna 2009 vain 15 prosenttia sellaisista väkivaltatapauksista joihin liittyi vähintään lyöminen, tuli poliisin tietoon. Kaikista pahoinpitelyistä 7 prosenttia johti kirjattuun rikosilmoitukseen. Toisaalta mitä vakavammasta väkivallasta on kyse, sitä todennäköisemmin tapaus tulee myös viranomaisten tietoon. (Lehti ym. 2013, 54 – 55.)

Tutkielman kannalta kuitenkin ainoa tapa saada tarkkaa tietoa väkivallan maantieteellisestä ja ajallisesta sijoittumisesta sekä osapuolten taustoista, on turvautua poliisin tietoihin. Lisäksi koska tarkoituksena on analysoida julkisen väkivallan ajallisen ja alueellisen sijoittumisen taustalla olevia mahdollisia rutiineja, mielenkiinto kohdistuu tietyillä alueilla tapahtuvaan toistuvaan väkivaltaan yksittäisten syrjässä ja toisistaan erillään sijoittuneiden tapausten sijaan. Mahdolliset toistuvan väkivallan alueet nousevat todennäköisemmin esiin, koska suurempi määrä tapauksia alueella tarkoittaa suurempaa määrää mahdollisia rikosilmoituksia alueelta, kun taas alueet joissa on tapahtunut vähän yksittäisiä väkivallantekoja jäävät todennäköisemmin piiloon. Mutta nämä todennäköisemmin piiloon jäävät vähäisen väkivallan alueet ovat tutkielman tutkimuskysymysten kannalta epäoleellisia, jolloin tältä osin piilorikollisuus ei haittaa tutkielman asetelmaa.

Julkisella alueella tapahtunut väkivalta tulee myös muuta väkivaltaa herkemmin poliisin tietoon. Tämä johtuu suuremmasta todennäköisyydestä, että ulkopuoliset havaitsevat

tapahtuman ja siitä, että julkisen alueen väkivalta on tyypillisesti tuntemattomien välistä, joka madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä viranomaisiin (Lehti ym. 2013, 55 – 56).

Näin vaikka aineisto perustuu vain poliisin tietoon tulleeseen väkivaltaan, voidaan olettaa, että se on riittävän kattava Porin kaupunkirutiinien ja väkivallan välisen suhteen tarkasteluun.

4.3 Tarkastelujakson väkivalta suhteessa muihin ajanjaksoihin

Koko kaupungin väkivalta aineiston ja siten siitä johdetun tutkielman aineiston ja siitä tehtyjen johtopäätösten kannalta tärkeä merkille pantava seikka on se, että vuosi 2012 oli tavallista rauhallisempi Porissa, erityisesti törkeiden pahoinpitelyiden suhteen:

Taulukko 6. Väkivaltarikokset Porissa vuosina 2005 – 2012 (Satakunnan poliisilaitos).

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Henkirikokset	MURHA	1	0	2	0	0	0	0	0
	MURHAN YRITYS	1	0	0	0	0	0	1	0
	SURMA	0	0	0	0	0	0	0	0
	SURMAN YRITYS	0	0	0	0	0	0	0	0
	TAPON YRITYS	1	14	9	8	7	7	9	11
	TAPPO	2	1	2	2	2	0	1	0
	Henkirikokset yrityksineen	5	15	13	10	9	7	11	11
Pahoinpitelyrikokset	TÖRKEÄ PAHOINPITELY	60	69	58	60	51	58	63	31
	TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS	7	3	11	13	12	3	11	11
	PAHOINPITELY	336	400	506	501	470	487	529	435
	PAHOINPITELYN YRITYS	6	6	8	14	15	14	9	5
	LIEVÄ PAHOINPITELY	106	95	124	126	146	160	177	168
	Pahoinpitelyrikokset	515	573	707	714	694	722	789	650

Vuoden pituinen tarkastelujakso syksystä 2011 syksyyn 2012 osui vielä erityisen rauhalliselle ajalle, mikä selittää esimerkiksi koko aineistossa olevien törkeiden pahoinpitelyiden ja niiden yritysten (yhteensä 36) vähäistä määrää suhteessa vuosien 2011 ja 2012 kokonaislukuihin.

Tutkielman tavoitteiden kannalta tämä jälkimmäinen seikka onkin hieman ongelmallinen. Mikäli tämä muutos törkeiden pahoinpitelyiden määrässä ei ole pysyvä, vaan tilanne ”normalisoituu” tulevina vuosina, voi juuri törkeiden väkivaltarikosten suhteen jäädä huomioimatta potentiaalisia hot spotteja. Lievempien väkivallan muotojen suhteen

ongelma ei ole niin suuri, koska niissä ei ole havaittavissa niin jyrkkää suhteellista laskua. Kuitenkin, koska tutkielman tarkoitus on tunnistaa miten Porissa väkivalta liittyy ihmisten rutiineihin, tämänkaltainen poikkeama hämärtää pidempijaksoisempaa kokonaiskuvaa. Toisaalta voi ajatella, että tavanomaista rauhallisemmallakin ajanjaksolla tunnistetut väkivaltaiset alueet tulisivat vain selvemmin esiin vilkkaammalla jaksolla.

4.4 Porin väkivalta suhteessa vertailukaupunkeihin

Tutkielman aineiston kontekstualisoinnissa on myös tärkeää suhteuttaa Porin tilannetta muun Suomen väkivaltaan.

Rutiinitoimintojen teorian mukaisesti väkivallanteiden määrän voi olettaa kasvavan mitä enemmän ja tiheämmin ihmisiä asuu toistensa lähellä. Tai toisin sanoen kuinka paljon jollain maantieteellisellä alueella on potentiaalisia vuorovaikutus- ja siten konfliktitilanteita. Tällöin mielekkäässä vertailussa on hyvä tarkastella suhteellisen samankokoisia kaupunkeja. Vastaavasti koko maan lukujen keskiarvo näyttäytyy isompien kaupunkien lukuja pienempänä johtuen siitä, että iso osa suomalaisista ei asu suurimmissa kaupungeissa. Vertailukaupunkeina käytän tässä asukasluvultaan Poria suhteellisen lähellä olevia kaupunkialueita Jyväskylää, Kuopiota ja Lahtea sekä suhteutan niitä koko maan tilastoihin.

Taulukko 7. Julkisella alueella tapahtuneet pahoinpitelyt eri kaupungeissa/10 000 asukasta kohden vuosina 2007 - 2012 (Satakunnan poliisilaitos).

	Pori	Jyväskylä	Kuopio	Lahti	Koko maa
Kaikki pahoinpitelyt vuonna 2012	38,4	37,3	34	43,9	33,1
Törkeät ja niiden yritykset v 2012	1,7	1,4	0,9	2,1	1,4
Lievät pahoinpitelyt vuonna 2012	11,2	7	17	13,9	9,5
Kaikki pahoinpitelyt vuosina 07 - 11	47,7	40,1	40,6	43,8	35,1
Törkeät ja niiden yritykset vv 07 - 11	3,3	2,3	1,2	2,1	1,6
Lievät pahoinpitelyt vuosina 07 - 11	10,2	7	19,5	13,9	10,1

Vuoden 2012 rauhallisuus suhteessa muihin ajanjaksoihin nousee esiin myös tästä tilastosta. Suhteessa vertailukaupunkeihin pidemmän ajanjakson tarkastelu näyttää Porin olevan hieman muita väkivaltaisempi kaupunki. Erityisesti törkeiden pahoinpitelyiden

kohdalla Pori näyttäytyy keskimääräistä väkivaltaisempana kaupunkina. Tämä saattaa tutkielman havaintojakson suhteellisen rauhallisuuden vielä hieman ongelmallisempaan valoon, mikäli porilaiseen vakavampaan väkivaltaan liittyy joitain rutiineja, jotka erottavat sen tavallisesti muista kaupungeista. Mikäli tarkastelujakso oli jollain tapaa törkeää väkivaltaa aiheuttavien rutiinien suhteen poikkeuksellinen, niitä saattaa jäädä tutkielmalta piiloon.

Lieviä pahoinpitelyitä katsottaessa Pori näyttäytyy suhteellisen rauhallisena vertailukaupunkien joukossa ja niiden määrät ovat lähellä koko maan keskiarvoa.

Toisaalta luvuissa voi olla myös tiettyjä ongelmia. Pahoinpitelyiden kirjaamiskäytännöissä voi olla eri kaupunkien poliisilaitoksissa eroja esimerkiksi sen suhteen kirjataanko suunnilleen samanlainen pahoinpitely lieväksi vai ei, tai kuinka helposti pahoinpitely kallistuu ”tavallisesta” törkeäksi. Esimerkiksi Kuopiossa saatetaan tehdä tavallista herkemmin rikosilmoitus lievistä väkivallanteoista mikä selittäisi kaupungin suhteellisen korkeaa lievien pahoinpitelyiden määrää.

5. Julkisen alueen väkivalta Porissa

5.1 Väkivallan luonne

Tarkastelujaksolta 1.10.2011 – 31.9.2012 aineistoon mukaan otettujen nimikkeiden alle luettavia tapauksia oli Porissa julkisella alueella seuraavanlaisesti:

Taulukko 8. Rikosnimikkeet.

	tapausten lkm.	%	kumulatiivinen %
lievä pahoinpitely	57	19,5	19,5
pahoinpitely	176	60,3	79,8
törkeä pahoinpitely	15	5,1	84,9
pahoinpitelyn yritys	2	,7	85,6
törkeän pahoinpitelyn yritys	3	1,0	86,6
tapon yritys	1	,3	87,0
järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen	38	13,0	100,0
Yhteensä	292	100,0	

Valtaosa väkivaltatapauksista oli pahoinpitelyitä (n. 60%) ja lieviä pahoinpitelyjä (n.20 %). Luvussa 3.1 esitettyjen perustelujen vuoksi mukaan otetut järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamiset muodostavat kolmanneksi suurimman ryhmän tapahtuneessa väkivallassa. Vakavimpia väkivaltatapauksia (törkeä pahoinpitely, sen yritys ja tapon yritys) oli aineistossa vain noin 6 %.

Suurin osa julkisen alueen väkivallasta tapahtui joko ravintoloissa (39 %) tai ulkopaikoilla, kuten kaduilla, puistoissa tai torilla (n. 47 %). Ravintoloissa tapahtuneen väkivallan ja piilorikollisuuden suhteen on kuitenkin huomattava, että ravintoloiden käytännöissä väkivallan ilmoittamisen suhteen voi olla eroja. Ravintolassa voi olla käytäntönä, että henkilökunta poistaa väkivaltaisesti käyttäytyvät henkilöt pois ravintolasta ilman, että heistä tehdään ilmoitusta poliisille. Tämänkaltaisen ravintola jäisi silloin täysin aineiston ulkopuolelle, vaikka siellä olisi suuriakin ongelmia väkivallan kanssa. Toisaalta ravintola,

josta tehdään lähes aina ilmoitus poliisille väkivaltaisista henkilöistä, nousee esiin väkivallan paikka hot spottina vaikka se kertoisi lähinnä yhteistyön sujuvuudesta viranomaisten kanssa.

Taulukko 9. Väkivallan tapahtumapaikka.

	tapausten lkm.	%	kumulatiivi nen %
ravintola tai sen välitön läheisyys	114	39,0	39,0
muu julkinen rakennus, kuten sairaala tai myymälä	28	9,6	48,6
julkinen liikenneväline	1	,3	49,0
julkinen ulkoilmapaikka	136	46,6	95,5
koulu	13	4,5	100,0
Yhteensä	292	100,0	

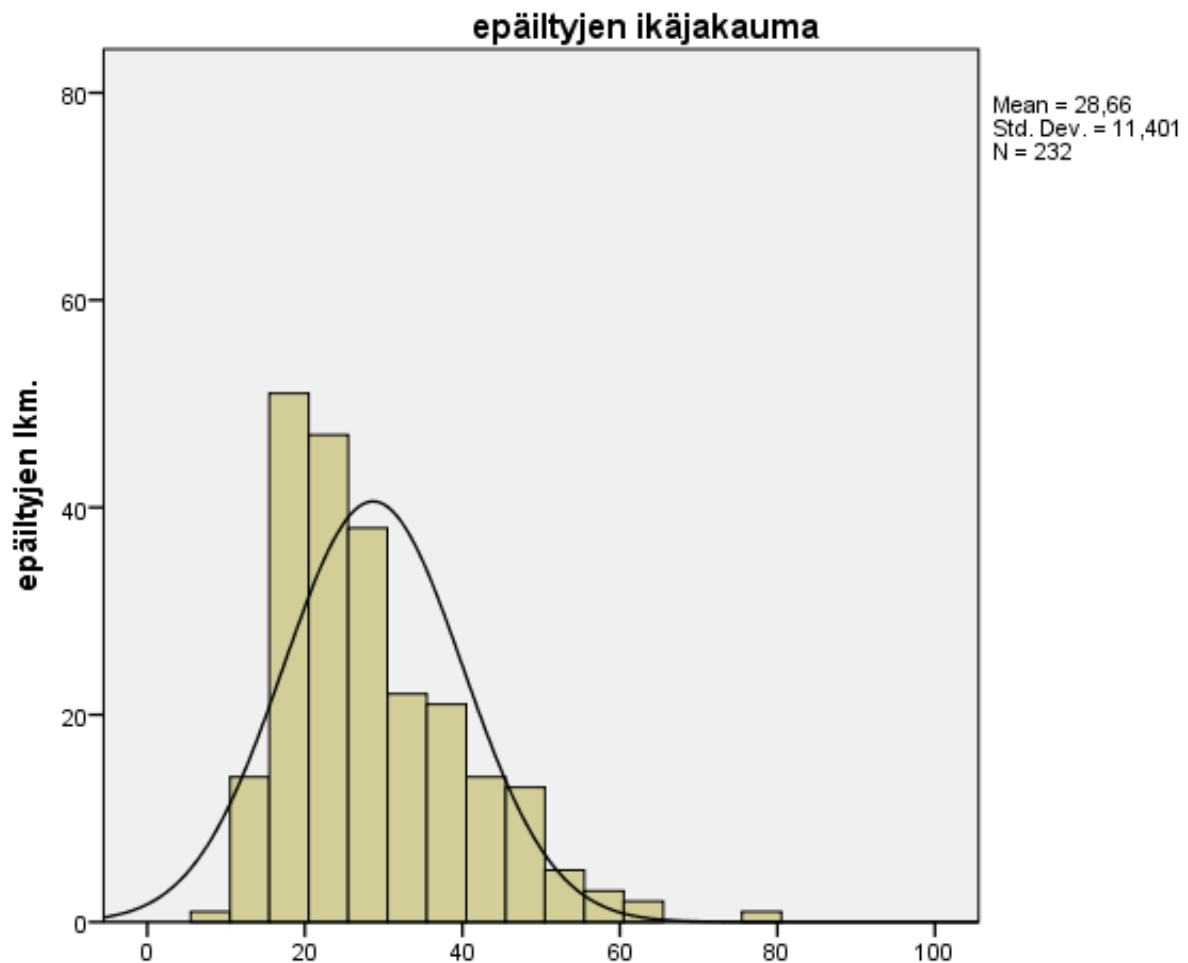
Koulujen väkivalta on kirjallisuudessa liitetty arkipäivisin tapahtuvaan julkisen alueen väkivaltaan. Koulut ovat nuorten arjen keskiössä tuomalla heitä joka arkipäivä samaan tilaan samaan aikaan, joka näkyy myös nuorten välisen ja päiväsaikaan tapahtuvan väkivallan kasvuna. (Felson & Boba 2010, 105.) Vaikka Porissa kouluissa tapahtuneen väkivallan osuus oli vain noin 5 prosenttia kaikesta julkisen alueen väkivallasta, kouluissa tapahtunut väkivalta kattoi suurimman osan (64 %) aikavälin 09.00 – 11.59 väkivallasta ja liki kolmasosan aikavälin 12.00 – 14.59 väkivallasta. 24 prosenttia alle 18 vuotiaiden kohtaamasta julkisen alueen väkivallasta tapahtui kouluissa.

Julkisen alueen väkivallan tapahtumapaikan perusteella näyttäisi siltä, että valtaosa väkivallasta liittyisi ihmisten vapaa-ajan viettoon. Ravintolaväkivalta kattoi 39 prosenttia väkivallasta ja kaikesta julkisen alueen väkivallasta valtaosa (n. 73 %) ajoittui iltaan tai yöhön (21.00 – 05.59). Muissa julkisissa rakennuksissa tapahtuneessa väkivallassa oli myös usein (n. 54 %) kyse ilta- tai yöaikaan tapahtuneesta väkivallasta, tyypillisesti tapahtumapaikkana oli niihin aikaan ruokaa tarjoavat myymälät tai grillit.

5.1.1 Väkivallan osapuolet

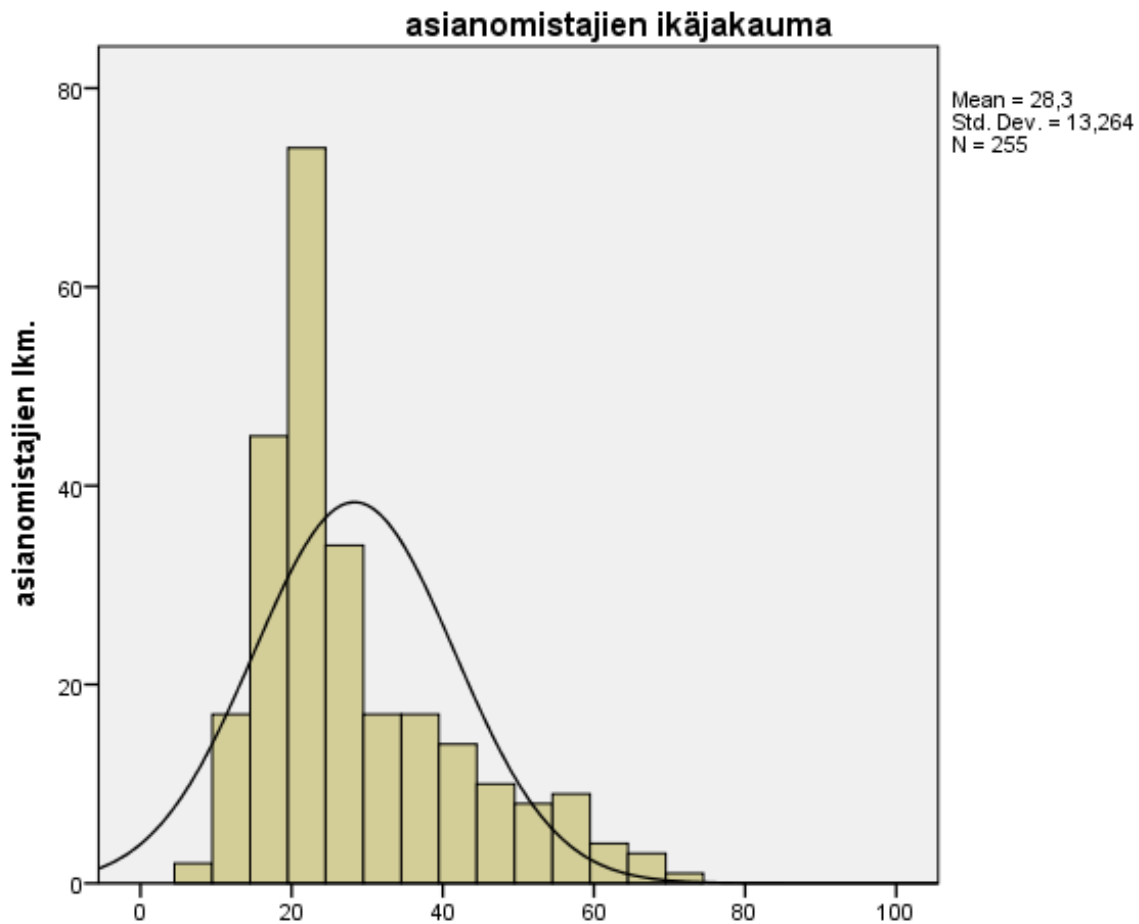
Luvussa 4.1 esiin nousseita havaintoja jatkamalla voidaan rakentaa tyypillistä profiilia julkisella alueella tapahtuneen väkivallan osapuolista.

län osalta julkisen alueen väkivallan osapuolet olivat tyypillisesti suhteellisen nuoria:

Kuvio 6. Epäiltyjen ikäjakauma.

Kuvio 7. Asianomistajien ikäjakauma.

Mediaani-ikä oli epäilyillä 26 vuotta ja asianomistajilla 24 vuotta. Yleisin ikä molemmissa ryhmissä oli 20 vuotiaat.

Sukupuolen kannalta julkisen alueen väkivalta näyttäytyi hyvin miehisenä ilmiönä:

Taulukko 10. Epäiltyjen ja asianomistajien sukupuoli ristiintaulukoituna.

			Asianomistajan sukupuoli		Yhteensä
			mies	nainen	
Epäillyn sukupuoli	mies	lk.m.	184	31	215
		% kaikista	71,3%	12,0%	83,3%
	nainen	lk.m.	18	25	43
		% kaikista	7,0%	9,7%	16,7%
Yhteensä		lk.m.	202	56	258
		% kaikista	78,3%	21,7%	100,0%

Valtaosa (71 %) väkivallasta oli miesten välistä. Väkivallan osapuolten välistä suhdetta tarkasteltaessa julkisen alueen väkivallassa 72 prosentissa tapauksia epäilty ja asianomistaja eivät entuudestaan tunteneet toisiaan. Tosin sukupuolta katsottaessa naiset joutuivat miehiä hieman useammin tutun tekijän väkivallan uhriksi, yhteensä 43 prosentissa tapauksista. Tulokset kuvaavat sitä seikkaa, että naisten kohtaama väkivalta on tyypillisesti läheisväkivaltaa kun miehet kohtaavat tuntemattomien tekemää väkivaltaa.

5.1.2 Väkivalta ja alkoholi

Väkivaltarikollisuuteen on yleisesti yhdistetty alkoholin käyttö (Lehti & Kivivuori 2005, 10). Esimerkiksi Suomessa sattuneen väkivallan pitkän aikavälin kasvu on osin liitetty juuri alkoholin kulutuksen kasvuun (Lehti ym. 2013, 61). Vuosina 2010 – 12 Suomessa tapahtuneista pahoinpitelyrikoksissa epäilty oli alkoholihumalassa 57 prosentissa tapauksia (muilla aineilla päihtyneitä oli n. 2 %) (em. 2013, 87).

Sama yhteys nousee esiin myös tutkielman aineistosta. Tosin tarkkojen tietojen saamisessa väkivallan osapuolten päihtymystilassa oli tiettyjä ongelmia. Useissa tapauksissa poliisi ei tavoittanut epäiltyä, jolloin hänen päihtymystilastaan ei saatu varmuutta, vaikka esimerkiksi kellonajan ja rikospaikan (aamuyö anniskeluravintolassa) suhteen olisi syytä olettaa epäilyn olleen päihtynyt. Ne tapaukset, joissa epäilyn päihtymystilasta ei ollut erikseen tietoa ilmoituksen yhteydessä, merkittiin puuttuvaksi tiedoksi. Vastaavia ongelmia on kuitenkin myös koko maan tilastoissa (Lehti ym. 2013 84).

Taulukko 11. Epäiltyjen päihtymystila.

Oliko epäilty päihteiden vaikutuksen alaisena rikoshetkellä				
	tapausten lkm.	% kaikista	% tiedetyt tapaukset	kumulatiivinen %
kyllä	141	48,3	78,3	78,3
ei	39	13,4	21,7	100,0
Yhteensä	180	61,6	100,0	
ei tietoa	112	38,4		
Yhteensä kaikista	292	100,0		

Niistä tapauksista, joista epäillyn päihtymystilasta oli rikosilmoituksessa tieto, valtaosa (78 %) oli päihtynyt. Tämä vaikuttaa koko maan tasoon nähden suurelta luvulta. Varsinkin kun päihtyneiden osuus on hieman pienempi kuin yksityisen alueen väkivallassa, jolloin kyse ei ole siitä, että julkisen alueen väkivallan päihtyneiden osuus vääristäisi kokonaiskuvaa. Em. ongelmien vuoksi suurempiin johtopäätöksiin on kuitenkin suhtauduttava varauksella. Nämä tilastot antavat silti osin viitteitä siitä, että porilaiseen väkivaltaan liittyisi vielä koko maahankin nähden enemmän alkoholi.

Uuritutkimuksen kautta voidaan ehkä saada, mahdollisesti suuremmasta subjektiivisuudesta huolimatta, suuntaa-antavampi kokonaiskuva epäiltyjen päihtymyksestä. ”Ajanjaksolla 1980 – 2009 tehdyissä haastatteluissa, väkivallan kohteeksi joutuneista miehistä 72 – 84 prosenttia ja naisista 50 – 65 prosenttia mainitsi väkivaltaisesti käyttäytyneen henkilön olleen päihtynyt” (Lehti ym. 2013, 88). Nämä luvut ovatkin lähempänä aineiston lukuja, joissa miesten kohtaamassa väkivallassa epäilty oli humalassa 80 prosenttia ja naisten kohtaamassa väkivallassa 72 prosenttia.

Asianomistajan päihtymystilan kuvaamisessa aineisto on kirjaamiskäytäntöjen vuoksi luultavasti vielä vääristyneempi. Siinä missä epäillyn päihtymystila mainitaan lähes aina kun poliisipartio on tavoittanut henkilön, on tapahtumapaikalta tavoitetun asianomistajan päihtymystila merkitty usein Patjan tietoihin ”ei tiedossa”. Näissä tapauksissa tieto asianomistajan päihtymyksestä on merkitty aineistoon puuttuvaksi tiedoksi. Tämä huolimatta siitä, että ajankohdan ja tapahtumapaikan (anniskeluravintola) perusteella voisi olettaa, että myös asianomistaja oli ainakin jonkin verran päihtynyt. Asianomistaja merkittiin päihtyneeksi tieto vain niissä tapauksissa, joissa se on erikseen mainittu. Tästä syystä väkivallan uhrien päihtymystilan luvut eivät välttämättä kerro koko totuutta, vaan luvut ovat luultavasti todellisuudessa korkeammat, ainakin ravintolaväkivaltaa tai aamuyön katuväkivaltaa tarkasteltaessa.

Taulukko 12. Asianomistajien päihtymystila.

Oliko asianomistaja päihteiden vaikutuksen alaisena rikoshetkellä

	tapausten lkm.	% kaikista	% tiedetyt tapaukset	kumulatiivinen %
kyllä	62	21,2	30,7	30,7
ei	140	47,9	69,3	100,0
Total	202	69,2	100,0	
ei tietoa	90	30,8		
Yhteensä	292	100,0		

Niistä tapauksissa, joista asianomistajan päihtymystilasta oli varma tieto, asianomistaja oli humalassa 31 prosentissa tapauksia. Kuten epäiltyjen humalatilassa, myös asianomistajien kohdalla yksityisellä alueella päihteillä oli hieman suurempi rooli. Uhritutkimuksen (Lehti, ym. 2013, 88) koko Suomen luvut jakautuvat seuraavasti: ”miehistä 31 – 45 prosenttia ja naisista 12 – 19 prosenttia kertoi itse olleensa [väkivallan] tapahtumahetkellä alkoholin vaikutuksen alainen”. Miesuhrien suhteen luvut vastaavat uhritutkimuksia, mutta porilaisista naisuhreista humalassa oli niin yksityisellä kuin julkisella alueella 38 - 39 prosenttia, mikä on aikaisempaan uhritutkimukseen nähden suhteellisen korkea luku. Koska asianomistajan humalatilan määrittelyssä on vielä epäiltyjäkin suurempia vaikeuksia, laajempien johtopäätösten tekeminen asianomistajien tilanteesta on vaikeaa.

On kuitenkin selvää, että kuten muuallakin Suomessa, myös Porissa päihteillä on väkivaltaisen käytöksen kohdalla suuri rooli. Taustalla on alkoholin tapa vaikuttaa sosiaalisen tiedon käsittelyyn. Humalassa sosiaalisissa tilanteissa voi sattua useammin viestien väärinymmärtämisä ja sosiaalisen kontrollin heikkenemisen voi johtaa herkemmin konfliktitilanteisiin. Voi myös tapahtua nk. siirtymäaggressiota, jossa syystä tai toisesta kiihtynyt ihminen purkaa turhautumistaan tuntemattomiin ulkopuolisiin. (Kivivuori 2009, 212.)

Alkoholin ja väkivallan yhteys ei kuitenkaan aina välttämättä kerro suorasta syy-seuraus suhteesta, vaan taustalla voi olla myös jokin yhteinen vaikuttava tekijä. Esimerkiksi ongelmat elämänhallinnassa voivat näkyä sekä suurena alkoholinkäyttönä että väkivaltaisena käyttäytymisenä. Tästä näkökulmasta alkoholin käyttö on vain yksi osa selitettävää ilmiötä. (Lehti & Kivivuori 2005, 10.) Tämänkaltaisen tilanne on luultavasti

yleisempi juuri niiden ihmisten keskuudessa, joilla on laajempi väkivalta- tai muunlainen rikoshistoria. Väkivallan ja kaupunkirutiinien suhteen näkökulmasta sellaisilla alueilla, joissa väkivallan osapuolilla on laajat väkivaltahistoriat, voi väkivallan taustalla olla muitakin sosiaalisia seikkoja kuin vain suorat alkoholin vaikutukset.

Toisaalta alkoholin ja väkivallan yhteys voi olla suurempi tilanteissa, joissa väkivallasta epäillyn elämänhallinnan ongelmista ei ole selvää näyttöä, esimerkiksi aiempaa väkivaltataustaa ei juuri ole ja sosioekonominen asema on suhteellisen hyvä.

Laajemmassa näkökulmassa alkoholin yhteyttä väkivaltaan voidaan selittää myös kulttuuristen mallien kautta. Jos yleisesti koetaan, että holtiton tai jopa väkivaltainen käytös on humalassa normaalia ja anteeksi annettavaa, niin voidaan katsoa, että alkoholin estoja vähentävä vaikutus päästää tämänkaltaisen kulttuurin irralleen. Humalaan ja humalaiseen käytökseen liittyy tiettyjä odotuksia ja humala antaa ikään kuin luvan toimia sillä tavalla. Jos kulttuuri korostaisi hallittua käytöstä, saattaisi se myös hillitä alkoholiin liittyvää väkivaltaa. (Kivivuori 2009, 212 - 213.)

Oli väkivallan ja alkoholin yhteyden taustalla sitten minkälaiset tarkat syy-seuraus suhteet tahansa, rutiinitoimintojen teorian näkökulmasta alkoholin voi nähdä kasvattavan potentiaalisten väkivallan uhrien ja potentiaalisten väkivallan tekijöiden määrää. Humalassa sosiaalisen kanssakäyminen konventiot muuttuvat, joka voi johtaa ristiriitojen syntymiseen, kynnys käyttää väkivaltaa ristiriitojen ratkaisukeinona madaltuu ja riskien arviointikyky heikkenee.

5.1.3 Väkivallan ajallinen ulottuvuus

Väkivallan ajallisen ulottuvuuden tarkastelussa nousee esiin selviä säännönmukaisuuksia:

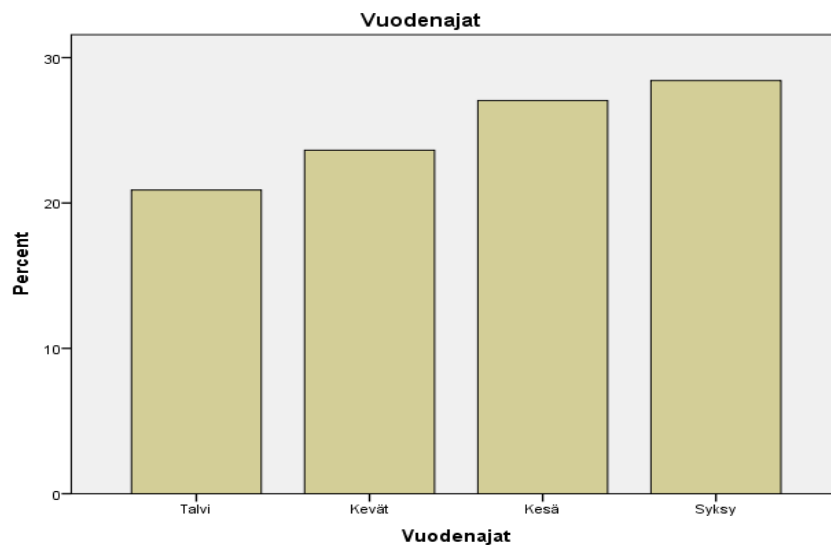
Taulukko 13. Tapahtumapäivän ja –kellonajan ristiintaulukointi.

Viikonpäivä	Kellonaika								Yhteensä
	00.00-02.59	03.00-05.59	06.00-08.59	09.00-11.59	12.00-14.59	15.00-17.59	18.00-20.59	21.00-23.59	
maanantai	6	1	0	1	2	4	3	2	19
	2,1%	0,3%	0,0%	0,3%	0,7%	1,4%	1,0%	0,7%	6,6%
tiistai	8	4	0	5	1	4	2	1	25
	2,8%	1,4%	0,0%	1,7%	0,3%	1,4%	0,7%	0,3%	8,7%
keskiviikko	3	4	0	3	3	1	3	1	18
	1,0%	1,4%	0,0%	1,0%	1,0%	0,3%	1,0%	0,3%	6,3%
torstai	8	6	1	1	5	1	3	2	27
	2,8%	2,1%	0,3%	0,3%	1,7%	0,3%	1,0%	0,7%	9,4%
perjantai	4	5	1	0	2	2	4	14	32
	1,4%	1,7%	0,3%	0,0%	0,7%	0,7%	1,4%	4,9%	11,1%
lauantai	43	22	0	0	2	1	4	22	94
	15,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,7%	0,3%	1,4%	7,7%	32,8%
sunnuntai	42	20	0	1	2	1	2	4	72
	14,6%	7,0%	0,0%	0,3%	0,7%	0,3%	0,7%	1,4%	25,1%
Yhteensä	114	62	2	11	17	14	21	46	287
	39,7%	21,6%	0,7%	3,8%	5,9%	4,9%	7,3%	16,0%	100,0%

Valtaosa (n. 77 %) kaikesta julkisen alueen väkivallasta tapahtui klo 21.00 – 06.00 välillä ja suurin osa (n. 69 %) väkivallasta tapahtui perjantaina, lauantaina tai sunnuntaina. Arjen ja vapaa-ajan rutiinit näyttävät näin tahdittavan myös väkivaltaa. Illat ja yöt ja viikonpäivistä viikonloput ovat tyypillisesti aikaa, jolloin ihmiset kerääntyvät kaupungin ravintoloihin nauttimaan alkoholia.

On oletettavaa, että myös vuodenaikojen vaikutus näkyy jollain tapaa väkivallassa. Talven kylmyys ja kesän lämpö vaikuttavat ihmisten rutiineihin liikkumisen ja ajanvieron suhteen, minkä pitäisi myös näkyä jollain tapaa ihmisten välisessä väkivallassa.

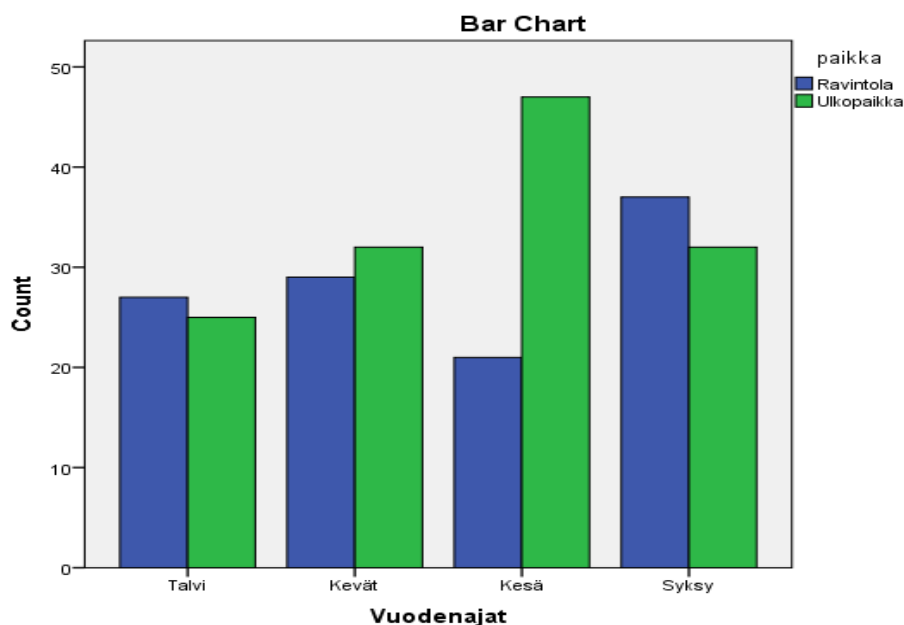
Pelkässä julkisen alueen väkivallan suhteuttamisessa vuodenaikoihin nousee esiin joitain eroja:

Kuvio 8. Väkivalta ja vuodenajat.

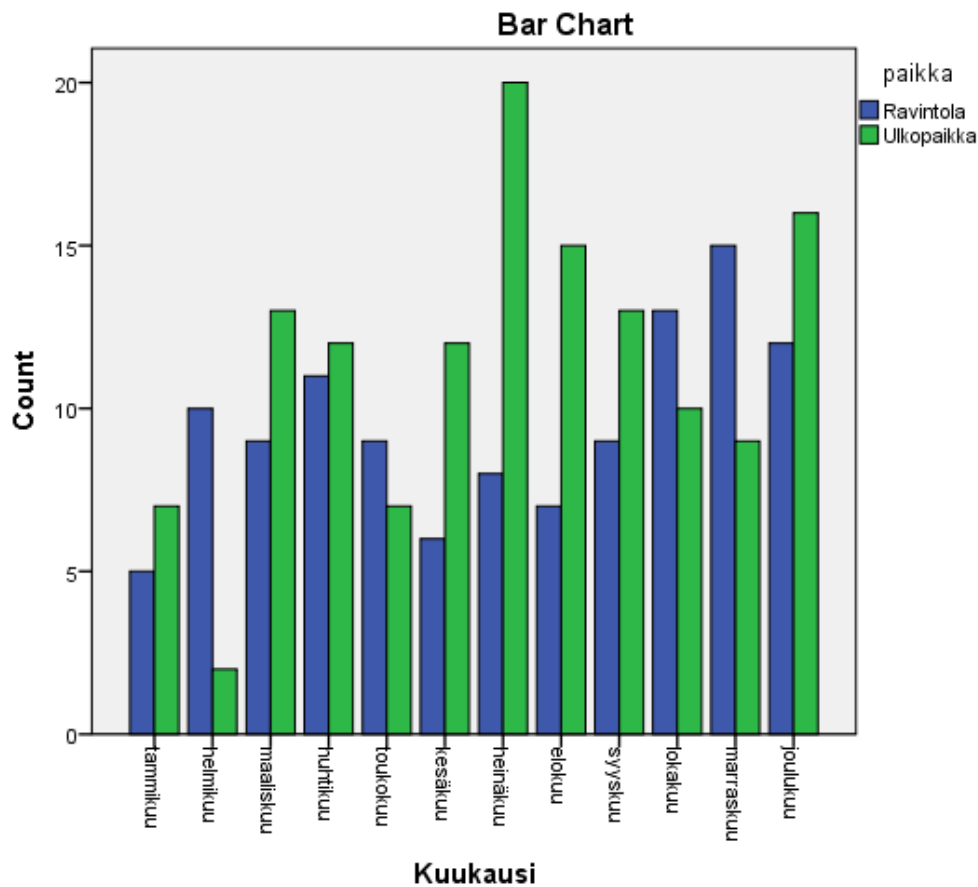
Talvella tapahtuu väkivaltaa vähemmän kuin muina vuodenaikoina. Tämä ei kuitenkaan kerro suoraan mitään ihmisten rutiinien muutoksesta. Parempi kuva siitä saadaan kun suhteutetaan väkivallan tapahtumapaikkaa vuodenaikaan. Ihmiset luultavasti nauttivat alkoholia ja viettävät aikaa kesällä ulkoilmassa enemmän kuin talvella. Toisaalta talvella alkoholinkäytön voi olettaa siirtyvän pikniknurmikoilta ravintoloihin.

Tämä näkyy myös tilastoissa:

Kuvio 9. Väkivallan tapahtumapaikat suhteessa vuodenaikoihin

Kesän väkivallasta yli 2/3 tapahtuu ulkopaikoilla kun erot ovat tasaisemmat muina vuodenaikoina. Talven erot korostuvat vielä, kun tilannetta tarkastellaan kuukausittain jaoteltuna:

Kuvio 10. Väkivalta ja kuukaudet.

Vuoden kylmimpänä aikana helmikuussa ulkona tapahtuneen väkivallan osuus romahti. Vain vajaa viidennes kuukauden väkivallasta tapahtui ulkosalla. Ulkopaikoilla tapahtuneen väkivallan väheneminen näyttää vaikuttaneen suoraan myös kokonaisväkivaltaan, tammi- ja helmikuun ollessa rauhallisimmat kuukaudet aineistossa. Taustalla saattaa olla kaksi seikkaa: Ensinnäkin ihmisillä on enemmän vapaa-aikaa kesäkuukausina mikä näkyisi myös kohonneena väkivaltana. Toiseksi vapaa-ajan vieton siirtyminen kylminä aikoina sisätiloihin anniskeluravintoloihin merkitsee niissä tapahtuneen väkivallan kasvua, mutta koska näillä alueilla tilan kontrolli on ulkopaikkoja korkeammalla tasolla, väkivallan kasvu on pienempää kuin ulkopaikoilla tapahtuneen väkivallan väheneminen.

Porissa tapahtunut väkivalta näyttäisikin näin seuraavan vuodenaikoja mitä tulee ihmisten oletettaviin rutiineihin ajanviettopaikan suhteen. Väkivaltaisimmat yksittäiset kuukaudet

olivat heinäkuu ja joulukuu. Väkivallan taustalla olivat luultavasti heinäkuun kesätapaukset, kuten Pori Jazz ja joulukuussa erityisesti pikkujoulusesonkiin ja uudenvuodenaattoon liittyvät tapaukset.

Edellisistä vuodenaikoihin liittyvistä analyyseistä on jätetty pois aineiston rikospaikkaa merkitsevästä kohdasta matriisiavaimen kohta J:n alueet 4 (muu julkinen rakennus, kuten sairaala, elokuvateatteri, myymälä, julkinen tapahtuma kuten konsertti) 5 (julkinen liikenneväline) ja 8 (koulu). Kohdassa 4 on sekä sisätiloissa, että ulkotiloissa (erityisesti kesällä 2012 järjestetty Icco-rock tapahtuma) tapahtunutta väkivaltaa, jolloin ne sekoittaisivat aineistoa, kohta 5 ei niinkään kerro vuodenaajoista mitään ja kohta 8:n väkivaltaa ei luonnollisesti tapahtunut kesäloman aikana. Näitä pois jätettyjä tapauksia oli yhteensä 42, jolloin vuodenaikojen suhteen käsitellyn aineiston suuruus oli 250 tapausta.

5.1.4 Yhteenveto

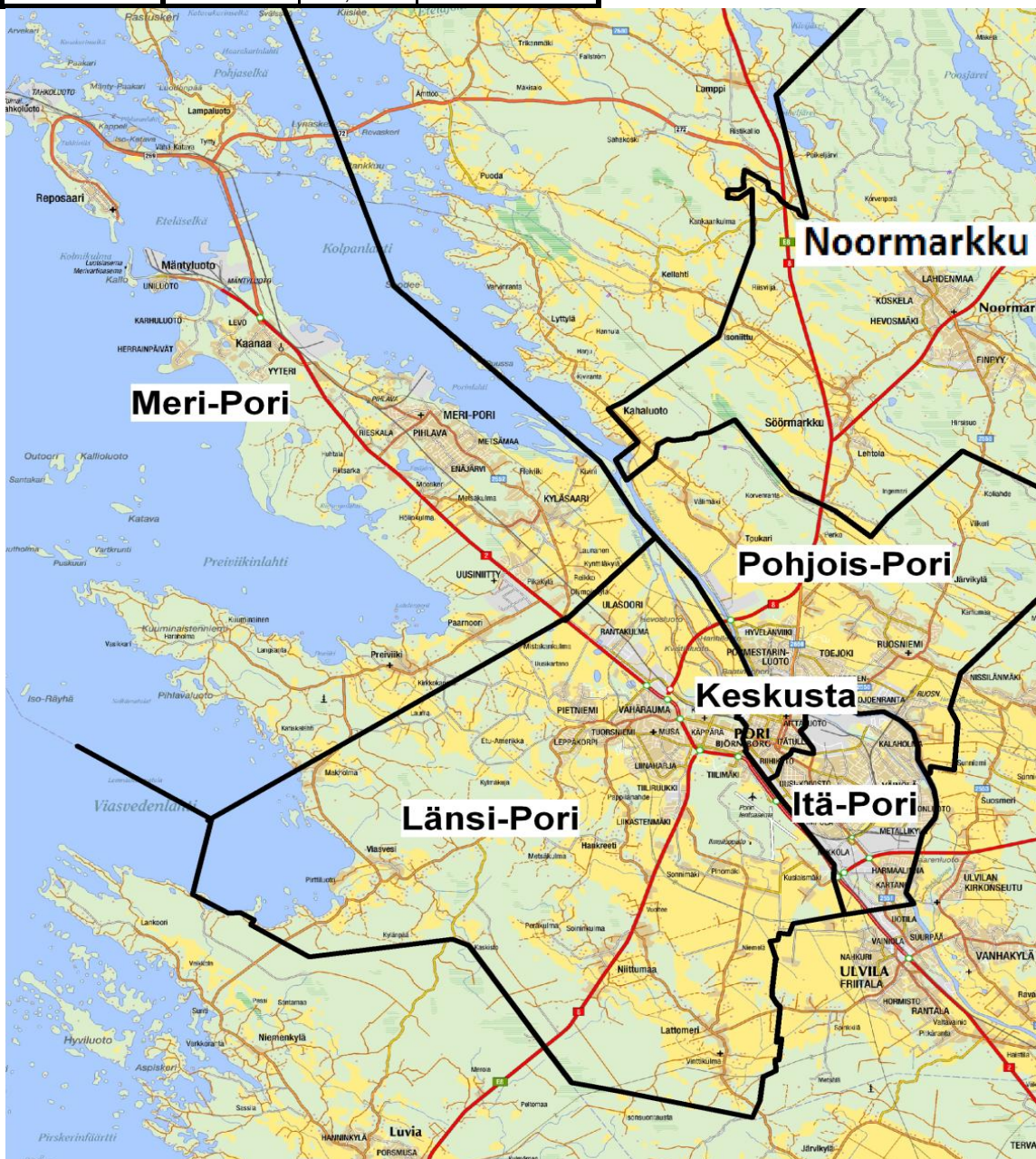
Tyypillisesti julkisen alueen väkivallassa näyttäisi olevan kyse humalaisten nuorten miesten välisestä väkivallasta viikonloppuilla ja -öisin. Tämä huomio onkin selvä merkki julkisen alueen väkivallan ja kaupunkirutiinien välisestä suhteesta. Väkivalta vaikuttaa hengittävän yhteisön vapaa-ajan vieton tahtiin, joka pyörii usein kaupunkiympäristössä alkoholin nauttimisen ympärillä. Nämä vapaa-ajan vieton rutiinit ovat sellaisia, jotka kasvattavat potentiaalisten uhrien ja tekijöiden määrää tuoden heitä samaan kaupunkitilaan tiettyinä ajankohtina. Näin väkivallan riski kasvaa, mikä sitten realisoituu Porin yöelämässä lisääntyneenä väkivaltana.

5.2 Väkivallan maantieteellinen sijoittuminen Porissa

Julkisella alueella tapahtuvaa väkivaltaa sattui pääsääntöisesti Porin taajama-alueilla:

Taulukko 14. väkivallan tapahtuma-alue.

	tapausten lkm.	%	kumulatiivinen %
Keskusta	187	64,0	64,0
Länsi-Pori	30	10,3	74,3
Itä-Pori	46	15,8	90,1
Pohjois-Pori	13	4,5	94,5
Meri-Pori	12	4,1	98,6
Noormarkku	4	1,4	100,0
Yhteensä	292	100,0	

Kuvio 11. Porin alueet.

Maantieteellisen yleiskuvan pohjasin Leanderin (2007) käyttämään karttaan pienin muutoksin. Yhdistin eri tapahtumapaikkojen postinumerot kuuteen alueeseen Porissa: Keskustaan, Itä-Poriin, Länsi-Poriin, Pohjois-Poriin, Meri-Poriin ja Noormarkkuun. Postinumerot ja niihin liitetyt alueet on eritelty liitteessä 2.

Valtaosa väkivallasta ja sen varsinaiset tihentymät kuitenkin keskittyvät pääasiassa itse kaupunkialueelle ja siellä erityisesti keskustaan. Maantieteellisesti suhteellisen pienellä keskusta-alueella tapahtui 64 prosenttia julkisen alueen väkivallasta. Lisäksi suuri osa Itä-, Länsi- ja Pohjois –Porin väkivallasta sijoittui myös keskustaa lähellä oleviin osiin. Julkisen alueen väkivaltaa näyttäisi keskittyneen suurimmaksi osaksi sinne, missä asutus ja palvelut olivat tiheimmillään.

Kun väkivaltaa lähestytään kaupunkirutiinien kautta, on oleellista tarkastella välitöntä väkivallan ympäristöä, jotta voitaisiin ymmärtää miten ihmisten rutiinitoiminta tuo heitä potentiaaliseen väkivallan tapahtumapaikkaan.

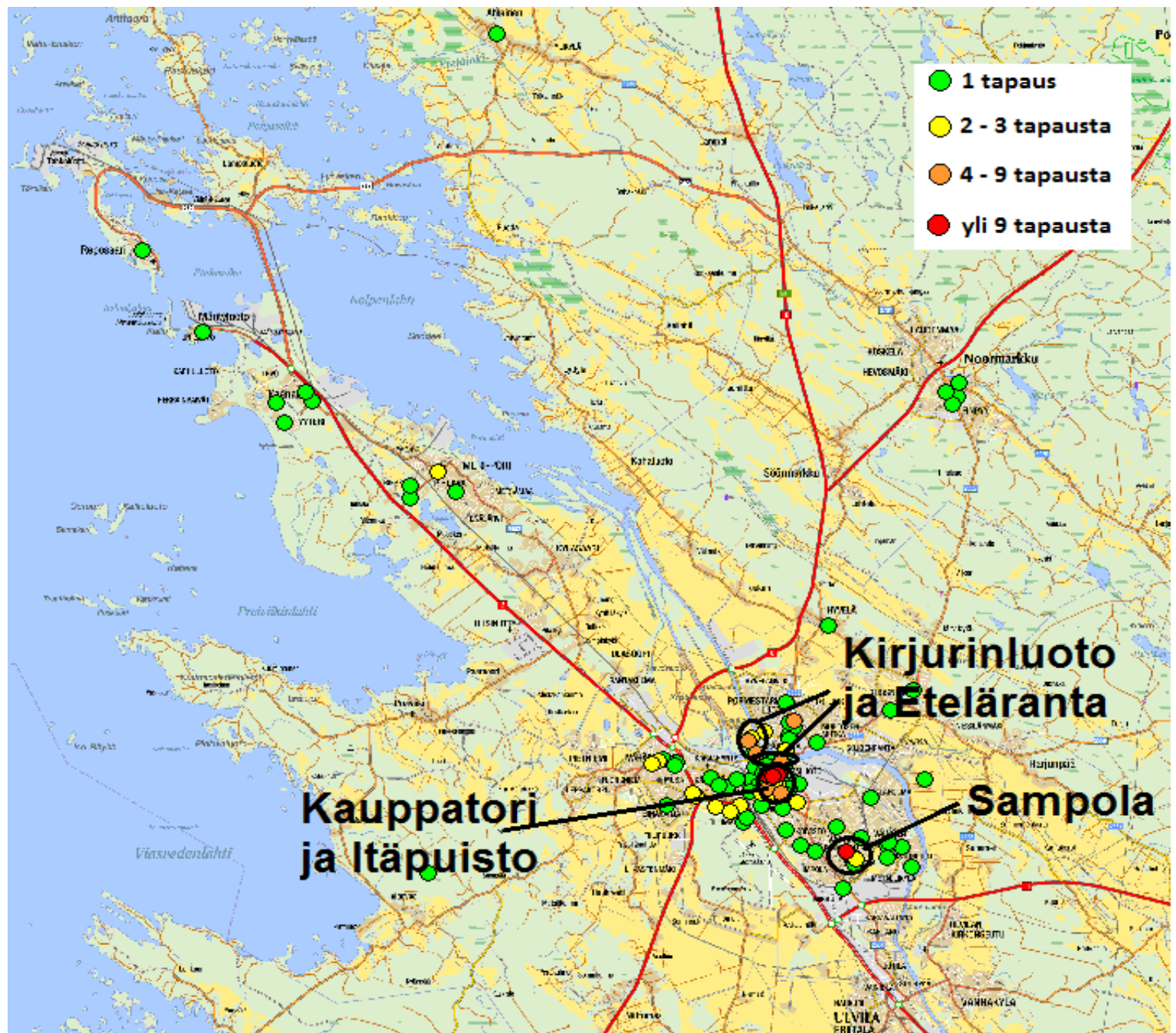
Tarkoitukseni on tuoda esiin väkivallan luonteen ja väkivallan tapahtumapaikkana olevan kaupunkitilan mahdollista yhteyttä. Mitä väkivalta voi kertoa sen tapahtumaympäristöstä ja toisaalta miten ympäristöön liitettävät rutiinit mahdollisesti vaikuttavat väkivallan saamiin muotoihin.

Porilaisen väkivallan ja kaupunkirutiinien yhteyden maantieteellisessä jäljittämisessä olen nostanut esiin kolme kaupunkiympäristössä loogisen kokonaisuuden muodostavaa aluetta. Näillä voidaan havaita julkisen alueen väkivallan tihentymiä, sekä näissä tihentymissä yhteisiä tekijöitä, jotka kertovat mahdollisten kaupunkirutiinien vaikutuksesta.

Alueiden väkivallan luonne poikkeaa jossain määrin myös toisistaan. Näiden alueiden vertailu voi siis tuoda esiin poikkeavia väkivaltaan vaikuttavia kaupunkirutiineja. Tarkasteltavat alueet toimivat näin tyyppiesimerkkeinä kolmesta erilaisesta alue hot spotista. Kartalla samanlaisilta näyttävien kohonneen väkivallan alueiden tarkempi analyysi paljastaa tapausten taustalta niiden omaleimaisuuden ja erilaisten kaupunkirutiinien vaikutuksen.

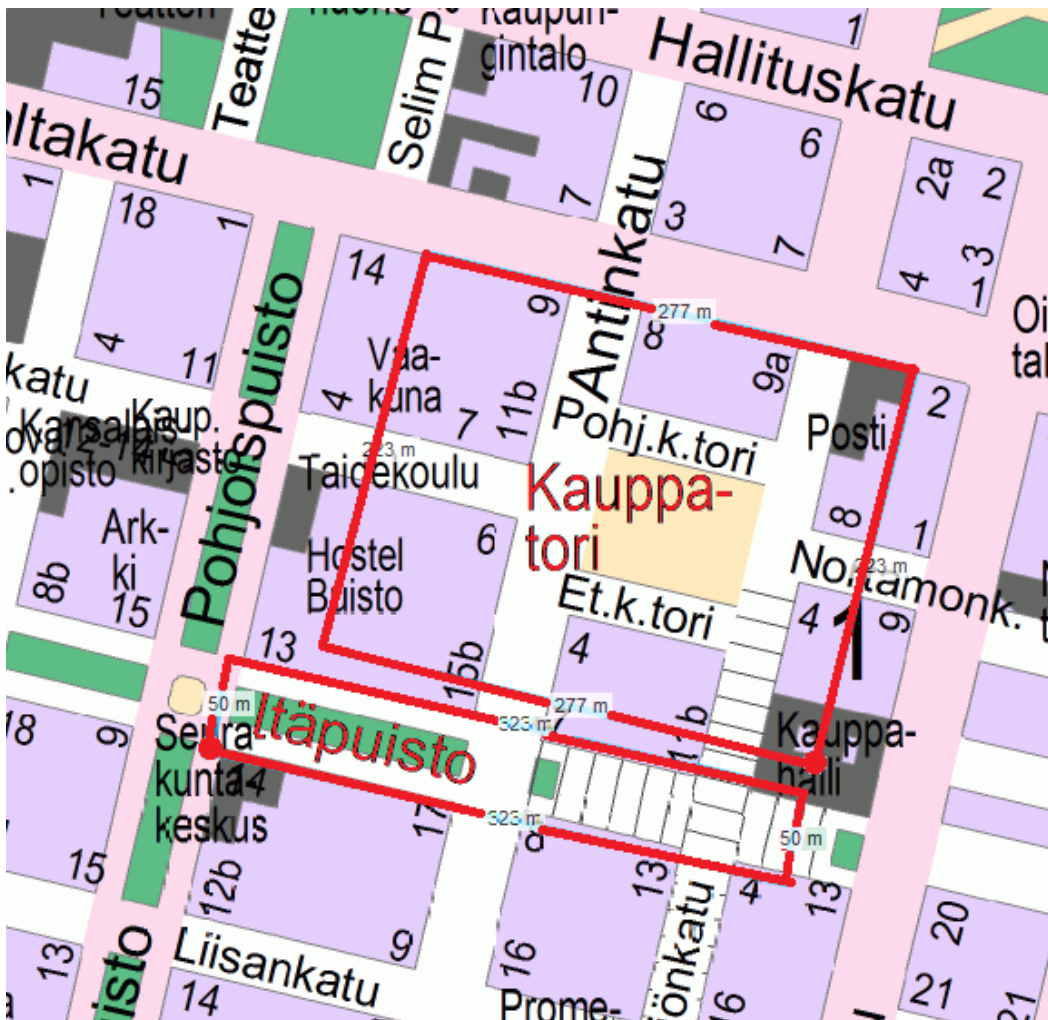
Analysoitavat alueet ovat Sampolan, Kirjurinluodon ja Etelärannan sekä Kauppatorin ja Itäpuiston muodostamat alueet. Yhteensä näillä kolmella tarkempaan tarkasteluun nostetulla rajatulla alueella tapahtui 55 prosenttia julkisen alueen väkivallasta:

Kuvio 12. Julkisella alueella tapahtuneen väkivallan sijoittuminen Porin kartalle.

5.2.1 Kauppatori ja Itäpuisto

Kun vapaa-ajan viettoon liitettävä alkoholi kasvattaa potentiaalisten tekijöiden ja potentiaalisten uhrien määrää, sen nauttimisen ympärillä pyörivä toiminta kaupunkiympäristössä tuo heitä yhteen. Porin keskusta-alueen voikin nähdä tämänkaltaisen toiminnan keskuksena. Olen nostanut keskusta-alueesta esiin kaksi väkivallan tihentymää: Keskustorin ympäristöä tulkitaan alue hot spottina ja Itäpuistoa lineaarisena hot spottina. Yhteensä Kauppatorin ja Itäpuiston alueella (tapaukset sijoittuivat kuvassa rajattujen hot spottien sisään) tapahtui 39 prosenttia (n=113) julkisen alueen väkivallasta.

Kuvio 13. Kauppatorin ja Itäpuiston alue (Porin karttapalvelu).

Kun ajatellaan, että tässä rajattujen alueiden kokonaispinta-ala on n. 0,08 km² ja suhteutetaan sitä väkivaltakartoitukseen mukaan otettuun Porin alueen kokonaismaapinta-

alaan, joka on n. 830 km² (Porin kaupunki 2012, 1), huomataan kuinka tiiviisti julkisen alueen väkivalta on keskittynyt maantieteellisesti. 39 prosenttia julkisen alueen väkivallasta tapahtui n. 0,01 prosentissa tarkasteltavasta alueesta.

Ympäristökriminologisessa kirjallisuudessa puhutaan usein siitä, että tietynlaiset ympäristöt voivat olla ”rikollisuuden tuottajia”, joissa muuten laillinen ympäristö voi tuottaa rikollisia tekoja, koska ne tarjoavat tilan ja mahdollisuuden potentiaalisten rikollisten ja uhrien kohtaamiselle (Felson & Boba 2010, 33 – 34). Ihmiset kokoontuvat alueelle laillisessa tarkoituksessa, mutta kokoontumisen luonnollisena seurauksena tai sivutuotteena syntyy rikollista toimintaa. Alueita joihin ihmiset kokoontuvat nauttimaan alkoholia voidaankin pitää tämänkaltaisina ympäristöinä.

Väkivallan riskiä kasvattavien tekijöiden konvergenssissa ei ole tässä tapauksessa kyse kuitenkaan vain väkivallan osapuolten ja tapahtumapaikan kohtaamisesta, vaan ne myös vahvistavat toisiaan ajan kuluessa. Ympäristönä esimerkiksi anniskeluravintola kasvattaa illan kuluessa ja alkoholin anniskelun myötä ihmisten potentiaalia väkivallaltaan.

Eri ravintolat, alkoholin myyntipaikat ja muut palvelut muodostavat kaupunkiympäristöön solmukohtia, joihin väkivallan riskiä lisäävät vapaa-ajanvieron muodot keskittyvät. Alkoholin myynti- ja anniskelupaikkojen tiheyden ja väkivallan välillä onkin eräissä tutkimuksissa löydetty selvä yhteys (esim. Grubestic & Pridemore 2011). Kyse ei ole vain siitä, että yksittäinen anniskeluravintola lisää asiakkaiden riskiä joutua väkivaltatilanteisiin, vaan taustalla on laajempi kaupunkiympäristön rooli ja muiden vastaavanlaisten anniskelupaikkojen läheisyys. Ravintolakeskittymät ovat enemmän kuin osiensa summa mitä tulee väkivallan määrään, koska ne tuovat humalaisia ihmisiä enemmän toistensa läheisyyteen kuin mitä yksittäiset ja enemmän toisistaan erillään olevat ravintolat toisivat.

Valtaosa alueiden väkivallasta (73 %, n=83) sijoittui Kauppatorin ympäristöön. Tapahtumapaikkojen suhteen Kauppatorin väkivallasta tapahtui ravintoloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä yli puolet (58 %) ja ulkopaikoilla noin kolmasosa. Itäpuiston väkivallasta taas 70 prosenttia sattui ravintoloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä ja 28 prosenttia ulkopaikoilla. Muita yksittäisiä tapauksia sattui alueilla olevissa ruokapaikoissa ja kouluissa. Valtaosa alueiden väkivallasta tapahtui siis ulkopaikoilla tai anniskeluravintoloiden yhteydessä.

Väkivallan osapuolet olivat myös molemmilla alueilla tyypillisesti entuudestaan toisilleen tuntemattomia, Kauppatorilla n. 80 prosenttia ja Itäpuistossa n. 90 prosenttia. Kauppatorilla 68 prosentissa tapauksissa oli kyse miesten välisestä väkivallasta ja Itäpuistossa 75 prosentissa. Kauppatorilla 8 prosentissa väkivallasta oli naisten välistä, 10 prosentissa naisen mieheen kohdistamaa ja 14 prosentissa miehen naiseen kohdistamaa. Itäpuistossa vastaavat luvut olivat 11 prosenttia, 7 prosenttia ja 7 prosenttia. Kuten yleisemmin julkisen alueen väkivallassa, myös näillä alueilla väkivalta näyttäytyy näin tyypillisesti miehisenä ilmiönä.

Alkoholilla oli selvä rooli alueiden väkivallassa. Niistä tapauksista joissa epäillyn päihtymystilasta oli poliisilla tieto, 84 – 85 prosenttia oli humalassa. Asianomistajista vastaavat luvut ovat Itäpuistossa 65 prosenttia ja Kauppatorilla 35 prosenttia. Kauppatorilla tapahtui Itäpuistoa enemmän järjestyksen valvojan vastustamisia ja muita ravintolahenkilökuntaan kohdistuneita väkivallan tekoja, mikä osaksi selittää asianomistajien alhaisempia päihtymystiloja.

Ajallisesti Kauppatorin ja Itäpuiston väkivalta painottuu viikonloppuiltoihin ja –öihin. Kauppatorilla 60 prosenttia ja Itäpuistossa 77 prosenttia tapauksista osui tähän aikaväliin. Arkipäivinä väkivalta ajoittuu myös iltoihin ja öihin. Ajat heijastanevat anniskeluravintoloiden aukioloaikoja ja ruuhka-aikoja. Esimerkiksi keskiviikkoisin ei Itäpuistossa tapahtunut yhtään poliisin tietoon tullutta väkivaltaa johtuen luultavasti siitä, että osa alueen suosituista anniskelupaikoista oli silloin kiinni. Vastaavasti Kauppatorilla on anniskeluravintoloita auki pitkin viikkoa. Vain vajaa kymmenesosa Kauppatorin väkivallasta tapahtui aamukuuden ja iltayhdeksän välillä. Myös Itäpuistossa vastaavalla aikavälillä sattui vain 2 väkivaltatapausta. Luvut tukevat selvästi ajatusta, että alueiden väkivalta on yhteydessä alkoholin ympärillä pyörivään toimintaan. Tyypilliseen alkoholin nauttimiseen liitettävien ajankohtien ulkopuolinen väkivalta näkyy selvästi poikkeuksellisenä.

Laajemmassa ajallisessa tarkastelussa huomataan, että kun Kauppatorilla tapahtuu väkivaltaa ympäri vuoden, Itäpuisto on suhteellisesti rauhallisempi kesäkuukausina. Esimerkiksi kesäkuussa alueella ei tullut poliisin tietoon lainkaan väkivaltaa. Taustalla on mitä ilmeisimmin se, että kesäisin Itäpuiston ravintoloissa ei käy niin paljoa väkeä kuin

muina vuodenaikoina, jolloin väkivallan tihtymät siirtyvät muualle kaupunkirutiinien mukana.

Epäiltyjen väkivaltataustan osalta alueiden välille nousee eroja. Itäpuiston epäilyillä oli yleensä vähemmän aiempaa väkivaltataustaa. Niistä epäilyistä joiden taustasta oli tietoa, Itäpuistossa puolet oli ensikertalaisia kun Kauppatorilla heitä oli noin kolmasosa. Esimerkiksi Kauppatorin tapauksissa kymmenellä epäilyllä oli takanaan 6 tai enemmän epäiltyä aiempaa väkivaltarikosta, kun Itäpuistossa heitä oli vain 1.

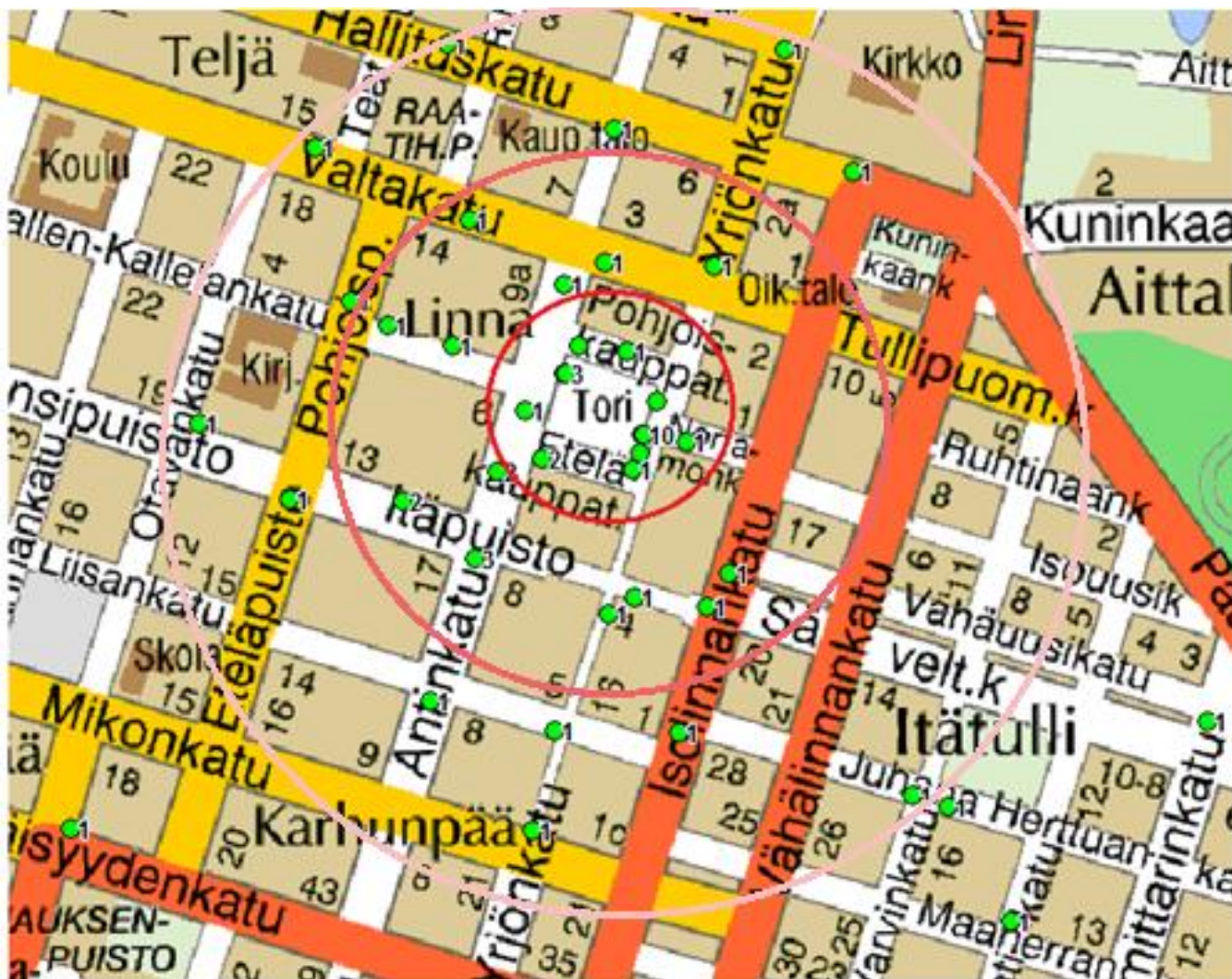
Taustalla lienee alueilla liikkuvien ihmisten ja siten kaupunkirutiinien erot. Itäpuistossa liikkuvat ihmiset ovat luultavammin alueen ravintoloiden asiakkaita, kun taas Kauppatori kaupungin keskeisenä paikkana ja liikenteen solmukohtana vetää puoleensa laajemmin erilaisia ihmisryhmiä.

Matkat kotoa ravintolakeskittymiin ja takaisin tuovat suuret määrät potentiaalisia väkivallan tekijöitä ja uhreja samaan kaupunkitilaan ilta-aikaan, joka lisää todennäköisyyttä väkivaltaiseen konfliktiin (Felson & Boba 2010, 70). Ongelma korostuu vielä ravintoloiden samanaikaisiin sulkemisaikoihin, jolloin väki purkautuu samoille kaduille suurin joukoin ja yleensä humalatilassa korkeimmillaan.

Ruuhkat esimerkiksi vielä auki oleviin ruokapaikkoihin tai taksijonoihin saattavat entisestään lisätä ristiriitojen syntymisen mahdollisuutta. Näin palvelukeskittymien ympäristö toimii liikenteen ja siten myös ulkona tapahtuneen väkivallan solmukohtana.

Nämä seikat havainnollistuvat myös Porissa jos tarkastellaan keskusta-aluetta laajemmin vain ulkona tapahtuneen väkivallan näkökulmasta. Ulkona tapahtuneen väkivallan sijoittumista alueelle voidaan tulkita gradientti hot spottina, jossa suurin väkivallan keskittymä on Kauppatorilla ja siitä poispäin mentäessä väkivallan määrä vähenee vähitellen. Torille ja sieltä pois vievät kadut ovat väkivallan sijoittumisen suhteen kuin valtimoita ja laskimoita, jos Kauppatorin näkee porilaisen väkivallan sydämenä.

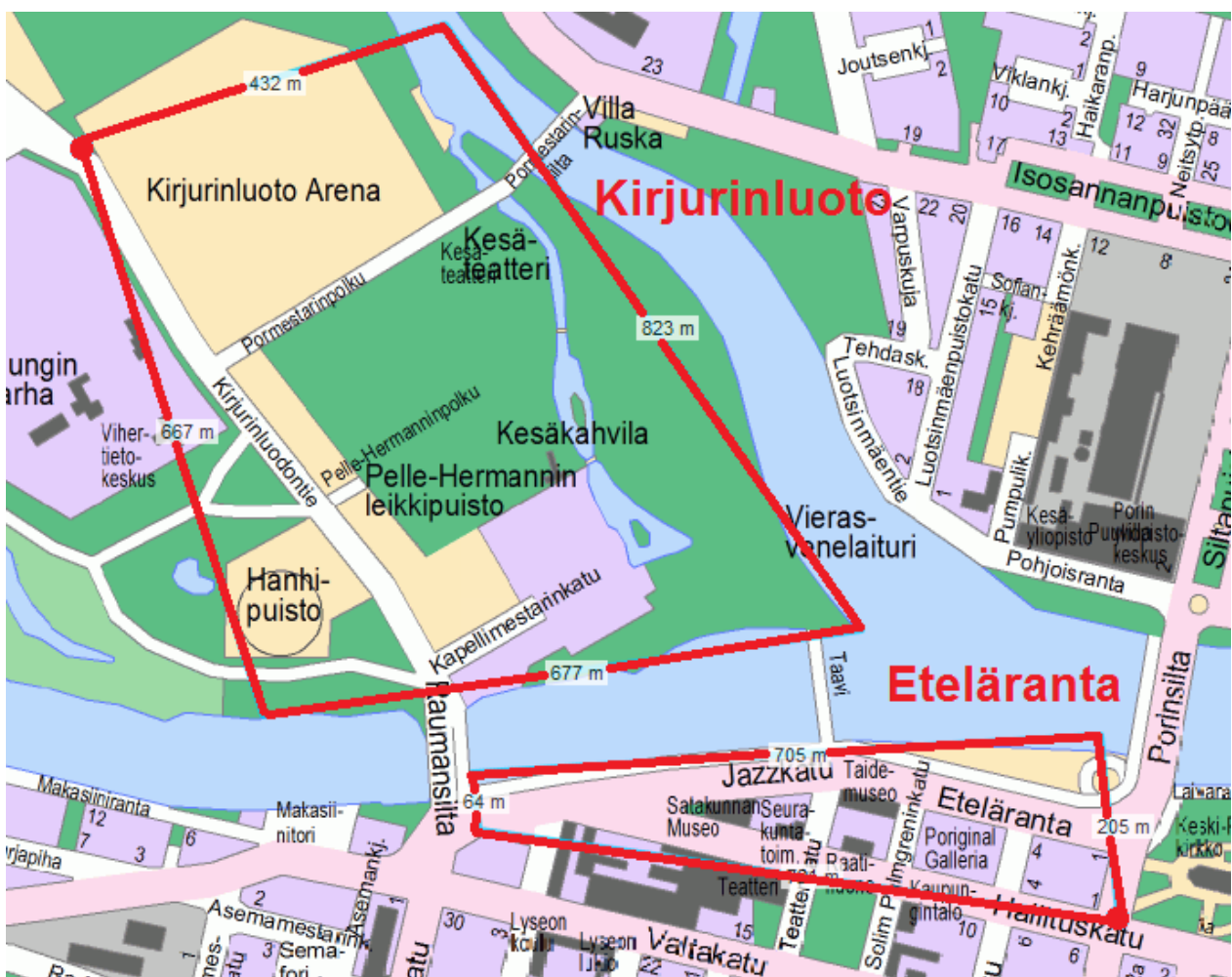
Kuvio 14. Kauppatorin gradientti hot spot.

Kuvion alueella tapahtui 42 prosenttia kaikesta ulkona tapahtuneesta väkivallasta. Numero paikka hot spotin vieressä kertoo kuinka monta väkivaltatapausta osoitteessa oli tapahtunut. Väkivaltaisimpana yksittäisenä pisteenä nousee esiin Kauppatorin taksitolppa, josta kirjattiin ylös 10 väkivaltatapausta. Kokonaisuudessaan keskusta-alueelle sijoittui 67 prosenttia kaikesta ulkona tapahtuneesta väkivallasta.

Keskusta-alueen ulkona tapahtuneesta väkivallasta kolmasosa tapahtui aikavälillä 00.00 – 02.59 ja 27 prosenttia aikavälillä 03.00 – 05.59. Keskusta-alueen ulkona tapahtunut väkivalta tapahtuu siis suurimmaksi osaksi vuorokauden vaihduttua. Väkivaltaa näyttää tapahtuvan eniten lähestyttäessä anniskeluravintoloiden sulkemisaikoja ja niiden jälkeen. Tämä kertonee siitä, että katujen ruuhkautuminen ja ihmisten korkea humalatila purkautuu väkivaltana.

Kauppatorin ja Itäpuiston alueelle on keskittynyt suuri osa Porin anniskeluravintoloista ja esimerkiksi aineiston viidestä väkivaltaisimmasta ravintolasta, joissa tapahtui 62 prosenttia kaikesta tarkastelujakson ravintolaväkivallasta, neljä sijaitsee näiden hot spottien alueella. Julkisella alueella tapahtuneen väkivallan keskittymistä keskusta-alueelle voikin tulkita tämän kautta: Alkoholin nauttimiseen liittyviä vapaa-ajan toimintoja on keskittynyt eniten keskustan ympäristöön. Samalla alue liikenteen solmukohtana tuo ihmisiä muutenkin yössä yhteen, kuten esimerkiksi Kauppatorin taksitolpalle. Näiden tekijöiden vuoksi väkivallan potentiaalisia osapuolia tulee jatkuvasti samaan tilaan keskustan yössä, mikä tekee alueesta myös porilaisen väkivallan keskuksen. Kauppatorin ja Itäpuiston väkivalta nousee esiin näin tyyppiesimerkkinä palveluiden keskittymisen ja alkoholin nauttimisen ympärillä pyörivien kaupunkirutiinien tuottamasta väkivallasta kaupunkitilassa.

5.2.2 Kirjurinluoto ja Eteläranta

Kuvio 15. Kirjurinluodon ja Etelärannan alue (Porin karttapalvelu).

Kirjurinluodon ja Etelärannan alueilla tapahtunut julkisen alueen väkivalta kattoi vain noin kymmenesosan koko julkisen alueen väkivallasta, mutta ne nousevat aineistosta esiin erityisesti ajallisen tarkastelun kautta. Alueet ovat ihmisten vapaa-ajanvieton rutiineissa suosittuja erityisesti kesäaikaan: Kirjurinluoto laajoine puistoalueineen ja esiintymispaikkoineen on suosittu kesänviettopaikka ja Etelärannalla sijaitsee Pori Jazzien aikaan festivaali väkeä puoleensa vetävä nk. jazzkatu. Kaikesta kesä- ja heinäkuun julkisen alueen väkivallasta Kirjurinluodossa ja Etelärannassa tapahtuikin n. kolmasosa, kun syksystä kevääseen alueilla ei juuri tapahtunut väkivaltaa.

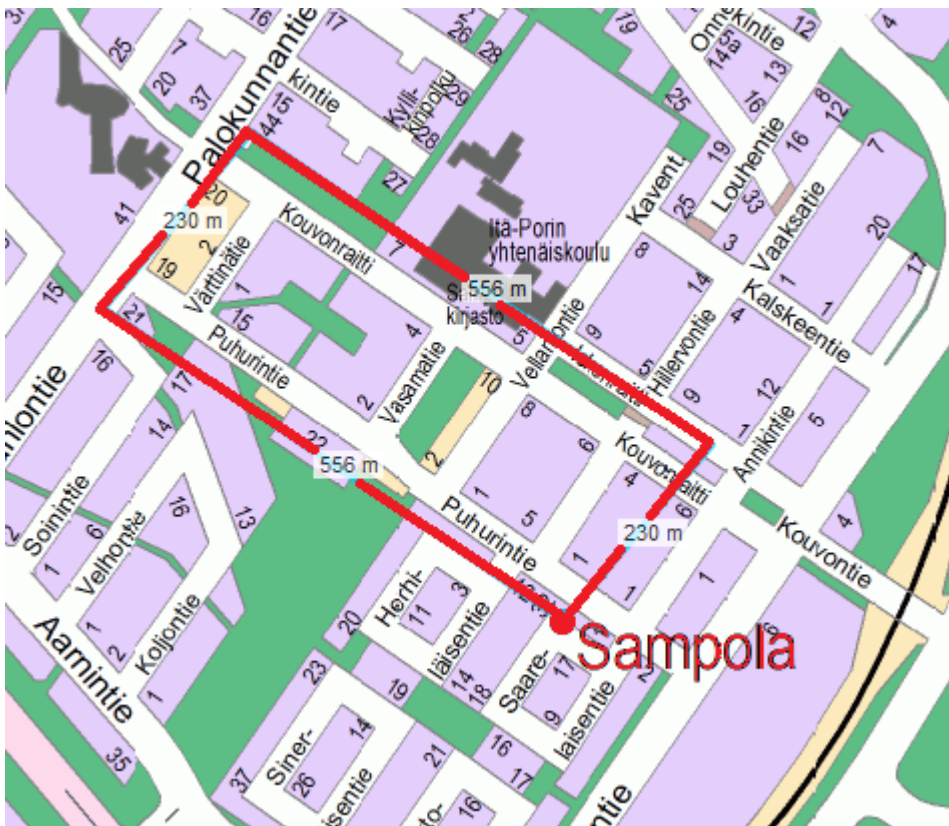
Ottaen huomioon, että esimerkiksi Pori jazeilla käy vuosittain arviolta 150 000 – 160 000 kävijää (Porin kaupunki 2014), ei ole yllätys, että tapahtuma näyttäytyy väistämättä myös lisääntyneenä väkivaltana. Jazzit vaikuttanevat myös laajemmin porilaiseen väkivaltaan väkimäärien lisääntyessä kaupungilla ja anniskeluravintoloissa. Lieneekin osin jazzien ansiota, että heinäkuu on julkisen alueen väkivallan kohdalla vilkain kuukausi aineistossa. Alueella näkyy myös muiden kesätapahtumien vaikutus, esimerkiksi kesäkuussa järjestetty Icco-rock näkyi Kirjurinluodossa järjestyksen valvojiin kohdistuneena väkivaltana. Talvella alueilla ei taas tapahtunut yhtään poliisin tietoon tullutta väkivaltaa.

Kirjurinluodon väkivallalla on myös muusta aineistosta poikkeava osapuolten ikärakenne. Siellä tapahtuneessa väkivallassa oli tavanomaista enemmän kyse nuorten välisestä väkivallasta. Tapauksissa asianomistajina oli alle 18 vuotiaita 40 prosenttia ja epäiltyinä 46 prosenttia, kun tyypillisesti esimerkiksi keskusta-alueella väkivallassa on kyse n. 20 vuotiaiden väkivallasta. Taustalla lienee Kirjurinluodon asema nuorten suosimana vapaa-ajanviettopaikkana.

Kirjurinluoto ja Eteläranta toimivatkin tyypiesimerkkeinä siitä, miten kaupunkirutiineihin vaikuttavat vuodenaikojen muutokset ja poikkeukselliset tapahtumat näkyvät myös muutoksina väkivallassa. Kesäisin Etelärannasta ja Kirjurinluodosta muodostuu hetkellisesti ihmisten vapaa-ajanvieton muotojen muutoksen ja erilaisten kesätapahtumien seurauksena väkivaltarikollisuuden tuottajia samaan tapaan kuin keskusta-alue tuottaa väkivaltaa ympäri vuoden. Väkivallasta erottuu myös nuorison vapaa-ajan vieton rutiinien vaikutus, Kirjurinluoto nuorison suosimana alueena tuottaa nuorisoväkivaltaa.

5.2.3 Sampola

Kuvio 16. Sampolan alue (Porin karttapalvelu).

Sampolan hot spot nousee muista väkivallan tihentymistä esiin sen selvästi muista poikkeavan sijaintinsa perusteella. Kun muu porilainen väkivalta näyttäisi keskittyneen keskusta-alueen läheisyyteen tai sitten toisaalla olevat väkivaltatihentymät ovat suhteellisen pieniä (3 – 5 tapausta vuoden ajanjaksolla), niin Itä-Porissa sijaitsevasta Sampolasta löytyy yksittäinen paikka hot spot ja sen lähistöltä yksittäisiä väkivaltatapauksia sisältään pitävä alue, jossa tapahtui tarkastelujaksolla 21 väkivaltatapauksia.

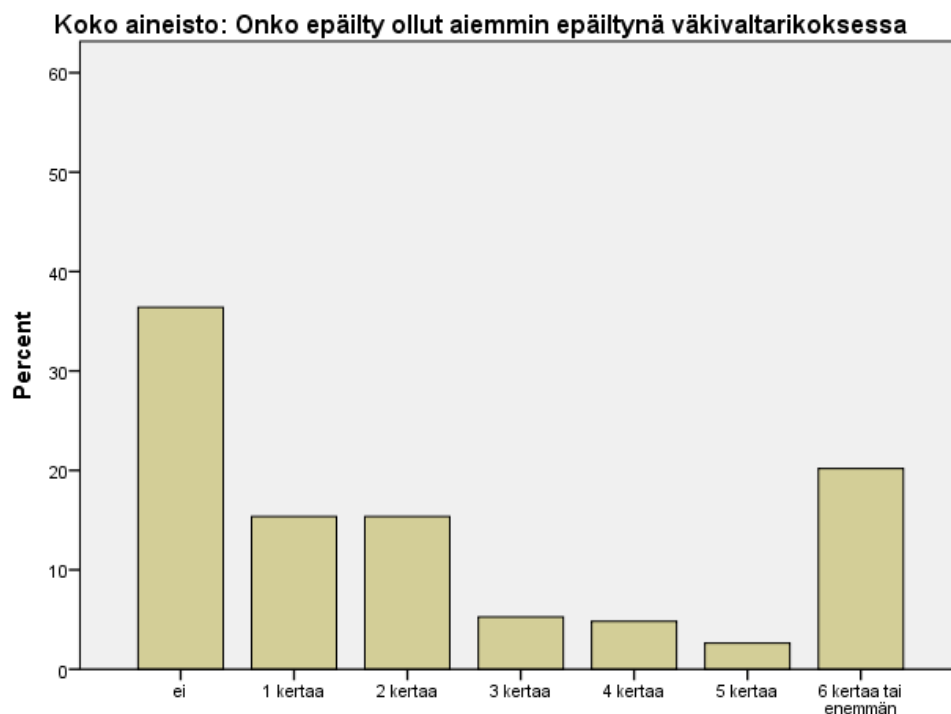
7 prosenttia julkisella alueella tapahtuneesta väkivallasta pienelle alueelle keskittyneenä tekee Sampolan tihentymästä selvästi muusta kaupunkiympäristöstä poikkeavan alueen. Alueellisella tasolla hot spot piti sisällään 46 prosenttia Itä-Porin väkivallasta.

Tihentymän taustalla vaikuttaisi olevan pitkälti yksi anniskeluravintola, joka muodostaa alueella paikka hot spotin, jossa tapahtui 14 väkivaltatapauksia. Ravintola oli koko aineiston

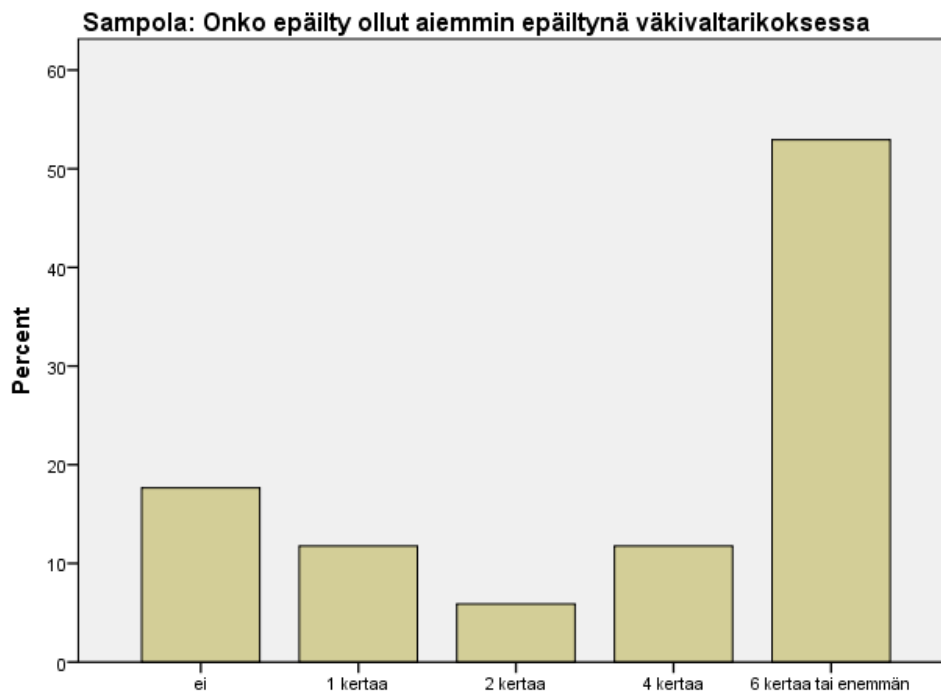
ravintoloista kolmanneksi väkivaltaisim, sen edelle mennessä vain keskustassa sijaitsevat suositut ja asiakaspaikoiltaan suuret yökerhot. Lisäksi seitsemästä ulkona tapahtuneesta tapauksesta osa oli suoraan yhteydessä tämän ravintolan väkivaltaan, koska osalliset olivat vähän aikaa sitten ravintolasta lähteneitä asiakkaita.

Sampolan hot spotin luonne poikkeaa muiden alueiden väkivallasta myös muilta osin. Väkivalta oli esimerkiksi luonteeltaan muuta ravintolaväkivaltaa vakavampaa. Tyypillisesti ravintoloissa tapahtuva työpaikkaväkivalta, eli ravintolan henkilökuntaan kohdistuva väkivalta, oli järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisia. Sampolassa sijaitsevan ravintolan väkivallasta 50 % oli kyllä työpaikkaväkivaltaa, mutta niistä vain yhdessä tapauksessa oli kyse järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisesta. Tämä kertoo siitä, että työntekijöihin kohdistuneet väkivallanteot ovat olleet vakavampia, jolloin ne on kirjattu vakavimmilla nimikkeillä, esimerkiksi pahoinpitelyiksi. Yhteensä Sampolan alueella tapahtui myös yksi törkeä pahoinpitely ja yksi törkeän pahoinpitelyn yritys.

Suurin esiin nouseva ero muuhun väkivaltaan löytyy osallisten taustoista:

Kuvio 17. Epäillyn väkivaltatausta koko aineistossa.

Kuvio 18. Epäillyn väkivaltatausta Sampolassa.

Yli puolella Sampolan epäillyillä oli aiempia väkivaltaepäilyjä 6 tai enemmän, kun koko aineistossa vastaavan historian omaavia henkilöitä oli vain viidennes. Verrattaessa Sampolan paikka hot spotin ravintolaa muihin Porin väkivaltaisimpiin ravintoloihin ero vielä kasvaa selvemmäksi. Esimerkiksi Sampolan hot spot ravintolassa vastaava väkivaltatausta oli jopa 64 prosentilla (n=7) epäillyistä, kun väkivaltaisimmissa keskustan anniskeluravintoloissa näitä epäiltyjä oli vain 6 – 9 prosenttia. Näistä keskustan ravintoloista yli puolet epäillyistä oli joko ensikertalaisia tai sitten heillä oli vain yksi aiempi epäily taustalla, kun Sampolan hot spot ravintolassa heitä oli vain noin neljännes.

Vastaavasti asianomistajien kohdalla koko aineistossa asianomistajat olivat joutuneet ensi kertaa poliisin tietoon tulleen väkivallan uhriksi 58 prosentissa tapauksia, niin Sampolassa heitä oli vain reilu kolmannes.

Näiden seikkojen perusteella vaikuttaisi siltä, että Sampolan väkivallan osallisten elämässä väkivalta on ollut tyypillistä enemmän läsnä. Tämän kaltaisen kvantitatiivisen aineiston tarkastelulla ei päästä tämän lähemmäksi osallisten elämää. Se kuitenkin antaa

viitteitä siitä, että esimerkiksi väkivalta saatetaan nähdä odotettavana ja siten osin ehkä hyväksyttävänä tapana ratkaista konfliktitilanteita.

Ikä- ja sukupuolijakauman osalta Sampolan väkivalta ei toisaalta poikkea tyypillisestä. Valtaosa väkivallasta oli miesten välistä (71 %) ja osallisten ikä oli tyypillisesti 20 – 30 vuotta. Osalliset olivat toisilleen ennalta tuntemattomia 62 prosentissa tapauksista, kun koko aineistossa luku on 72 prosenttia. Väkivallan ajankohdatkin painottuvat tyypilliseen vapaa-aikana tapahtuneeseen väkivaltaan. Kyse oli siis muilta osin tyypillisen näköisestä julkisen alueen väkivallasta. Sampolan hot spot poikkeaa muusta julkisen alueen väkivallasta erillään olevan sijaintinsa ja väkivallan osallisten väkivaltataustan osalta.

Kysymykseksi nousee se mitä nämä poikkeavat seikat kertovat alueen väkivallan luonteesta verrattuna muuhun julkisen alueen väkivaltaan. Löytyykö poikkeavuudelle mahdollista selitystä esimerkiksi keskusta-alueesta eroavista kaupunkirutiineista?

Jos nähdään, että tietynlaiset ympäristöt voivat olla rikollisuuden tuottajia, niin ajan myötä niistä voi myös muodostua rikollisuuden houkuttimia. Tällä tarkoitetaan sitä, että rikollisuutta laillisen toiminnan sivutuotteena tuottava ympäristö alkaa houkutella paikalle yhä enemmän potentiaalisia rikollisia seurauksena esimerkiksi paikan maineesta helppoja rikostilaisuuksia tarjoavana ympäristönä. Tämä johtaa yhä pahenevaan rikollisuuteen, kun rikolliseen toimintaan valmiit henkilöt hakeutuvat aktiivisesti tiettyyn ympäristöön. (Felson & Boba 2010, 33 – 34.)

Tietyissä mielessä esimerkiksi anniskeluravintolan, jolla on maine tietynlaisen asiakaskunnan suosimana paikkana ja jossa ei kyetä harjoittamaan tehokasta kontrollia asiakkaiden käyttäytymiseen, voi nähdä tämänkaltaisena ympäristönä. Eikä kyse ole vain siitä, että sinne ajautuisi tavallista enemmän väkivaltaan taipuvaista väkeä, vaan kontrollin puute saattaa mahdollistaa tavallista ravintolaympäristöä helpommin ihmisten väliset konfliktitilanteet tai jopa houkuttelevaan häiriökäyttäytymiseen.

Tutkielman aineisto antaa viitteitä siitä, että kyseinen Sampolassa ongelmia aiheuttanut ravintola saattaisi olla luonteeltaan väkivallan tuottaja, josta on kontrollin pettämisen ja asiakaskunnan profiilin seurauksena tullut väkivaltaa tavallista anniskeluravintolaa enemmän tuottanut houkutin.

Tämä ravintola suljettiin tarkastelujakson jälkeen, jolloin mahdollisella jatkotutkimuksella alueen väkivallasta voitaisiin saada asiasta lisäselvyyttä. Tilannetta voidaan pitää luonnollisen kokeen asetelmana. Mikäli ravintolan sulkemisen jälkeen väkivalta alueella on laskenut merkittävästi eikä vain siirtynyt ihmisten mukana muihin alueen ravintoloihin, kyse on todennäköisemmin ollut juuri rikollisuuden houkuttimesta, joka on pahentanut alueen ”luonnollista” väkivallan tasoa.

Näin näyttääkin käyneen. Vuonna 2014 toteuttamassani väkivaltakartoituksessa, joka käsitteli vuoden ajanjaksoa aikavälillä 1.4.2013 – 31.3.2014, Sampolan hot spot oli kadonnut ja Itä-Porissa oli julkisella alueella 15 väkivaltatapausta vähemmän kuin tutkielman aikavälillä, mikä vastaa kolmanneksen laskua alueen kokonaisväkivallassa. Tämä havainto antaa lisätukea em. hypoteesille.

Näin Sampolan hot spottia voitaneen pitää tyyppiesimerkkinä alueesta, jonka muista alueista poikkeavat kaupunkirutiinit muodostivat väliaikaisesti väkivallan houkuttimen, joka tuotti tavallista enemmän väkivaltaa. Alueen ongelmaväkivallasta kerääntyi tavallista enemmän potentiaalisia väkivaltaisista henkilöistä, mikä näkyi kohonneena väkivallan tasona. Ravintolan sulkeuduttua houkutin katosi, mikä laski alueen väkivallan tasoa.

6. Johtopäätökset

Tutkielma käsitteli Porissa julkisella alueella 1.10.2011 – 30.9.2012 tapahtunutta väkivaltaa. Tutkielman aineisto kerättiin ”Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla” –hankkeen käyttöön ja se käsitti kaikki tuona ajanjaksona Porissa tapahtuneet poliisin tietoon tulleet väkivaltarikokset.

Aineiston tulkintaa ohjanneen teoreettisen näkökulman sain Lawrence E. Cohenin ja Marcus Felsonin (1979) kehittämästä rutiinitoimintojen teoriasta. Sen avulla rikollisuutta pyritään selittämään rikostilanteiden analysoinnilla. Peruslähtökohtana on, että rikos tapahtuakseen edellyttää rikokseen valmiin tekijän ja kohteen kohtaamista sellaisessa tilassa, jossa rikoksen on mahdollista tapahtua. Rikollisuuden tason muutoksia voidaan selittää muutoksilla näiden tekijöiden konvergenssissa. Huomio kiinnitetään sellaisiin ihmisten toiminnan rutiineihin, jotka vaikuttavat potentiaaliseen tekijään, kohteeseen ja tilan kontrolliin.

Tavoitteenani oli tutkielmassa analysoida porilaista julkisen alueen väkivaltaa tästä näkökulmasta ja nostaa esiin sellaisia rutiineja kaupunkielämässä, joilla voidaan selittää tapahtunutta väkivaltaa. Kiteytin tutkielman aiheen kahteen tutkimuskysymykseen: 1. minkälaisia säännönmukaisuuksia on havaittavissa Porissa julkisella alueella tapahtuneissa väkivaltatapauksissa ja 2. miten tämän väkivallan voi tulkita olevan yhteydessä porilaisiin kaupunkirutiineihin.

Porilaisen väkivallan analysoiminen sen osapuolten ja ajan sekä paikan suhteen nostaa esiin selviä säännönmukaisuuksia. Julkisella alueella tapahtunut väkivalta vaikuttaa olevan tyypillisesti nuorten humalaisten miesten välistä. Se tapahtuu tyypillisinä vapaa-aikoina ja sijoittuu maantieteellisesti liikenteen solmukohtiin sekä erityisesti alkoholin nauttimisen liittyviä palveluita tarjoavien osoitteiden yhteyteen tai lähistölle. Nämä säännönmukaisuudet tarjoavat samalla tulkinnan porilaisten kaupunkirutiinien vaikutuksesta: porilainen julkisen alueen väkivalta seuraa pitkälti ihmisten, erityisesti nuorten aikuisten, alkoholiin liittyviä vapaa-ajan vieton rutiineja.

Rutiinitoimintojen teorian perspektiivistä alkoholi lisää potentiaalisten väkivallan tekijöiden ja uhrien määrää samalla kun illanviettoon liittyvät rutiinit tuovat heitä yhteen samaan kaupunkitilaan. Näin alkoholin nauttimisen ympärillä pyörivät porilaiset kaupunkirutiinit tuottavat väistämättä myös väkivaltaa.

Tulokset eivät ole yllättäviä ja saattavat vaikuttaa jopa itsestäänselvyyksiltä. On kuitenkin mielenkiintoista pureutua siihen mitä nämä itsestäänselvyydet kertovat yhteiskunnasta ja mitä seurauksia niiden todellisella ymmärtämisellä on väkivallan ympärillä pyörivään yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Hieman ehkä kyynisesti voi ajatella, että tietynlaisesti toimiva yhteisö kaupunkirutiinien kautta tuottaa aina tietynlaisen väkivallan tason. Tai toisin sanoen, jokaisella yhteisöllä voi odottaa olevan omanlainen luonnollinen väkivallan taso. Esimerkiksi anniskeluravintolat väkivallan tuottajina ja niiden sijainti toistensa lähistöllä odotettavasti aiheuttavat kaupunkiympäristössä väkivaltaa. Voi siis olettaa, että yhteisö on valmis sietämään tiettyntasoisesta väkivaltaa. Väkivallan vähentämistoimenpiteistä, tapahtui se sitten lisäkontrollin kohdistamisella potentiaalsiin uhreihin, tekijöihin tai ympäristöön, tulevat haitat koetaan hyötyjä suuremmiksi. Ihmiset eivät halua esimerkiksi, että heidän liikkumisen kellonaikoja kontrolloidaan tai alkoholin kieltolaki tulisi takaisin muuttaen vapaa-ajan rutiineja, vaikka, olettaen niiden toimivan tehokkaasti, niillä voitaisiin vähentää väkivaltaa. Tietyntasoinen väkivalta nähdään näin ikään kuin vapaan yhteiskunnan hintana.

Tämä ei tarkoita etteikö väkivaltaa tulisi minimoida ja että kaikki kontrollitoimenpiteet olisivat turhia. Edellä mainittu ajatus pitää sisällään oletuksen, että ihmiset ovat valmiita sietämään tietyntasoisesta kontrollia, mikäli siitä tulevat hyödyt koetaan haittoja suuremmiksi. Tuskin kenelläkään on mitään sitä vastaan, että anniskeluravintoloissa on järjestyksenvalvojia, liian päihtyneille lopetetaan tarjoilu ja kaduilla partioi poliiseja.

Ympäristöstä joka tuottaa väkivaltaa voi tulla myös väkivaltahoukutin, joka aiheuttaa odotettavaa tasoa enemmän väkivaltaa. Näillä alueilla nuo ihmisten sietämät kontrollitoimenpiteet ovat pettäneet, jolloin halutaan, että kontrollia lisätään ja tehostetaan. Indikaattoreita tämänkaltaisesta ympäristöstä voi olla esimerkiksi muihin vastaaviin paikkoihin nähden kohonnut määrä väkivaltatapauksia ja osallisten tavallista laajempi

väkivaltatausta. Väkivallan houkuttimena toimivan anniskeluravintolan sulkeutuminen ei silloin tarkoittaisi vain väkivallan siirtymistä muualle. Asiakkaiden siirtyminen sellaisiin anniskeluravintoloihin, joissa kontrolli on tehokkaampaa ja yhteisön odottamalla tasolla tarkoittaisi heidän tuottaman väkivallan vähenemistä. Väkivallan määrä laskisi nk. luonnolliselle tasolle. Tutkielman aineistossa Sampolan ravintola -hot spot vaikuttaisi olleen tämänkaltaisen alue, mitä tukee myös se seikka, että myöhemmässä kartoituksessa ravintolan sulkemisen jälkeen Itä-Porin väkivallassa oli tapahtunut n. 33 prosentin lasku.

Toisaalta nämä pohdinnat eivät ole todellisuudessa niin yksinkertaisia kuin äkkiseltään voisi ajatella. Esimerkiksi kysymykset siitä tuottaako alue väkivaltaa odotettavalla luonnollisella tasolla vai liian paljon voivat olla hyvin politisoituneita. Tietynlaisen maineen omaava alue voidaan nähdä rikoshoukuttimena, joka tulisi ihmisten mielestä saattaa lisäkontrollin alaiseksi, vaikka esimerkiksi em. indikaattoreita ei alueen tilastoissa havaittaisikaan. Esimerkiksi parempiosainen väestö voi leimata huonommassa sosioekonomisessa asemassa olevien suosimat anniskeluravintolat tämänkaltaisiksi paikoiksi, tai vanhempi väki voi pelätä nuorison suosimia paikkoja, vaikka tilastollisesti ottaen huomioon asiakasmäärät ei eroa muiden alueiden väkivallan tasoon näkyisi. Kyse on luvussa 2.4 mainituista Hille Koskelan (2009) esiin nostamista haasteista mitä tulee urbaaniin turvallisuuspolitiikkaan ja siitä kuinka rutiinitoimintojen teoriasta johdetuista väittämistä voi helposti tulla myös vallan ja kontrollin välineitä ilman empiiristä tukea näille toimenpiteille.

Mahdollisista ongelmallisista poliittisista implikaatioista huolimatta, normaalista tasosta poikkeavia alueita tunnistamalla ja niihin toimenpiteitä kohdentamalla voidaan teoriassa vähentää yleistä väkivallan tasoa. Näin väkivaltaa voi pyrkiä minimoimaan, vaikka tunnustaisikin, että sitä pakosti tapahtuu jonkin verran nykyisenlaisessa yhteiskunnassa kaupunkirutiinien sivutuotteena.

Palaamalla rutiinitoimintojen teorian perusajatuksen siitä, että väkivalta tapahtuakseen edellyttää potentiaalisen uhrin ja potentiaalisen tekijän kohtaamista valvomattomaksi koetussa tilassa, helpoimmalta vaikuttava tapa minimoida väkivaltaa on lisätä tilan valvontaa ja kontrollia.

Yksinkertaisimmillaan se voi tarkoittaa epävirallisen valvonnan lisäämistä. Esimerkiksi jos huomataan, että paikka hot spotin kohdalla on katuvalaistuksessa puutteita, voi valaistuksen lisääminen lisätä tunnetta muiden katseista, joka saattaa vaikuttaa väkivaltatilanteiden syntymisen todennäköisyyteen. ”Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla” –hanke on mm. parantamassa Kauppatorin hot spot alueella huonoksi todettua valaistusta.

Virallisen valvonnan lisääminen voi olla valvontakameroiden ja poliisipartioiden näkyvää kohdentamista tunnistetuille korkean väkivallan alueille ja niistä tiedottamista, jotta potentiaaliset tekijät tiedostavat, että väkivaltaisesta toiminnasta jää todennäköisemmin kiinni. Toisaalta humalassa tapahtuneet väkivallanteot ovat usein suhteellisen irrationaalisia tekoja, joissa epäillyt eivät välttämättä ajattele kiinnijäämisriskiä. Valvonnan lisääminen tarkoittaa kuitenkin myös ennaltaehkäisyä. Esimerkiksi lähistöllä ollut poliisipartio voi ehtiä kohdentamisen myötä nopeammin puuttumaan havaitsemiinsa ongelmatilanteisiin ennen kuin ne eskaloituvat väkivallaksi.

Nuorisoväkivallan tai häiriökäyttäytymisen ehkäisemiseksi yksi toimiva keino voi olla luvussa 2.2.3 mainittu kanavointi, jossa em. käyttäytymistä aiheuttaviin rutiineihin puututaan tarjoamalla vaihtoehtoisia ongelmallista toimintaa minimoivia rutiineja. Esimerkiksi järjestämällä nuorisolle päihteettömyyttä edellyttävää toimintaa, saadaan kanavoitua nuorisoa tyypillisestä alkoholin ympärillä pyörivästä ajanvietosta muualle. Käytännön esimerkkinä tämänkaltaisesta lähestymisestä toimii Hämeenlinnan kaupungin nuorisopalvelun järjestämät Kesäloma Express tapahtumat, jotka pidetään koulujen päättymispäivänä. Kyse on nuorille palveluita ja elävää musiikkia tarjoavasta ilmaistapahtumasta, jossa voi olla vain selvin päin. Sinne järjestetään myös ilmaiskuljetuksia eri osista kaupunkia. (Hämeen Sanomat 2012.) Tavoitteena on, että kaupungin nuoret kerääntyisivät juhlistamaan kesäloman alkua juuri Kesäloma Expressiin eikä muualle. Vaikka nuoret kokoontuvat suurin joukoin yhteen, se tapahtuu valvotun tapahtuman puitteissa, jossa ei voi juoda alkoholia, jolloin tilan kontrolli ja nuorten humalatilan puute ehkäisee häiriökäyttäytymistä. Porin kontekstissa vastaavanlaisilla järjestelyillä voisi ehkä puuttua Kirjurinluodon tilanteeseen, esimerkiksi juuri koulujen päättämispäivänä.

Näiden ajatusten pohjalta voi pohtia tässä tutkielmassa esiin nostettujen väkivalta tihentymien luonnetta ja niihin mahdollisia puuttumiskeinoja. Jos Sampolan hot spotin kaltaisessa paikassa on kyse tavallisesta tasosta poikkeavasta väkivallasta, alueen ollessa nk. rikoshoukutin, voi olla järkevintä suoraan puuttua ongelmia aiheuttaneen ravintolan toimintaan. Jos taas keskusta-alueelle keskittyneen väkivallan nähdään kumpuavan tavallisen vapaa-ajan viettoon liittyvien palveluiden keskittymisen sivuvaikutuksista, epävirallisen ja virallisen valvonnan lisääminen, esimerkiksi poliisipartioiden kohdentamisen kautta, voi olla järkevin toimenpide. Vastaavasti Etelärannan ja Kirjurinluodon hot spottien ajallinen luonne tarkoittaa myös valvonnan ajallista kohdentamista. Esimerkiksi Pori Jazzien aikaan Etelärannan valvonta nousee keskiöön, koska ihmiset ovat siellä, kun muina aikoina siitä ei tarvitse erityisemmin välittää. Toisaalta erityisesti Kirjurinluodossa aikaa viettävän nuorison kohdalla tilanteeseen voi pyrkiä puuttumaan myös em. kanavoinnin kautta.

Näistä havainnoista huolimatta, kaikkea väkivaltaa ei luonnollisesti voida selittää rutiinitoimintojen teorian perspektiivistä. Aina löytyy myös tapauksia, joita ei voi yksinkertaisesti lokeroida. Miten esimerkiksi tulkita päivällä tapahtuvaa tuntemattomien välistä väkivaltaa, johon ei liity alkoholi? Samoja ongelmia nousee esiin myös esimerkiksi parisuhdeväkivallassa ja yksityisasunnoissa tapahtuvassa väkivallassa, joiden taustalta on vaikeampi löytää suoraa yhteyttä kaupunkirutiineihin. Väkivalta on moniulotteinen ilmiö, johon tämä tutkielma antaa lopulta hyvin rajatun perspektiivin.

Tutkielman tuloksia pohdittaessa on myös hyvä pitää mielessä, että jokainen väkivaltatapaus on uniikki. Konfliktien osapuolten motiivit, jos niitä kyetään edes artikuloimaan, vaihtelevat ja tilanteen yltyminen väkivaltaiseksi johtuu usein monista ennakoimattomista sattumista. Hyvin harva ihminen lähtee kaupungille nauttimaan alkoholia ja viettämään vapaa-aikaansa sillä periaatteella, että myöhemmin pääsee osalliseksi tappeluun. Mutta silti väkivaltaa vain tapahtuu, ja tapausten tarkkojen syiden ja tilannetekijöiden satunnaisuuden yläpuolelta on usein nähtävissä oma kaupunkirutiineihin liittyvä logiikka.

Tarkemmin rajatut tutkimuskysymykset unohtaen, ehkä tämän tutkielman pohjimmainen tarkoitus on osoittaa kuinka monista kaoottisista ja toisiinsa liittymättömistä tapahtumista voi silti nostaa esiin jotain konkreettista ja helposti lähestyttävää säännönmukaisuutta.

Näyttää siltä, että on olemassa kaaosta, jota voi ymmärtää ja kaaosta jota ei voi ymmärtää. Ja valtaosa julkisen alueen väkivallasta näyttäisi lopulta lukeutuvan ensimmäiseen vaihtoehtoon. Erittäin kuvaavaa on, kun vertailin tutkielman tuloksia Kauppatorin hot spotista uudempaan vuonna 2014 toteutetun kartoituksen vastaavaan hot spottiin, niin eroa ei juuri noussut esiin. Eri ihmiset eri aikoina ja eri tilanteissa aiheuttivat vuoden ajanjaksolla syksystä 2011 – 2012 Kauppatorilla kaksi tapausta (n= 83) vähemmän kuin vuoden ajanjaksolla keväästä 2013 - 2014 (n=85). Näiden tulosten valossa ei ole ehkä täysin väärin sanoa, että väkivallan voi nähdä myös ilmiönä joka on irrallaan yksittäisistä ihmisistä ja tapahtumista olemalla enemmänkin sisäänrakennettuna kaupunkiympäristöön. Joskus tuntuu, että se on myös helpoin tapa pyrkiä rationaalisesti ymmärtämään perusluonteeltaan niinkin irrationaaliselta vaikuttavaa ilmiötä kuin satunnaista katuväkivaltaa.

7. Lähdeluettelo

Chainey, Spencer & Ratcliffe, Jerry (2005) GIS and Crime Mapping. Chichester: Wiley

Clarke, Ronald V. (2004) Technology, Criminology and Crime Science. European Journal of Criminal Policy and Research Vol 10, 55 – 63

Cohen, Lawrence & Felson, Marcus (1979) Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. American Sociological Review, Vol 44, 588-608

Eck, John (2005) Chapter 1. Crime Hot Spots: What They Are, Why We Have Them, and How to Map Them. Julkaisussa Mapping Crime: Understanding Hot Spots. National Institute of Justice, 1 – 15. <http://www.nij.gov/pubs-sum/209393.htm> Viitattu 22.10.2014

Felson, Marcus & Boba, Rachel (2010) Crime and Everyday Life. Fourth Edition. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.

Giddens, Anthony (2009) Sociology. Sixth Edition. Cambridge: Polity Press.

Grubestic, Tony H. & Pridemore, William Alex (2011) Alcohol outlets and clusters of violence. International Journal of Health Geographics. 10:30.

Honkatukia, Päivi (2011) Naiset rikosten tekijöinä ja uhreina. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010 – Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. OPTL. Helsinki: Hakapaino OY, 239 – 256.

Hämeen Sanomat (2012) Kesäloma Express Linnanpuistossa jo yhdeksättä kertaa. 16.5.2012. <http://www.hameensanomat.fi/uutiset/kanta-hame/207898-kesaloma-express-linnanpuistossa-jo-yhdeksatta-kertaa> Viitattu 22.10.2014

Kivivuori, Janne (2009) Rikollisuuden syyt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Koivuniemi, Jussi (2006) Uudistumisen pakko . Porin rakennemuutos 1970 – 1990 – luvuilla. Teoksessa Antti Saloniemi (toim.) Työ, tutkimus, Satakunta. Tampereen yliopiston Porin yliopiston julkaisuja, 95 – 112.

Koskela, Hille (2009) Pelkokierre – Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus

Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (2005) Väkivalta ja terveys maailmassa –WHO:n raportti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Laitinen, Ahti & Aromaa, Kauko (2005) Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Lappi-Seppälä, Tapio & Niemi, Hannu (2013) Johdanto. Teoksessa Rikollisuustilanne 2012 – Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Hakapaino OY, 1-9.

Leander, Anu (2007) Poliisin tietoon tulleen vakavan väkivaltarikollisuuden nykytila Porin kihlakunnan alueella.

Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2005) Alcohol-related violence as an explanation for the difference between homicide rates in Finland and the other Nordic countries. Nordisk alkohol & narkotikatidskrift Vol 22.

Lehti, Martti & Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Kivivuori, Janne (2013) Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2012 – Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Hakapaino OY, 53 – 96.

NYCLU (2012) New York Civil Liberties Union. Stop and Frisk Data. <http://www.nyclu.org/content/stop-and-frisk-data> Viitattu 22.10.2014

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino (2006) Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. OPTL <http://www.optula.om.fi/37928.htm> Viitattu 16.1.2013

Porin karttapalvelu. <http://www.pori.fi/kartat.html> Viitattu 28.1.2014

Porin kaupunki (2012) Tilastollinen vuosikirja 2012. Porin hallintokeskus, talouspalvelut.

Porin kaupunki (2014) Pori Jazz <http://www.pori.fi/palvelut/P/porijazz.html.stx> Viitattu 18.2.2014

Pratt, Travis C. & Holtfreter, Kristy & Reisig, Michael D. (2010) Routine Online Activity and Internet Fraud Targeting: Extending the Generality of Routine Activity Theory. Journal of Research in Crime and Delinquency, Vol 47, 267 - 296

Rikoslaki 21. luku Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21> Viitattu 22.10.2014

Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (2005) Suomalaiset väkivallan uhreina. OPTL.

Sirén, Reino & Salmi, Venla & Aaltonen, Mikko (2013) Omaisuusrikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2012 – Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Hakapaino OY, 119-150

Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät. <https://www.stat.fi/meta/kas/index.html> Viitattu 12.1.2014

Varis, Tuomo & Virtanen, Sirpa (2013) Alkoholijuomien kulutus 2012. Helsinki: Terveystietokeskus ja Hyvinvoinnin tutkimuskeskus. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104445/Alkoholijuomien%20kulutus%202012.pdf?sequence=1> Viitattu 22.10.2014

Yle Uutiset (2012) Lutkamarssi muistuttaa seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta. 7.6.2012. http://yle.fi/uutiset/lutkamarssi_muistuttaa_seksuaalisesta_itsemaaraamisoikeudesta/5402175 Viitattu 22.10.2014.

8. Liitteet

Liite 1: Muuttujat

A Ilmoitusnumero:

Väkivaltatapaukset kirjattiin matriisiin ilmoitusnumeron perusteella. Mikäli saman ilmoitusnumeron alla oli monta eri väkivaltatapausta (esim. tappelutilanteessa on kaksi rikosta), merkattiin ne matriisiin ilmoitusnumerolla ja kirjaimella, esim. 'sama ilmoitusnumero A', 'sama ilmoitusnumero B' jne.

B Tapahtumapaikan osoite:

C Rikosnimike:

1. Lievä pahoinpitely   2. Pahoinpitely   3. Törkeä pahoinpitely
4. Pahoinpitelyn yritys   5. Törkeän pahoinpitelyn yritys   7. Murha
8. Murhan yritys   9. Tappo   10. Tapon yritys   11. Törkeä raiskaus
12. Törkeän raiskauksen yritys   13. Raiskaus   14. Raiskauksen yritys
15. Pakottaminen sukupuoliyhteyteen   16. Pakottamisen sukupuoliyhteyteen yritys
17. Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen

D Rikostyyppi:

1. Parisuhdeväkivalta, joka kohdistuu kumppaniin tai entiseen kumppaniin
2. Muu perheväkivalta, joka kohdistuu vanhempiin, lapsiin tai sisaruksiin
3. Muu läheisväkivalta, joka kohdistuu muihin sukulaisiin, ystäviin tai tuttaviiin
4. Työpaikkaväkivalta, jossa asianomistaja joutuu väkivallan kohteeksi työaikanaan, tekijänä asiakas, työtoveri tai satunnainen henkilö
5. Ravintolaväkivalta, joka tapahtuu ravintolassa tai sen välittömässä läheisyydessä ja asianomistaja ja epäilty eivät tunne toisiaan hyvin entuudestaan

6. Katuväkivalta tai muu satunnainen väkivalta, jossa osapuolet eivät tunne toisiian eikä sijoitu muihin tyyppeihin

Osa väkivaltatyypeistä on paikasta riippumattomia, jolloin esimerkiksi ravintolassa tapahtuva kumppaniin kohdistuva väkivalta merkitään parisuhdeväkivallaksi tai ravintolatyöntekijään kohdistuva väkivalta merkitään työpaikkaväkivallaksi.

E Epäillyn suhde asianomistajaan:

1. kumppani   2. entinen kumppani   3. äiti
4. isä   5. lapsi   6. sisarus   7. muu sukulainen
8. ystävä tai tuttava   9. tuntematon

F Osapuolten väkivallan käyttö:

1. vain epäilty käytti väkivaltaa   2. tappelu
3. useita epäiltyjä ja yksi asianomistaja
4. yksi epäilty ja useita asianomistajia
5. useita epäiltyjä ja useita asianomistajia
6. joukkotappelu   0. ei tietoa/epäselvä tilanne

Mikäli ilmoitusnumeron alle oli merkitty molemmat osapuolet asianomistajaksi ja epäillyksi (siis kaksi rikosilmoitusta tapauksesta), kyse oli tappelusta. Jos taas useita osallisia niin joukkotappelu.

G Rikosväline:

1. lyönnit/käsirysy   2. potkut tai lyönnit ja potkut/käsirysy
3. teräase (puukot, rikutut lasipullot, sakset...)   4. tylppä lyömäase tai vastaava
5. ampuma-ase tai muu (myrkky, räjähdde jne.)   6. kaasusumutin tai muu vastaava
7. huumaava-aine (tyrmäystipat tms.)   8. auto   9. Ilmakivääri, kuula-ase tms.
0. ei tietoa/muu

H Ottiko poliisi epäilyn talteen:

1. ei   2. kyllä

3. epäilty(j)ä ei tavoitettu tapahtuman yhteydessä / partio ei ollut tapahtuma-aikaan paikalla

I Takavarikoitiinko epäilyltä jotain

1. ei   2. huumausaineita

3. tylppälyömäase, kuten nyrkkirauta tai teleskooppipamppu

4. teräase   5. ilmakivääri, kaasusumutin tai muu vastaava

6. huumausaine ja jokin lyömäase/ilmakivääri, kaasusumutin tai muu vastaava

7. moni lyömäase/ilmakivääri, kaasusumutin tai muu vastaava

8. ampuma-ase   9. ampuma-ase ja huumausaineita

10. ampuma-ase ja muita asetyyppejä   11. kaikkia yllä

0.ei tietoa

J Rikospaikka:

1. uhrin tai tekijän asunto, piha tai porraskäytävä

2. muu yksityinen tila

3. ravintola tai sen välitön läheisyys

4. muu julkinen rakennus, kuten sairaala, elokuvateatteri, myymälä, julkinen tapahtuma kuten konsertti

5. julkinen liikenneväline, kuten bussi, taksi

7. julkinen ulkoilmapaikka kuten katu, puisto, metsä, tori, taksitolppa, bussipysäkki

8. koulu

0. ei tietoa

K Kuukausi

1. tammikuu 2. helmikuu 3. maaliskuu 4. huhti 5. touko
6. kesä 7. heinä 8. elo 9. syys 10. loka 11. marras
12. jouluku

L Viikontäivä

1. maanantai 2. tiistai 3. keskiviikko 4. torstai
5. perjantai 6. lauantai 7. sunnuntai

M Kellonaika

1. 00:00–02:59 2. 03:00–05:59 3. 06:00–08:59
4. 09:00–11:59 5. 12:00–14:59 6. 15:00–17:59
7. 18:00–20:59 8. 21:00–23:59

N Epäillyn syntymävuosi

T Asianomistajan syntymävuosi

O Epäillyn sukupuoli

U Asianomistajan sukupuoli

1. mies 2. nainen 0. ei tietoa

P Epäillyn sosioekonominen asema

V Asianomistajan sosioekonominen asema

1. yrittäjä 2. toimihenkilö 3. työntekijä
4. eläkeläinen 5. koululainen/opiskelija 0. ei tietoa/muu

Isoon osaan tapauksia oli epäillyn tai asianomistajan ammatti jätetty tyhjäksi. Vain 21 tapauksessa oli merkitty jommankumman kohdalle erikseen työtön. Koska ei voida sanoa onko tyhjäksi jätetyt työttömiä, en nähnyt tarpeelliseksi ottaa mukaan erikseen suhteellisen pienikokoista työttömiksi merkittyjen määrää vaan jätin nekin matriisiin tyhjäksi.

Q Oliko epäilty päihteiden vaikutuksen alaisena rikoshetkellä

W Oliko asianomistaja päihteiden vaikutuksen alaisena rikoshetkellä

1. kyllä 2. ei 0. ei tietoa

R Onko epäilty Suomen kansalainen

X Onko asianomistaja Suomen kansalainen

1. kyllä 2. ei

0. ei tietoa

S Epäillyn asuinpaikan postinumero Porissa

Y Asianomistajan asuinpaikan postinumero Porissa

0. ulkopaikkakuntalainen/ei tietoa

Z Tapahtumapaikan postinumero

AA Onko epäilty ollut aiemmin epäiltynä väkivaltarikoksesta

AC Onko asianomistaja ollut aiemmin epäiltynä väkivaltarikoksessa

1. ei 2. 1 kertaa 3. 2 kertaa 4. 3 kertaa 5. 4 kertaa 6. 5 kertaa 7. 6 kertaa tai enemmän

0. Tietoa ei saatavilla

AB Onko epäilty ollut aiemmin asianomistajana väkivaltarikoksessa

AD Onko asianomistaja ollut aiemmin asianomistajana väkivaltarikoksessa

1. ei 2. 1 kertaa 3. 2 kertaa 4. 3 kertaa 5. 4 kertaa 6. 5 kertaa

7. 6 kertaa tai enemmän 0. Tietoa ei saatavilla

Liite 2: Alueet ja postinumerot

Keskusta

28100

Länsi-Pori

28120 28500 28540 28580 28600 28610 28660

Itä-Pori

28130 28260 28300 28330 28360 28370 28430 28450
29310

Pohjois-Pori

28190 28200 28220 28240 29350 29700

Meri-Pori

28760 28800 28840 28880 28900 29100

Noormarkku

29570 29600